

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Lukas Šipkauskas,

Finansų ir Mokesčių teisės šakos

V kurso studento

Magistro darbas

**Sandorių kainodaros koncepcija: tarptautinio apmokestinimo principas ar speciali
antivengiminė norma**

**Transfer Pricing Concept: International Taxation Principle or Special Anti-
Avoidance Rule**

Vadovas: Dr. V. Vasiliauskas

Recenzentas: Doc. dr. M. Endrijaitis

Vilnius

2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe tiriama sandorių kainodaros koncepcijos teisinė prigimtis tarptautinėje mokesčių teisėje. Analizuojama, ar sandorių kainodara šiandien funkcionuoja kaip tarptautinio apmokestinimo koordinavimo principas, kaip speciali antivengiminė norma, ar kaip abiejų derinys. Remiantis istorine ištiesiosios rankos principo geneze nuo 1933 m. Carroll pranešimo, BEPS projekto poveikio analize, DEMPE modelio įvertinimu ir ESTT jurisprudencija Apple, Fiat ir Amazon bylose, daroma išvada, kad sandorių kainodara yra hibridinis instrumentas su nuolatine įtampa tarp koordinavimo ir prevencijos funkcijų.

Pagrindiniai žodžiai: sandorių kainodara, ištiesiosios rankos principas, BEPS projektas, antivengiminės normos, tarptautinė mokesčių teisė

This thesis examines the legal nature of the transfer pricing concept in international tax law. It investigates whether transfer pricing today functions as a coordination principle of international taxation, as a special anti-avoidance rule, or as a combination of both. Based on the historical genesis of the arm's length principle from the 1927 League of Nations Model Convention, analysis of the BEPS project's impact, assessment of the DEMPE model, and CJEU jurisprudence in Apple, Fiat and Amazon cases, the thesis concludes that transfer pricing is a hybrid instrument with a permanent tension between coordination and prevention functions.

Keywords: transfer pricing, arm's length principle, BEPS project, anti-avoidance rules, international tax law

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
IŽANGA	6
1. SANDORIŲ KAINODAROS GENEZĖ IR KOORDINACINĖ FUNKCIJA	9
1.1. Sandorių kainodaros atsiradimas ir paskirtis tarptautinėje mokesčių sistemoje	9
1.2. „Ištiesiosios rankos” principas kaip neutralus tarptautinio apmokestinimo principas ir koordinacinė priemonė.	17
1.3. Klasikinės sandorių kainodaros sampratos ribotumai	20
2. SANDORIŲ KAINODAROS FUNKCIJOS KAITOS PRIEŽASTYS	24
2.1. Agresyvus mokesčių planavimas ir bazės erozijos problema	24
2.2. EBPO BEPS iniciatyvos įtaka sandorių kainodarai	28
2.3. Mokesčių administratoriaus vaidmens stiprinimas	30
2.4. Sandorių kainodaros dokumentavimo reikalavimai kaip kontrolės priemonė	32
2.5. „Ištiesiosios rankos” principo paskirties pokytis	35
3. SANDORIŲ KAINODARA KAIP SPECIALI MOKESČIŲ VENGIMO PREVENCIJOS NORMA.....	38
3.1. Mokesčių vengimo prevencijos normų samprata mokesčių teisėje	38
3.2. Sandorių kainodaros atitikimas specialiosios mokesčių vengimo prevencijos normų požymiams	40
3.3. Teismų praktika: sandorių kainodara kaip piktnaudžiavimo kontrolės priemonė	44
3.4. Pirmasis ramstis ir Amount B: sandorių kainodaros standartizavimas bei ištiesiosios rankos principo transformacija	52
3.5. Sandorių kainodaros santykis su kitomis mokesčių vengimo prevencijos priemonėmis	59

IŠVADOS	
63	
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	64
SANTRAUKA (lietuvių kalba)	73
SUMMARY (anglų kalba).....	75

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ATAD - Anti-Tax Avoidance Directive - ES Kovos su mokesčių vengimu direktyva

BEPS - Base Erosion and Profit Shifting - Mokesčių bazės erozija ir pelno perkėlimas

CFC - Controlled Foreign Corporation - Kontroliuojama užsienio bendrovė

DEMPE - Development, Enhancement, Maintenance, Protection, Exploitation - intelektinės nuosavybės valdymo funkcijų modelis

EBPO - Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. OECD)

ES - Europos Sąjunga

ESTT - Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

GAAR - General Anti-Avoidance Rule - Bendroji mokesčių vengimo prevencijos norma

IBFD - International Bureau of Fiscal Documentation - Tarptautinis fiskalinės dokumentacijos biuras

IMF - International Monetary Fund - Tarptautinis valiutos fondas

JAV - Jungtinės Amerikos Valstijos

MLI - Multilateral Instrument - Daugiašalis instrumentas (BEPS konvencija)

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development (žr. EBPO)

PPT – Principal Purpose Test – Pagrindinio tikslo testas

SAAR - Specific Anti-Avoidance Rule - Speciali mokesčių vengimo prevencijos norma

SMVPT - Speciali mokesčių vengimo prevencijos taisyklė

Amount B – Formulėmis grindžiamas pelno nustatymo metodas bazinėms platinimo veikloms pagal OECD pirmąjį ramstį

BEPS 2.0 (B Suma) – EBPO/G20 dviejų ramsčių sprendimas, priimtas 2021 m.

ALP – Arm's Length Principle – ištiesiosios rankos principas

APA – Advance Pricing Agreement – išankstinis kainodaros susitarimas

CUP – Comparable Uncontrolled Price – palyginamų nekontroliuojamų kainų metodas

EBITDA – Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation – pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją

FAR – Functions, Assets and Risks – funkcijų, turto ir rizikų analizė

JK – Jungtinė Karalystė

JT – Jungtinės Tautos

MAP – Mutual Agreement Procedure – abipusio susitarimo procedūra

PSM – Profit Split Method – pelno padalijimo metodas

RPM – Resale Price Method – perpardavimo kainos metodas

SESV – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

TNMM – Transactional Net Margin Method – sandorio grynojo pelno maržos metodas

TVF – Tarptautinis valiutos fondas (angl. IMF)

Ižanga

Tarptautinė mokesčių teisė šiuo metu išgyvena struktūrinį lūžį. Sandorių kainodara, taisyklių sistema, reguliuojanti kainas tarpusavyje susijusių įmonių sandoriuose nuo pat savo atsiradimo XX amžiaus pradžioje, buvo traktuojama kaip neutralus koordinavimo mechanizmas, skirtas teisingai paskirstyti apmokestinamąjį pelną tarp valstybių. Tačiau BEPS projektas, 2024 metais priimtas ESTT sprendimas Apple byloje ir BEPS 2.0 Amount B gairės verčia rimtai klausti: ar sandorių kainodara vis dar yra koordinavimo principas, ar ji tapo specialiąja antivengimine norma? Šis klausimas nėra abstraktus. Nuo to, kaip sandorių kainodara yra kvalifikuojama teisės požiūriu, priklauso, kokius proporcingumo standartus jai turi taikyti mokesčių administratoriai, kaip ją aiškina teismai ir kiek diskrecinių įgaliojimų turi mokesčių institucijos. Konceptualus neapibrėžtumas sukuria realias teises pasekmes tiek mokesčių mokėtojams, tiek valstybėms. Darbo aktualumas pasireiškia trimis lygmenimis.

Akademiniu lygmeniu tarptautinėje mokesčių literatūroje vyksta aktyvi diskusija dėl to, ar ištiesiosios rankos principas vis dar tinkamas XXI amžiaus integruotai pasaulinei ekonomikai.

Teisiniu lygmeniu 2024 metai buvo lūžiniai. ESTT priėmė sprendimą Apple byloje, nustatantį naujus valstybės pagalbos ir sandorių kainodaros sąveikos standartus.

Politiniu lygmeniu daugiau nei 140 valstybių derasi dėl globalaus minimalaus mokesčio įgyvendinimo, kuriame sandorių kainodara atlieka centrinį vaidmenį.

Darbo objektas: sandorių kainodaros koncepcija tarptautinėje mokesčių teisėje: ištiesiosios rankos principo teisinė prigimtis, jo funkcinė kaita po BEPS projekto bei santykis su specialiosiomis antivengiminėmis normomis.

Darbo dalykas: sandorių kainodaros taisyklių teisinė prigimtis, išreiškta per koordinavimą ir vengimo prevenciją, ir šios prigimties pokyčiai po BEPS projekto.

Darbo tikslas: ištirti sandorių kainodaros konceptualią prigimtį tarptautinėje mokesčių teisėje ir nustatyti, ar ji šiandien funkcionuoja kaip tarptautinio apmokestinimo principas, kaip speciali antivengiminė norma, ar kaip abiejų derinys, ir įvertinti šios konceptualios kaitos teises pasekmes. Šiam tikslui pasiekti keliami penki uždaviniai:

1. Išanalizuoti ištiesiosios rankos principo genezę Modelinės konvencijos 9 straipsnio ir BEPS projekto kontekste.

2. Įvertinti, ar klasikinė sandorių kainodaros samprata kaip koordinacinės, o ne sankcinės priemonės atitinka šiuolaikinę reguliavimo realybę po BEPS projekto.

3. Išanalizuoti ESTT jurisprudenciją valstybės pagalbos bylose, ypač Apple, Fiat ir Amazon, ir nustatyti, kaip teismai interpretuoja sandorių kainodaros teisinę prigimtį.

4. Palyginti sandorių kainodaros santykį su GAAR, CFC taisyklėmis ir palūkanų ribojimais bei įvertinti, ar egzistuoja reguliavimo dubliavimas ar papildomumas.

5. Įvertinti BEPS 2.0 Amount B standartizavimo poveikį sandorių kainodaros konceptualiam pobūdžiui ir nustatyti, ar pelno nustatymas reiškia nukrypimą nuo individualaus principo taikymo.

Darbo hipotezė: sandorių kainodara šiandien yra hibridinis instrumentas, kurio teisinė prigimtis nėra nei grynasis tarptautinio apmokestinimo principas, nei grynoji antivengiminė norma, o nuolatinė įtampa tarp šių dviejų polių, kuri pati savaime sukuria teisinius iššūkius ir reikalauja atskiro sprendimo.

Darbo struktūra. Darbas sudarytas iš trijų skyrių, kurių kiekvienas sprendžia atskirą tyrimo klausimo dimensiją. Pirmasis skyrius nagrinėja sandorių kainodaros istorinę genezę ir koordinacinę funkciją, suformuodamas teorinius pagrindus tolesnei analizei. Antrasis skyrius tiria faktinę sandorių kainodaros funkciją praktikoje, po BEPS projekto, atskleidžiant jos transformaciją. Trečiasis skyrius analizuoja sandorių kainodarą kaip specialiąją antivengiminę normą, vertinant ESTT jurisprudenciją ir santykį su kitomis antivengiminėmis priemonėmis.

Tyrimo metodai. Darbe taikomi penki pagrindiniai metodai. Sisteminės analizės metodas naudojamas sandorių kainodaros taisyklėms ir jų ryšiams su tarptautine mokesčių sistema sistemingai nagrinėti kaip visumą. Lyginamasis metodas leidžia palyginti skirtingas jurisdikcijas, JAV, ES valstybių narių, Indijos reguliavimą ir atskleisti jo įvairovę. Teisės aktų aiškinimo metodas taikomas teleologiniam ir lingvistiniam EBPO Modelinės konvencijos 9 straipsnio, BEPS veiksmų ir ES direktyvų aiškinimui. Kazuistinis metodas naudojamas konkrečių bylų – Apple, Fiat ir Amazon – analizei. Istorinis metodas skirtas nuosekliai atsekti ištiestosios rankos principo raidą nuo 1927 metų. Lyginamojoje analizėje naudojamų jurisdikcijų atranka grindžiama trimis kriterijais.

Pirma, aktyvus dalyvavimas BEPS derybose ir skirtinga pozicija dėl Amount B priėmimo: JAV įvedė Amount B kaip pasirenkamą saugų uostą, Indija liko oponente, o

pagrindinės ES valstybės narės nusprendė sistemos savo jurisdikcijai netaikyti – šis spektras leidžia atskleisti Amount B konceptualines pasekmes skirtingų pozicijų kontekste. Antra, susiformavusi nacionalinė GAAR doktrina, leidžianti palyginti sandorių kainodaros ir bendrosios antivengimo normos santykį: Prancūzijos abus de droit, Vokietijos §42 AO ir Jungtinės Karalystės teismų praktika suteikia pakankamą doktrininę įvairovę penktajam uždaviniui spręsti. Trečia, tiesioginis ryšys su ESTT valstybės pagalbos bylomis: Airija, Liuksemburgas ir Nyderlandai analizuojami ne kaip laisvai pasirinktos jurisdikcijos, o kaip Apple, Fiat ir Amazon bylų faktinės aplinkybės, todėl jų įtraukimas metodologiškai būtinas. Jurisdikcijos, kurių sandorių kainodaros reguliavimas iš esmės atspindi EBPO gaires be ryškių doktrininių nukrypimų, į išsamią lyginamąją analizę neįtraukiamos, nes nesuteiktų papildomos analitinės vertės. Mokslinis naujumas. Lietuviška sandorių kainodaros teisinė literatūra išlieka ribota. Reikšmingiausias iki šiol atliktas darbas – K. Savickaitės 2014 m. daktaro disertacija, kurioje analizuojama ištiestosios rankos principo taikymo praktika Lietuvoje. Vis dėlto ta disertacija sandorių kainodarą nagrinėja iš taikymo perspektyvos, nekeliant klausimo apie konceptualią jos teisinę prigimtį, ar ji yra koordinavimo principas, ar antivengiminė norma, ar abiejų derinys. Būtent šis konceptualaus kvalifikavimo klausimas, ypač post-BEPS kontekste, šiame darbe nagrinėjamas pirmą kartą lietuvių kalba. Konkrečiai: darbas – pirmasis lietuviškas sisteminis tyrimas, nagrinėjantis sandorių kainodaros hibridinę prigimtį, koordinavimo principo ir specialiosios antivengiminės normos įtampos klausimą, kaip savarankišką teisinio kvalifikavimo problemą; pirmą kartą lietuvių kalba detaliai analizuojama ESTT Apple, Fiat ir Amazon bylų doktrina; taip pat vertinamas BEPS 2.0 Amount B modelis jo priėmimo kontekste.

1 SKYRIUS. SANDORIŲ KAINODAROS GENEZĖ IR KOORDINACINĖ FUNKCIJA

1.1. Sandorių kainodaros atsiradimas ir paskirtis tarptautinėje mokesčių sistemoje

1933 m. M. B. Carroll pranešimas, apibendrinęs Tautų Lygos atliktą 35 valstybių tyrimą, įtvirtino atskiro subjekto metodą kaip pagrindinį pelno paskirstymo standartą ir patvirtino ištiestosios rankos principą kaip jo norminį pagrindą. Pelno paskirstymas, pagrįstas formulių naudojimu, buvo atmetas kaip pernelyg mechaniškas. Carroll pranešimas tiesiogiai paveikė 1933 m. modelinę konvenciją, kurios 5 straipsnio formuluotė yra itin

artima dabartiniam EBPO Modelinės konvencijos 9 straipsniui. 1943 m. Meksikos ir 1946 m. Londono modeliai tęsė tą pačią koncepciją, papildydami ją atitinkamų koregavimų mechanizmu. Esminė šio laikotarpio žinutė išlieka viena: nuo pat Tautų Lygos laikų sandorių kainodara buvo konstruojama kaip savanoriško valstybių koordinavimo, o ne baudymo įrankis – derinamas atskirų jurisdikcijų pelnas, o ne sankcionuojamas mokesčių mokėtojas. Šią evoliuciją apibendrina žemiau pateikta lentelė. 1979 metais EBPO išleido savo pirmąjį pranešimą dėl sandorių kainodaros¹. Kaip buvo įvardinta rengiant 1977 metų modelinę konvenciją, bendrų pajamų paskirstymo taisyklių suformulavimas neįmanomas dėl verslo veikimo modelių sudėtingumo. Todėl EBPO siekė bent iš dalies sušvelninti susidariusią situaciją ir pasiekti tarptautinį susitarimą dėl bendrų konceptų naudojimo. Pagrindinis pranešimo apie sandorių kainodarą ir tarptautines įmones tikslas buvo aprašyti bendrai taikomų metodų svarbius aspektus, taikomus audituojant susijusių įmonių tarpusavio veiklas. Pranešimas neturėjo jokios oficialios galios 9 konvencijos straipsnio ar ištiesiosios rankos principo sampratai². Šio pranešimo genezė kilo iš JAV priimto reglamento; pranešimas griežtai atmetė proporcingą pelno paskirstymą pagal formulę ir dar kartą patvirtino ištiesiosios rankos principą kaip vienintelę paskirstymo taisyklę³. Šio pranešimo negalima vertinti neatsižvelgiant į kontekstą: dėl proporcingo pelno paskirstymo pagal formulę kilo konfliktas tarp EBPO ir kai kurių JAV valstijų⁴, pavyzdžiui, Kalifornija, kur naudojant šį metodą susidarė dvigubo apmokestinimo situacija tarp tarptautinių įmonių, nes pajamų samprata nutolo nuo tos sampratos, kuri pateikiama ištiesiosios rankos principu⁵. 1987 metais EBPO išleido dar vieną pranešimą, kuriame buvo aprašytos plonos kapitalizacijos taisyklės ir buvo nustatyta, kad 9 konvencijos straipsnis yra aktualus tik tada, kai valstybės inkorporuoja į savo įstatymus ploną kapitalizaciją ir taip apriboja vidinius mokestinius įstatymus. Šis pranešimas reikšmingas sandorių kainodaros raidai tuo, kad jis nustatė aiškią ribą tarp dviejų instrumentų: kai grupės įmonė suteikia kitai paskolą dirbtinai išpūstomis palūkanomis, tokio sandorio kaina yra sandorių kainodaros, o ne plonosios kapitalizacijos reguliavimo dalykas. Šis atskyrimas padėjo tiksliau apibrėžti

¹ OECD (1979). *Transfer Pricing and Multinational Enterprises*. Paris: OECD.

² *Recommendation of the Council on the Determination of Transfer Prices Between Associated Enterprises*. Paris: OECD, 1979.

³ OECD (1979). *Transfer Pricing and Multinational Enterprises*. Paris: OECD, mn. 14.

⁴ WITTENDORFF, J. (2010). *Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law*. Copenhagen: Djøf Publishing, p. 100.

⁵ WITTENDORFF, J. (2010). *Ibid.* p. 102; VOGEL, K. (2022). Iš: REIMER, E. et al. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, Art. 9 mn. 17a.

sandorių kainodaros taikymo ribas finansinių sandorių srityje⁶. 1992 metais EBPO peržiūrėjo visą konvenciją, tačiau jokių pakeitimų 9 konvencijos straipsniui nebuvo padaryta. Pagrindiniai pakeitimai buvo matomi šio straipsnio komentare⁷. Straipsnio komentaro 3 dalyje buvo paminėta 1979 m. EBPO ataskaita „sandorių kainodara ir tarptautinės įmonės“, kurioje pateikiami tarptautiniu mastu sutarti principai ir teisingos gairės, kaip aiškinti ištiesiosios rankos principą. Taigi 1992 m. EBPO modelio 9 straipsnis buvo tiesiogiai susijęs su 1979 m. EBPO ataskaita⁸. Šis tiesioginis ryšys parodo ataskaitos svarbą aiškinant 9 straipsnyje numatytą ištiesiosios rankos principą. Tačiau ataskaitos teisinė vertė nepasikeitė, nes ji jau turėjo tokį patį svorį aiškinant kaip ir modelio konvencijos komentaras⁹. 1995 m. buvo patvirtintos sandorių kainodaros gairės. Gairės susidėjo iš penkių skyrių: I skyrius (ištiesiosios rankos principas), II skyrius (tradiciniai sandorių metodai), III skyrius (kiti metodai), IV skyrius (administravimas) ir V skyrius (dokumentacija). 1996 m. buvo pridėti VI skyrius (Nematerialusis turtas) ir VII skyrius (Grupės vidaus paslaugos). 1997 m. buvo pridėtas VIII skyrius (Sąnaudų pasidalijimo susitarimai). Sandorių kainodaros gairių tikslas buvo atnaujinti ir peržiūrėti 1979 metų pranešimą ir įdiegti naujausius papildymus nuo 1979 metų¹⁰. Naujosios Jungtinių Valstijų išdo taisyklės 482 turėjo didelį poveikį gairėms. Pagrindinis klausimas buvo pelno metodų taikymas¹¹. Abiejose ataskaitose pelno metodai apskritai pripažįstami kaip atitinkantys ištiesiosios rankos principą. 1995 m. EBPO sandorių kainodaros gairės numatė, kad įprastai turėtų būti taikomi tradiciniai metodai. Alternatyvūs metodai taikomi tik išimtiniais atvejais, tuo tarpu pelno metodai („kiti metodai“) buvo laikomi krašutinėmis priemonėmis. Tai žymi trečiąjį conceptualų lūžio tašką. 1995 m. gairės buvo oficialiai rekomendacinio, o ne privalomojo pobūdžio. Tačiau 2010 m. atnaujinimas ir vėlesnė integracija į BEPS veiksmų planą de facto transformavo jas į privalomą tarptautinį standartą, ne per sutartis, bet per teismų praktiką. ESTT, JAV mokesčių teismai ir daugelio valstybių administraciniai teismai ėmė traktuoti gaires kaip autoritetinę aiškinimo šaltinį, kuriam tenka

⁶ OECD (1987). *Thin Capitalization and Taxation of Entertainers, Artists and Sportsmen*. Paris: OECD.

⁷ OECD (1992). *Model Tax Convention on Income and on Capital: Commentary on Article 9*. Paris: OECD Publishing, para. 2, 4.

⁸ WITTENDORFF, J. (2010). *Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law*. Copenhagen: Djøf Publishing, p. 103.

⁹ VOGEL, K. (2022). Iš: REIMER, E. et al. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, Art. 9 mn. 39.

¹⁰ OECD (1995). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*, Preface. Paris: OECD Publishing.

¹¹ WITTENDORFF, J. (2010). *Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law*. Copenhagen: Djøf Publishing, p. 107.

kvazinormatyvinis statusas. Šis poslinkis nebuvo formalizuotas teisės aktais, tačiau esminis: sandorių kainodara iš derybinės priemonės virto de facto privaloma sistema. Būtent čia glūdi paradoksas, kurį nagrinės tolesni skyriai: koordinacinė priemonė, plėtojama per neprivalomas rekomendacijas, šiandien funkcionuoja su privalomų normų artima įrodinėjimo struktūra¹². Vėlesniais metais EBPO paskelbė keletą ataskaitų: 2004 m. ataskaitą dėl „Darbuotojų akcijų pasirinkimo planai: poveikis sandorių kainodarai“, 2005 m. ataskaitą „Elektroninė prekyba: sandorių kainodara ir verslo pelno apmokestinimas“ ir 2007 m. ataskaitą „Mokesčių sutarčių ginčų sprendimo gerinimas“. 2009 m. buvo išleista atnaujinta gairių redakcija, apimanti IV skyriaus pakeitimus. 2010 m. EBPO paskelbė du svarbius sandorių kainodaros gairių pakeitimus¹³. I–III skyrių peržiūra lėmė pelno metodų ir tradicinių sandorių metodų suvienodinimą¹⁴. Turėtų būti naudojamas atitinkamoms aplinkybėms tinkamiausias sandorių kainodaros metodas¹⁵. Naujai pridėtame IX skyriuje nagrinėjamas verslo restruktūrizavimo klausimas¹⁶. 2013 metais EBPO išleido veiksmų planą, skirtą kovoti su mokesčių bazės sumažinimu ir pelno perkėlimu, geriau žinomą kaip BEPS. BEPS projektas buvo sukurtas siekiant išspręsti problemas, susijusias su tuo, kad tarptautinė mokesčių sistema neatitiko šiuolaikinės pasaulinės ekonomikos realijų. BEPS iniciatyva laikoma vienu iš pagrindinių sandorių kainodaros raidos etapų, nes ji atsirado kaip priemonė, skirta užpildyti mokesčių sistemos trūkumus, kurie išryškėjo globalizacijos ir 2008–2009 metų finansinės krizės metu¹⁷. Buvo nustatyta, kad sąveikaujant valstybių vidaus mokesčių taisyklėms atsiranda spragos ir neatitikimai tarptautiniuose sandoriuose, kurias išnaudoja tarptautinių įmonių grupės, perkeldamos pelną į mažiau apmokestintas jurisdikcijas. Globalios ekonomikos pokytis, ypač įmonių, vykdančių savo veiklą tarp skirtingų valstybių augimas, tarpgrupinės tiekimo grandinės plėtra, intelektinio turto ir skaitmeninių produktų bei paslaugų svarbos augimas sudarė sąlygas atskirti veiklos vykdymo vietą nuo pelno deklaravimo vietos¹⁸. EBPO apskaičiavo, kad kasmet tokia

¹² OECD (1995). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, mn. 2.49, 3.49.

¹³ OECD (2010). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, Preface, para. 9.

¹⁴ OECD (2010). *Review of Comparability and of Profit Methods: Revision of Chapters I–III of the Transfer Pricing Guidelines*. Paris: OECD.

¹⁵ OECD (2010). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, Chapter II.

¹⁶ OECD (2010). *Report on the Transfer Pricing Aspects of Business Restructurings*. Paris: OECD Publishing.

¹⁷ OECD (2025). *A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. Paris: OECD Publishing, p. 13.

¹⁸ Ibid. p. 13-14.

praktika valstybėms kainuodavo 4–10 procentų arba iki 240 mlrd. nuo pelno mokesčių pajamų¹⁹. G20, reaguodamas į šias tendencijas, pavedė EBPO parengti BEPS veiksmų planą, kurio pagrindinis tikslas yra suderinti pelno apmokestinimą su ekonominės veiklos ir vertės kūrimo vieta, taip pat suvienodinti tarptautinių mokesčių sistemą, didinti skaidrumą bei realų ekonominį pagrįstumą²⁰. 2015 metais buvo paskelbtas 15 veiksmų BEPS paketas, kuris tapo tarptautine iniciatyva skirta riboti mokesčių vengimą struktūriniu lygmeniu, o jo įgyvendinimas iki šiol daro įtaką mokesčių mokėtojų veiksmams bei sandorių kainodaros taisyklių taikymui²¹.

1 lentelė. Visi 15 BEPS veiksmų²²

1	Skaitmeninės ekonomikos mokesčių iššūkių sprendimas	Sprendimo paieška mokesčiniams iššūkiams, kylantiems iš skaitmeninės ekonomikos (pvz., kur apmokestinti skaitmeninių paslaugų pelną). Nors šis veiksmas tiesiogiai nesusijęs su sandorių kainodara, jis formuoja platesnio pelno paskirstymo principų kontekstą, kuriame skaitmeninė ekonomika – vienas pagrindinių argumentų dėl ištiestosios rankos principo ribotumų (plačiau – 1.3 skirsnis).
2	Hibridinių neatitikimų (angl. hybrid mismatch arrangements) neutralizavimas	Siekiama panaikinti „dvigubo neapmokestinimo“ galimybes, kai tas pats mokesčinis subjektas arba sandoris skirtingose jurisdikcijose traktuojamas nevienodai (pvz., traktuojamas kaip skola ar nuosavas kapitalas). Susijęs su darbu tuo, kad hibridiniai instrumentai dažnai naudojami kartu su dirbtiniu pelno perkėlimu per sandorių kainodarą, todėl sudaro platesnio BEPS konteksto dalį (2 skyrius).
3	Kontroliuojamųjų užsienio bendrovių taisyklių stiprinimas	CFC taisyklės – klasikinė specialioji antivengiminė norma (SMVPT), taikoma, kai pelnas perkeliamas į kontroliuojamas užsienio bendroves žemų mokesčių

¹⁹ Žr. OECD (2015). *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 - 2015 Final Report*. Paris: OECD Publishing, p. 11.

²⁰ OECD (2013). *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*. Paris: OECD Publishing; G20 (2013). *St. Petersburg Leaders' Declaration*.

²¹ OECD (2025). *A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. Paris: OECD Publishing, p. 14.

²² OECD (2013). *Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting*. Paris: OECD Publishing, p. 13–49.

		jurisdikcijose. Darbe šios taisyklės analizuojamos kaip lyginimo objektas: 3.5 skirsnis nagrinėja sandorių kainodaros santykį su CFC taisyklėmis ir vertina reguliavimo dubliavimą ar papildomumą.
4	Mokesčių bazės erozijos per palūkanų atskaitymus ribojimas	Ribojami palūkanų atskaitymai iki 10–30 % mokestinės EBITDA. Finansiniai sandoriai tarp susijusių įmonių – viena dažniausių sandorių kainodaros taikymo sričių; šio veiksmo ir sandorių kainodaros sąveika aptariama 3.5 skirsnyje analizuojant papildomumą ir dubliavimą su kitomis antivengiminėmis priemonėmis.
5	Efektyvesnė kova su žalingomis mokesčių praktikomis (skaidrumas ir substancija)	Kovoja su „žalingomis mokesčių praktikomis“, reikalaujant tikrojo ekonominio turinio (substancijos) – pvz., draudžia fiktyvius IP režimus. Šio veiksmo substancijos reikalavimas tiesiogiai papildo sandorių kainodaros DEMPE sistemą: abu reikalauja, kad pelnas būtų priskiriamas ten, kur vykdoma faktinė veikla.
6	Piktnaudžiavimo sutartimis mokesčių tikslais prevencija	Įveda Pagrindinio tikslo testą (PPT / Principal Purpose Test) į mokesčių sutartis – bendrosios antivengiminės normos ekvivalentą sutarties lygyje. Įdomu tai, kad šis PPT funkcionuoja kaip GAAR, o ne SMVPT, todėl 3.5 skirsnyje kyla klausimas, ar sandorių kainodara iš esmės nesupanašėja su tokio tipo bendrųjų taisyklių logika
7	Dirbtinio nuolatinės buveinės statuso vengimo prevencija	Sprendžia nuolatinės buveinės dirbtinio vengimo problemą. Nors tiesiogiai nesusijęs su sandorių kainodara, jis papildo bendrą BEPS sistemą: pelnas turi būti priskiriamas ten, kur vykdoma faktinė komercinė veikla – principas, bendras tiek šiam veiksmui, tiek darbo centre analizuojamai sandorių kainodaros transformacijai.
8	Sandorių kainodara ir vertės kūrimas: nematerialusis turtas	Vienas iš trijų pagrindinių veiksmų, tiesiogiai susijusių su šio darbo tema. Įveda DEMPE sistemą (Kūrimas, Tobulinimas, Išlaikymas, Apsauga, Naudojimas): pelno teisė pagal ištiesiosios rankos standartą tenka tam subjektui, kuris faktiškai kontroliuoja šias funkcijas, o ne formaliam intelektualinės nuosavybės savininkui. Tai – esminis šio

		darbo 2.2 ir 2.5 skirsnių analizės atskaitos taškas, įrodantis koordinavimo virsmą reguliavimo logika.
9	Sandorių kainodara ir vertės kūrimas: rizika ir kapitalas	Antrasis iš trijų pagrindinių veiksmų. Nustato principus rizikos priskyrimui: vien sutartinis rizikos priėmimo įforminimas nepakankamas – subjektas privalo faktiškai kontroliuoti tą riziką ir turėti pakankamą finansinį pajėgumą jai padengti. Šis reikalavimas iš esmės padidino mokesčių administratoriaus diskreciją (2.3 skirsnis) ir yra pagrindinis argumentas hibridinės sandorių kainodaros prigimties tezei.
10	Sandorių kainodara ir vertės kūrimas: kiti didelės rizikos sandoriai	Trečiasis iš pagrindinių veiksmų. Nustato taisykles dėl dirbtinių sandorių paneigimo: jei sandoris komerciškai neracionalus, administratorius gali jį visiškai ignoruoti. Kartu su 9 veiksmu sukuria esminę įgaliojimų plėtrą – tai šio darbo 2.3 skirsnyje analizuojamas poslinkis nuo pasyvaus koordinatoriaus prie aktyvaus elgesio reguliuotojo.
11	BEPS mastų ir poveikio vertinimo metodikos	Kuria priemones BEPS reiškinių ekonominiam matavimui ir empirinei analizei. Įvertinimas, kad kasmet valstybės praranda 4–10 % pelno mokesčių pajamų (iki 240 mlrd. USD), tiesiogiai patvirtina agresyvaus mokesčių planavimo mastą, aprašytą šio darbo 2.1 skirsnyje.
12	Agresyvių mokesčių planavimo schemų privalomasis atskleidimas	Reikalauja iš anksto atskleisti agresyvias mokesčių planavimo schemas (pvz., DAC6 direktyva ES). Nors tiesiogiai nesusijęs su sandorių kainodara, jis papildo skaidrumo logiką: prievolė atskleisti sandorių kainodaros schemas traktuotina kaip ex ante elgesio reguliavimo priemonė – tai vienas kriterijų antrajame skyriuje analizuojamai sandorių kainodaros funkcinės kaitos diagnozei.
13	Sandorių kainodaros dokumentavimas ir ataskaita pagal šalis	Tiesiogiai susijęs su sandorių kainodara. Įveda trijų lygių dokumentavimo sistemą: Pagrindinę bylą (Master File), Šalies bylą (Local File) ir Ataskaitą

		pagal šalis (Country-by-Country Report). Ši sistema analizuojama 2.4 skirsnyje kaip kontrolės priemonė, kuri faktiškai perkelia įrodinėjimo našta mokesčių mokėtojui, transformuodama sandorių kainodarą iš pasyvaus tikrinimo įrankio į aktyvią elgesio formavimo priemonę.
14	Ginčų sprendimo mechanizmų efektyvinimas	Siekama gerinti Tarpusavio susitarimo procedūrą (MAP) ir arbitražo mechanizmą. Šio veiksmo svarba šiam darbui: besiplėčianti administratoriaus diskrecija (8–10 veiksmas, 13 veiksmas) be efektyvių ginčų sprendimo mechanizmų sukuria dvigubo apmokestinimo riziką. 2024 m. MAP atvejų augimas 29,1 % empiriškai patvirtina šią įtampą (3.3 skirsnis).
15	Daugiašalis instrumentas mokesčių sutartių pakeitimui (MLI)	MLI leidžia vienaip ar kitaip pakeisti tūkstančius bilateralių mokesčių sutarčių, įdiegiant BEPS minimaliuosius standartus. Darbo kontekste: MLI – institucinis įrodymas, kad sandorių kainodara nebėra savanoriško koordinavimo įrankis, bet privalomų tarptautinių įsipareigojimų sistema. Tai pagrindžia pirmajame skyriuje aprašytą kvazinormatyvinę EBPO gairių statuso virsmą.

Sandorių kainodarai tiesioginę reikšmę turi 8–10 veiksmas (paryškinti lentelėje), kuriais siekiama užtikrinti, kad sandorių kainodaros rezultatai atitiktų realų ekonominės vertės sukūrimą – nustatant taisykles dėl nematerialiojo turto perkėlimo, rizikos priskyrimo ir dirbtinių sandorių paneigimo. Pažymėtina, kad 13 veiksmas, reglamentuojantis sandorių kainodaros dokumentavimą (pagrindinė byla, šalies byla ir ataskaita pagal šalis), taip pat tiesiogiai susijęs su sandorių kainodara ir detaliau nagrinėjamas 2.3 skirsnyje.

Abstraktus teiginys, kad BEPS 8–10 veiksmas „iš esmės pakeitė sandorių kainodaros doktriną“, reikalauja konkretesnio iliustravimo per realaus reguliavimo mechanizmo pokyčių analizę. Trijų pagrindinių veiksmų poveikis geriausiai atsiskleidžia per kontrastą tarp iki BEPS ir po BEPS situacijos tipiniame nematerialiojo turto sandoryje.

Iki BEPS tarptautinė įmonių grupė galėjo legaliai struktūrizuoti intelektinės nuosavybės valdymą taip: patronuojanti bendrovė A (aukšto mokesčio jurisdikcijoje) sukuria vertingą prekių ženklą; per sąnaudų pasidalijimo susitarimą dukterinė bendrovė B

(žemo mokesčio jurisdikcijoje) „perperka“ teisę į visą būsimą IP vertės augimą, sumokėdama vien dabartinę tikėtiną vertę; ateityje visi pelningi licencijavimo mokesčiai plūsta į B bendrovę, kurioje galbūt dirba vos keli darbuotojai ir nėra jokios reikšmingos veiklos. Tokia struktūra formaliai atitiko ištiestosios rankos principą: pirkimo kaina buvo „rinkos“ kaina pagal tuometines gaires, kurios nereikalavo vertinti, kas faktiškai kurs IP vertę ateityje.

Po BEPS 8 veiksmo įtvirtintos DEMPE sistemos pelno teisė tenka tam subjektui, kuris faktiškai kontroliuoja DEMPE funkcijas – arba pats jas atlieka, arba realiai stebi ir valdo jų atlikimą²³. Formalus IP savininkas, nedalyvaujantis jokiam DEMPE etape, neturi teisės į atitinkamą pelno dalį, net jei sutartis numato kitaip. Tai reiškia, kad mokesčių administratorius dabar vertina ne „kas moka už IP?“, bet „kas sukuria IP vertę?“ – principinis metodologinis pokytis, kuris ankstesnę koordinacinę logiką keičia ekonominio turinio testu.

BEPS 10 veiksmo sandorių perkvalifikavimo teisė papildo šią sistemą: jei sandoris neturi komercinio racionalumo arba nepriklausomos šalys tokio sandorio apskritai nesudarytų, administratorius jį gali ignoruoti arba perkvalifikuoti²⁴. Šios trys normos kartu sukuria teisinę sistemą, kuri struktūriškai artimesnė SMVPT nei koordinacinei normai, nes jos ne tik koreguoja kainą, bet nustato, ar sandoris apskritai bus pripažintas ir kaip bus paskirstytas pelnas. Būtent šis poslinkis yra centrinė antrojo ir trečiojo skyrių analizės ašis.

Taigi, atsakant į pirmąjį darbo uždavinį: ištiestosios rankos principo koncepcinis pagrindas kito nuo savanoriško jurisdikcijų koordinavimo (1927–1933) iki privalomų turinio standartų (2015–2017), o kiekvienas etapas artino sandorių kainodarą prie elgesio reguliavimo normos. Šią evoliuciją galima sistematizuoti pagal šešis conceptualius etapus, kuriuose ne tik keičiasi taisyklių turinys, bet ir pats reguliavimo tikslas:

Etapas	Pagrindinis dokumentas	Koncepcinis pokytis
---------------	-------------------------------	----------------------------

²³ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 6.51–6.58 (DEMPE funkcijų apibrėžimas ir pelno atribucijos logika).

²⁴ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.119–1.131 (sandorių perkvalifikavimo ir nepripažinimo sąlygos); žr. taip pat BEPS 10 veiksmo galutinės ataskaitos 1.2 sk.

1927–1933	Tautų Lygos modelis, Carroll pranešimas	Koordinavimas savanorišku susitarimu; formulėmis pagrįstas paskirstymas atmetas; atskiro subjekto metodas įtvirtintas kaip norma
1963	EBPO pirmoji Modelinė konvencija	9 straipsnio struktūra įtvirtinta; koordinavimas per dvišales sutartis; verslo pajamų paskirstymas, pagrindinis objektas
1977–1979	EBPO modelio 9 str. 2 d. papildymas; pirmasis sandorių kainodaros pranešimas	Pirmasis sankcinis elementas: korekciniai koregavimai; metodologinė sistematizacija; CUP, RPM, C+ metodai; formulėmis pagrįstas paskirstymas vėl atmetas
1995–2010	EBPO sandorių kainodaros gairės ir 2010 m. atnaujinimas	Gairės formaliai rekomendacinės, tačiau de facto tampa privalomu standartu per teismų praktiką; pelno metodai suvienodinti su tradiciniais; kvazinyrmatyvinis statusas
2015–2017	BEPS 8–10 veiksmas, atnaujintos EBPO gairės	Turinio reikalavimas; DEMPE sistema; administratoriaus teisė perkvalifikuoti sandorius; privalomi standartai; koordinavimą keičia reguliavimas
2021–2024	BEPS 2.0: Pillar One (Amount B), Pillar Two (globalus minimumas)	Dalinis formulėmis grįstas standartizavimas (Amount B); individualaus lyginamojo tyrimo ribų pripažinimas; hibridinis modelis – koordinavimas ir reguliavimas greta

Šis evoliucijos žemėlapis atskleidžia esminį paradoksą: kiekvienas reformų etapas buvo deklaruojamas kaip ištiesiosios rankos principo „sustiprinimas“, tačiau iš tikrųjų kiekvienas etapas toliau nutolo nuo originalios 1928 m. koordinacinės koncepcijos ir artino sandorių kainodarą prie elgesio kontrolės normos. Šis poslinkis nebuvo vienu aktu priimtas politinis sprendimas, jis formavosi laipsniškai, per technines gaires ir teismų praktiką – tai apsunkina jo identifikavimą ir kelia klausimą, aptariamą tolesniuose skyriuose: ar šiandieninė sandorių kainodara vis dar yra ta pati priemonė, kurią 1927 m. sukūrė Tautų Liga.

1.2. „Ištiesiosios rankos” principas kaip neutralus tarptautinio apmokestinimo principas ir koordinacinė priemonė.

Ištiesiosios rankos principas yra vienas iš metodų, dėl kurio susitarė EBPO valstybės narės tarptautinio apmokestinimo suvienodinimo tikslais. Sandorių kainai neatitinkant rinkos sąlygų ir ištiesiosios rankos principo išsikraipo susijusių įmonių mokestinės prievolės ir

valstybių, kuriose įsikūrusios tos įmonės surenkamus mokesčius. Todėl susijusių įmonių pelnas mokesčių tikslais gali būti koreguojamas siekiant pašalinti šiuos nukrypimus ir užtikrinti, kad būtų laikomasi ištiesiosios rankos principo²⁵. Ištiesiosios rankos principo tikslas – koreguojant pelną remtis sąlygomis, kurios būtų buvusios taikomos nesusijusioms įmonėms tuos pačius kriterijus atitinkančiuose sandoriuose ir tomis pačiomis aplinkybėmis, tai yra tarpusavyje lyginamais nekontroliuojamais sandoriais²⁶. Šie metodai užtikrina tarptautinių įmonių grupių narių vertinimą kaip atskiro vieneto, o ne kaip įmonių grupės dalies. Šis principas laikomas teoriškai pagrįstu, nes jis suteikia artimiausią atviros rinkos veikimo vertinimą tais atvejais, kai sandoriai vykdomi tarp susijusių įmonių, todėl leidžia atspindėti realias ekonomines aplinkybes ir faktinį šalių funkcijų bei rizikų pasiskirstymą²⁷. Sandorių kainodara naudoja penkis pagrindinius kainodaros metodus, skirstomus į dvi grupes. Tradiciniai sandorių metodai, palyginamų nekontroliuojamų kainų (CUP), perpardavimo kainos (RPM) ir savikainos plus (Cost Plus), grindžiami tiesioginio kainos palyginimo logika. Pelno metodai, sandorio grynojo pelno maržos (TNMM) ir pelno padalijimo (PSM), vertina grynojo pelningumo rodiklius, kai tradiciniai metodai netaikytini dėl palyginamųjų duomenų trūkumo. Metodologiškai svarbu tai, kad 2010 m. EBPO atnaujinimas suvienodino pelno ir tradicinių metodų statusą: dabar taikomas tinkamiausias konkrečioms aplinkybėms metodas. Šis pokytis reikšmingas darbo tezei: perėjimas prie pelno metodų (ypač TNMM) iš esmės padidino mokesčių administratoriaus diskreciją, nes pelno lygio lyginimas gerokai subjektyvesnis nei tiesioginis kainų palyginimas. Bendrai sandorių kainodara iki šiol vertinama pagal individualią įmonę. Tai reiškia, kad pats priklausymas įmonių grupei savaime nelaikomas apmokestinamu pranašumu, nebent nustatoma, kad dėl koordinuotų veiksmų buvo dirbtinai perkelta pelno dalis tarp jurisdikcijų²⁸. EBPO valstybės narės ir kitos valstybės pritaikė ištiesiosios rankos principą grįsdamos tai, kad jis užtikrina tarpvalstybinio apmokestinimo neutralumą bei mokestinę lygybę tarp tarptautinių įmonių grupių bei jų narių ir nepriklausomų įmonių. Remiantis EBPO nuomone, neturėtų būti skirtingai vertinamos susijusios ir nepriklausomos įmonės mokesčių tikslais, siekiant išvengti pranašumo ar skirtumo situacijų, galinčių paveikti konkurenciją tarp įmonių. Pagal EBPO susijusios ir nesusijusios

²⁵ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.3.

²⁶ Ibid. para. 1.6.

²⁷ Ibid. para. 1.14.

²⁸ International Fiscal Association (2022). Cahiers de Droit Fiscal International - Group approach and separate entity approach in domestic and international tax law, Vol. 106a. Rotterdam: IFA, p. 28.

įmonės vertinamos vienodai. Pritaikius sandoriams tarp įmonių grupėje esančių bendrovių rinkos kainas gaunamas toks pats mokestinis rezultatas kaip ir sandoriams tarp nesusijusių bendrovių. Nukrypimas nuo ištiesiosios rankos principo keltų grėsmę susiformavusiam tarptautiniam konsensusui ir ženkliai padidintų dvigubo apmokestinimo riziką, todėl valstybės ir toliau laiko šį principą pagrindiniu tarptautinės sandorių kainodaros standartu. Tarptautinėje mokesčių teisėje ištiesiosios rankos principas laikomas kompromisiniu sprendimu tarp fiskalinio suvereniteto ir vieningos tarptautinės rinkos funkcionavimo poreikio²⁹. Sandorių kainodaros mechanizmas šiais aspektais laikytinas ne sankcija, bet koordinacine tarptautinio apmokestinimo priemone. Jo esmė nėra nubausti mokesčių mokėtoją už netinkamai nustatytą sandorio kainą, o atkurti fiskalinę pusiausvyrą tarp jurisdikcijų, kuriose vykdoma ekonominė veikla. Koregavimai, atliekami pagal ištiesiosios rankos principą, skirti ne elgesio sankcionavimui, bet apmokestinamo pelno paskirstymui taip, kad kiekviena valstybė galėtų apmokestinti tik tą pelno dalį, kuri ekonomiškai susijusi su jos teritorijoje sukuriama verte. Todėl sandorių kainodaros taisyklės savo funkcijomis veikia kaip tarpvalstybinių fiskalinių funkcijų paskirstymo instrumentas, leidžiantis suderinti skirtingų valstybių mokesčių sistemas ir išvengti tiek dvigubo apmokestinimo, tiek nepagrįsto neapmokestinimo³⁰. Tokia koordinacinė funkcija lemia ir ribotą mokesčių administratoriaus vaidmenį. Administratorius neturi galios savarankiškai nustatyti teisingos kainos ar pakeisti verslo modelio, bet tik įvertina, ar mokesčių mokėtojo taikyta kaina atitinka ištiesiosios rankos principą ir ar ji pagrįsta ekonominėmis aplinkybėmis. Kitaip tariant, valstybės institucijos funkcija – kontrolinė ir korekcinė, o ne normatyvinė ar kūrybinė. Tai reiškia, kad sandorių kainodaros sistema struktūriškai orientuota į ex post patikrinimą, o ne į ex ante kainų nustatymą, išskyrus atvejus, kai šalys savanoriškai pasitelkia išankstinius susitarimus dėl kainodaros, siekdamos teisinio tikrumo ir ginčų prevencijos³¹. Be to, koordinacinis sandorių kainodaros pobūdis atsiskleidžia ir per tarptautinius ginčų sprendimo mechanizmus. Kai skirtingų valstybių mokesčių administratoriai skirtingai vertina tą patį sandorį, taikomos abipusio susitarimo procedūros leidžia suderinti pozicijas ir paskirstyti apmokestinimo teises taip, kad būtų išvengta dvigubo apmokestinimo. Tai patvirtina, kad sistema orientuota į jurisdikcijų interesų

²⁹ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.15.

³⁰ Žr. OECD (1977). Model Double Taxation Convention on Income and Capital: Commentary on Article 9. Paris: OECD.

³¹ Žr. OECD (2010). Review of Comparability and of Profit Methods: Revision of Chapters I–III of the Transfer Pricing Guidelines. Paris: OECD.

derinimą, o ne į vienos valstybės fiskalinį dominavimą. Šiuo aspektu sandorių kainodara veikia kaip institucinė koordinavimo platforma, kuri užtikrina tarptautinės mokesčių sistemos funkcinį stabilumą ir prognozuojamumą³². Apibendrinant galima teigti, kad ištiesiosios rankos principas tarptautinėje mokesčių teisėje atlieka struktūrinę koordinavimo funkciją: jis suderina skirtingų valstybių fiskalinius interesus, nustato bendrą pelno paskirstymo standartą ir apriboja nacionalinių administracijų diskreciją. Dėl šios priežasties sandorių kainodaros režimas laikytinas ne sankcijomis grįstu kontrolės mechanizmu, o tarptautinės mokesčių sistemos pusiausvyros mechanizmu, leidžiančiu suderinti ekonominės realybės atspindėjimą su valstybių fiskalinio suvereniteto išsaugojimu³³.

1.3. Klasikinės sandorių kainodaros sampratos ribotumai

Nepaisant aukščiau aptartų ištiesiosios rankos principo privalumų ir jo, kaip koordinacinės priemonės, svarbos, mokesčių literatūroje šis principas taip pat sulaukia reikšmingos kritikos³⁴. Mokesčių literatūroje ištiesiosios rankos principas stipriai kritikuojamas. EBPO taip pat pripažįsta, kad atskiro subjekto vertinimas, kuriuo grindžiamas ištiesiosios rankos principas, patiria spaudimą, nes dėl didėjančio įmonių savitarpio bendradarbiavimo nėra visada atsižvelgiama į masto ekonomiją ir įvairių įmonių veiklos rūšių tarpusavio sąsajas³⁵. Ištiesiosios rankos principas laikomas teisine fikcija, nes remiantis juo daroma prielaida, kad grupės vidinės kainos nustatomos taip, tarsi sandoriai būtų sudaryti tarp nesusijusių šalių – nors veikla iš tikrųjų vykdoma grupės viduje dėl ekonominių priežasčių, į kurias šis principas neatsižvelgia. Pagrindinė kritika: principas neatspindi ekonominės realybės. Dėl integruotų masto ekonomijų ištiesiosios rankos kaina gali neatitikti rinkos kainos³⁶. Kadangi rinkos kainos neapima visos įmonės sukuriamos pridėtinės vertės, ši papildoma

³² REIMER, E. et al. (2022). Klaus Vogel on Double Taxation Conventions. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

³³ WITTENDORFF, J. (2010). Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law. Deventer: Wolters Kluwer.

³⁴ Žr., pvz., HELLERSTEIN, W. (2005). The Case for Formulary Apportionment. International Transfer Pricing Journal, 12(3); SADIQ, K. (2001). Unitary taxation - The Case for Global Formulary Apportionment. Bulletin for International Taxation, 55(7). OECD taip pat pripažįsta ALP trūkumus: OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines. Paris: OECD Publishing, para. 1.10.

³⁵ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.100.

³⁶ SADIQ, K. (2001). Unitary taxation - The Case for Global Formulary Apportionment. Bulletin for International Taxation, 55(7), para. 2.

vertė gali būti priskirta pasirinktai bendrovei arba paskirstyta visoje grupėje³⁷. Todėl ištiesiosios rankos principas neužtikrina mokestinio neutralumo organizacinės formos pasirinkimo atžvilgiu³⁸. Nesusitarimas dėl šio principo taikymo gali sukelti ekonominį dvigubą apmokestinimą³⁹. Taip gali nutikti, pavyzdžiui, kai atliekamas sandorių kainodaros koregavimas ir vienos įmonės pelnas įtraukiamas į kitos pelną. EBPO modelinė konvencija siekia spręsti šią problemą suteikdama mokesčių mokėtojams apsaugą nuo pirminių koregavimų ir numatydama atitinkamus koregavimus pagal ištiesiosios rankos principą. Vis dėlto ekonominis dvigubas apmokestinimas gali išlikti, jei valstybės taiko skirtingas nacionalines taisykles arba nesutaria dėl faktinių aplinkybių ar jų vertinimo⁴⁰. Dvigubo apmokestinimo rizika daro įtaką sprendimams, kur gaminti ir parduoti⁴¹. Tai gali turėti įtakos investiciniams sprendimams – verslui gali tapti patraukliau investuoti šalies viduje nei užsienyje. Be to, atskiro subjekto požiūris, kuris sudaro ištiesiosios rankos principo pagrindą, sukuria galimybes mokesčių bazės erozijai ir pelno perkėlimui grupės viduje⁴². Pagal šį požiūrį mokestinė jurisdikcija nustatoma per rezidavimo ir nuolatinės buveinės sąvokas, o tai suteikia tarptautinėms įmonėms galimybę dirbtinai struktūrizuoti teisinius santykius bei sandorius siekiant išvengti mokesčių. BEPS projektas ištaisė tik kai kuriuos sistemos trūkumus, bet nesukūrė visiškai naujo modelio. Praktikoje ištiesiosios rankos principą dažnai sunku taikyti, nes reikalinga informacija ne visada prieinama⁴³. Sudėtinga rasti palyginamų sandorių tarp nepriklausomų šalių⁴⁴. Kai kurie grupės vidiniai sandoriai apskritai neegzistuoja tarp nepriklausomų subjektų⁴⁵. Taip yra ne vien dėl mokesčių

³⁷ VANN, R. J. (2003). Reflections on Business Profits and the Arm's-Length Principle. Iš: ARNOLD, B. J.; SASSEVILLE, J.; ZOLT, E. M. (red.). The Taxation of Business Profits Under Tax Treaties. Toronto: Canadian Tax Foundation, p. 141.

³⁸ WITTENDORFF, J. (2010). Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law. Deventer: Wolters Kluwer, para. 21.2.2.2.1.

³⁹ Ibid para. 1.2.

⁴⁰ Ibid. para. 3.3.3.3.

⁴¹ NEWLON, T. S. (2000). Transfer pricing and income shifting in integrating economies. Iš: CNOSSEN, S. (red.). Taxing Capital Income in the European Union: Issues and Options for Reform. Oxford: Oxford University Press, para. 1.2.

⁴² Žr. OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.100–1.101.

⁴³ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.13.

⁴⁴ OWENS, J. (2005). Should the Arm's Length Principle Retire? International Transfer Pricing Journal, 12(3), para. 6.

⁴⁵ Pavyzdžiui, rasti palyginamas kainas nematerialiajam turtui bus beveik neįmanoma: KOBETSKY, M. (2008). The Case for Unitary Taxation of International Enterprises. Bulletin for International Taxation, 62(5), para. 2.

vengimo, bet ir dėl skirtingų komercinių aplinkybių⁴⁶. Kai kuriose industrijose net nėra nepriklausomų subjektų, vykdančių panašius sandorius. Kadangi principas remiasi rinkomis, problemos kyla, kai nėra rinkos sandoriams palyginimui⁴⁷. Norint jį taikyti, reikia daug oficialių ir antrinių šaltinių ištiestosios rankos principui tinkamai interpretuoti, todėl šis metodas tampa itin sudėtingas⁴⁸. Tai gali skatinti ginčus ir sudaryti galimybes mokesčių vengimui. Be to, principas sukuria administracinę naštą tiek mokesčių mokėtojui, tiek administratoriui⁴⁹. Aiškių taisyklių trūkumas gali sukelti neapibrėžtumą, kurį tik iš dalies sumažina galimybė gauti išankstinį kainodaros susitarimą iš vietos mokesčių administratoriaus arba dvišalį ar daugiašalį išankstinį kainodaros pagal mokesčių sutarties tarpusavio susitarimo procedūrą⁵⁰. Tokio susitarimo tikslas: nustatyti metodologiją, taikytiną būsimiems sandoriams⁵¹. Taigi ištiestosios rankos principas turi ir privalumų, ir trūkumų. Atskiro subjekto metodas, kuris sudaro ištiestosios rankos principo pagrindą, globalizacijos sąlygomis tampa vis problemiškesnis. Konceptijos, sukurtos žemo technologinio išsivystymo ekonomikoje, teoriškai gali būti pagrįstos, tačiau globalioje ekonomikoje dažnai laikomos neveiksmingomis⁵². Esminė kritika: grupės įmonės laikomos atskirais juridiniais vienetais, nors tai neatitinka ekonominės realybės⁵³. Be to, principas gali lemti dvigubą apmokestinimą ir sudaryti galimybių mokesčių vengimui. Todėl jo taikymas neužtikrina mokesčių sistemos neutralumo. Nuo 1927 metų Tautų Lygos modelinės konvencijos iki EBPO 9 straipsnio formavosi aiški doktrina: kiekviena valstybė apmokestina tik savo teritorijoje ekonomiškai sukurtą pelno dalį. Ištiestosios rankos principas buvo pasirinktas kaip palyginamosios rinkos kainomis grįstas metodas, o ne kaip priemonė mokesčių vengimui sustabdyti. Kaip parodė 1.2 skyriaus analizė, principas siekia dvejopą tikslą: užtikrinti, kad susijusios ir nesusijusios įmonės būtų vertinamos vienodai

⁴⁶ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.11.

⁴⁷ REIMER, E. et al. (2022). Klaus Vogel on Double Taxation Conventions. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p. 705.

⁴⁸ HELLERSTEIN, W. (2005). The Case for Formulary Apportionment. International Transfer Pricing Journal, 12(3), para. 6.2.1.

⁴⁹ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.12.

⁵⁰ REIMER, E. et al. (2022). Klaus Vogel on Double Taxation Conventions. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p. 706.

⁵¹ SADIQ, K. (2001). Unitary taxation - The Case for Global Formulary Apportionment. Bulletin for International Taxation, 55(7), para. 3.

⁵² REIMER, E. et al. (2022). Klaus Vogel on Double Taxation Conventions. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p. 705.

⁵³ REIMER, E. et al. (2022). Ibid. p. 705; HELLERSTEIN, W. (2005). The Case for Formulary Apportionment. International Transfer Pricing Journal, 12(3), para. 8.

(neutralumas), ir paskirstyti apmokestinimo teises tarp jurisdikcijų (koordinavimas). Sandorių kainodaros mechanizmas laikytinas koordinacine tarptautinio apmokestinimo priemone, kurios funkcija – atkurti fiskalinę pusiausvyrą, o ne bausti mokesčių mokėtoją. Globalizacijos ir skaitmeninės ekonomikos sąlygomis ši prielaida vis dažniau netenka pagrindo: nematerialiojo turto sandoriai, integruotos vertės grandinės ir grupės sinergijos neturi rinkos atitikmenų. EBPO pripažįsta, kad atskiro subjekto vertinimas patiria spaudimą, tačiau siūlomos reformos (BEPS, DEMPE) šios fundamentalios problemos nepanaikina, tik perkelia jos apraiškas. Ištiesiosios rankos principas struktūriškai nepakankamas globaliai integruotai ekonomikai ne todėl, kad jo tikslas klaidingas, bet todėl, kad jo metodologinė prielaida, nepriklausomų šalių sandorio egzistavimas kaip lyginamasis etalonas, nebeegzistuoja daugelyje svarbių ekonominių sektorių. Kiekvienas papildomas reformų sluoksnis, užuot taisęs šią struktūrinę problemą, tik artina sandorių kainodarą prie elgesio kontrolės normos. Sandorių kainodara savo istorinėmis ištakomis – koordinavimo instrumentas, grindžiamas ištiesiosios rankos principo neutralumo idėja. Tačiau teorinė koncepcija ir praktinė funkcija nėra tas pats.

Aukščiau išdėstyta teorinė kritika įgauna dar didesnę reikšmę, kai ją papildo konkretūs istoriniai atvejai, atskleidžiantys ne atsitiktines Ištiesiosios rankos principo taikymo klaidas, bet struktūrinius principo ribotumus.

Pirmasis pavyzdys – „Double Irish“ struktūra (apytiksliai 1990–2015). Apple, Google ir kitos technologijų kompanijos naudojo struktūrą, pagal kurią Airijos teisės ir JAV mokesčių tikslais „rezidavimo“ sąvokų neatitikimas leido sukurti subjektą, kuris nebuvo mokesčių rezidentas nei Airijoje, nei JAV. Šis subjektas formaliai valdė intelektinę nuosavybę, o visi licencijavimo mokesčiai tekėjo per jį apeidami bet kokią efektyvų apmokestinimą. Sandorių kainodaros požiūriu čia nebuvo klaidingo kainos nustatymo problema – kainos galėjo atitikti rinkos standartus. Problema buvo gilesnė: pati struktūra buvo sukurta pasinaudojant mokesčių sistemų tarpusavio sąveikos spragomis, o ištiesiosios rankos principas šios problemos negalėjo identifikuoti, nes vertina tik kainos rinkos atitikimą, o ne platesnę ekonominę struktūrą⁵⁴.

⁵⁴ ZUCMAN, G. (2015). The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens. Chicago: University of Chicago Press, p. 72–84 („Double Irish“ struktūros aprašymas ir jos poveikio vertinimas); IBFD (2024). State Aid Cases. Amsterdam: IBFD, p. 31–35

Antrasis pavyzdys – nematerialiojo turto vertinimo problema farmacijos sektoriuje. Kai tarptautinė farmacijos kompanija kuria naują vaistą, jo kūrimo procesas gali trukti 10–15 metų. Ankstyvuoju etapu IP vertė yra labai maža ir sunkiai prognozuojama. Kompanija gali perkelti IP į žemo mokesčio jurisdikciją tada, kai vertė dar maža, sumokėdama „rinkos“ kainą pagal to momento vertinimą. Po 10 metų, kai vaistas tampa pelningas, visa vertė yra toje žemo mokesčio jurisdikcijoje – nors nei moksliniai tyrimai, nei kūryba, nei komercializacija ten nevyko. Iki BEPS tai buvo teisiškai leistina, nes sandorio kaina atitiko rinkos standartus momento, kai sandoris buvo sudarytas. Šis pavyzdys iliustruoja laiko asimetrijos problemą: koordinacinė norma negali adekvačiai įvertinti sandorių, kurių tikroji ekonominė reikšmė pasireiškia tik ateityje.

Trečiasis pavyzdys – paslaugų sandoriai finansų sektoriuje. Tarpbankiniai sandoriai (pvz., grupės vidinės paskolos) iš esmės neturi nepriklausomų analogų: bankas, teikiantis paskolas savo dukterinei bendrovei, nesielgia kaip nepriklausomas rinkos dalyvis, nes žino apie grupės vidinę situaciją daugiau nei bet kuris išorinis kreditorius. Dėl šios informacinio pranašumo asimetrijos „rinkos“ palūkanų norma grupės viduje visada bus teorinė fikcija – nepriklausomų šalių palūkanos apima neapibrėžtumo premiją, kurios grupės viduje nėra. Šiose situacijose ALP metodologiškai yra ne tik sunkiai taikomas, bet ir konceptualiai klaidingas: reikalaujama palyginti du sandorius, kurie ekonomiškai negali būti lyginami. Šios trys iliustracijos rodo, kad ALP ribotumai nėra atsitiktiniai – jie kyla iš fundamentalaus nesuderinamumo tarp principo metodologinės prielaidos ir modernios integruotos globalios ekonomikos realybės.

2 SKYRIUS. SANDORIŲ KAINODAROS FUNKCIJOS KAITOS PRIEŽASTYS

Jei pirmasis skyrius atskleidė, kad sandorių kainodara buvo konceptualizuota kaip koordinacinė priemonė, tai dar neatsako į klausimą, ar ji tokia išliko. Praktinė funkcija gali nutolti nuo teorinės koncepcijos, ir būtent šis atotrūkis – antrojo skyriaus tyrimo objektas. Norint suprasti, kodėl klasikinė koordinacinė samprata šiuolaikinei reguliavimo realybei nebeatitinka, reikia išsiaiškinti, kokios konkrečios jėgos ją pakeitė: agresyvaus mokesčių planavimo augimas, BEPS iniciatyva, mokesčių administratoriaus įgaliojimų plėtra ir dokumentavimo reikalavimų transformacija. Šios penkios kaitos priežastys sudaro antrojo skyriaus struktūrą.

Vertinant, ar sandorių kainodara atitinka koordinacinę ar sankcinę prigimtį, šiame skyriuje taikomi keturi kriterijai: pirma, ar prievolė yra neutrali, siekia paskirstyti mokestinę bazę tarp jurisdikcijų, ar direktyvi, siekianti apriboti mokesčių mokėtojo elgesį; antra, ar kontrolė vykdoma ex post (po sandorio sudarymo, kaip korekcinis mechanizmas) ar ex ante (prieš sudarant sandorį, kaip elgesio reguliavimo priemonė); trečia, ar normoje numatytos sankcijos už nukrypimą nuo standarto; ketvirta, ar norma formuoja mokesčių mokėtojo elgesį ateityje, o ne tik atkuria praėjusio laikotarpio fiskalinę pusiausvyrą. Klasikinė koordinacinė priemonė tenkina pirmuosius du kriterijus, ji – neutrali paskirstymo norma, veikianti ex post, tačiau ne paskutiniuosius du. Post-BEPS sandorių kainodara, kaip parodys tolesnė šio skyriaus analizė, tenkina visus keturis kriterijus, o tai leidžia teigti, kad klasikinė koordinacinė samprata šiuolaikinei reguliavimo realybei nebeatitinka.

2.1. Agresyvus mokesčių planavimas ir bazės erozijos problema

Pirmoji sandorių kainodaros koordinacinės sampratos erozijos priežastis – struktūrinė: išaugo tokio masto agresyvus mokesčių planavimas, kuriam neutralus koordinavimo instrumentas nebesugebėjo užkirsti kelio, ir tai privertė įstatymų leidėjus bei mokesčių administratorius sandorių kainodarą transformuoti iš paskirstymo priemonės į elgesio kontrolės mechanizmą. Visuotinai priimta manyti, kad įmonės, kaip ir kiti mokesčių mokėtojai, turėtų mokėti atitinkamą mokesčių dalį. Tačiau tuo pačiu metu yra akivaizdu, kad tarptautinės įmonės pasitelkdamos įvairius verslo modelius turi daugiau galimybių sumažinti savo įmonių mokestinę naštą⁵⁵. 2012 metais Europos Komisija savo

⁵⁵ LORETZ, S. et al. (2017). Aggressive tax planning indicators: Final report. Taxation Papers Working Paper 71. Briuselis: European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union.

rekomendacijoje agresyvų mokesčių planavimą apibrėžė kaip sudėtingų, net dirbtinių priemonių pasitelkimą siekiant perkelti mokestinę bazę į kitas jurisdikcijas – Europos Sąjungoje ar už jos ribų – pasinaudojant neatitikimais nacionaliniuose įstatymuose, kad tam tikros pajamų dalys liktų neapmokestintos jokiaje šalyje. Tokia praktika apibūdina pernelyg dažną galimybių sumažinti įmonių mokesčių našta išnaudojimą⁵⁶. Plačiai paplitęs agresyvus mokesčių planavimas reiškia mažesnes šalių pajamas ir veda prie nesąžiningai mažesnių kai kurių mokesčių mokėtojų įnašų, taip mažindamas mokesčių mokėjimo moralinį pagrindą ir iškraipydamas konkurenciją tarp įmonių. Šiuolaikinė globalizacija iš esmės transformavo verslo modelius, sudarydama sąlygas tarptautinių įmonių plėtrai, kuri peržengia nacionalinių valstybių reguliavimo ribas⁵⁷. Tarptautinės įmonės ir su jomis susiję subjektai generuoja apie dešimtadalį pasaulio bendrojo vidaus produkto (BVP), o jų pardavimų apimtys siekia net pusę globalaus BVP. Toks struktūrinis augimas sukuria palankią terpę mokesčių bazių erozijai, nes apie 60 % visos tarptautinių įmonių vykdomos prekybos sudaro grupės vidaus sandoriai. Esminė šiuolaikinės rinkos ekonomikos problema yra ta, kad ši didžiulė prekybos dalis nėra valdoma skaidrių rinkos jėgų; priešingai, kainodara dažnai nustatoma remiantis vidine korporatyvine politika, o ne ištiesiosios rankos principu⁵⁸. Šis principas, kuriuo grindžiamos EBPO gairės, išankstiniu lygmeniu daro prielaidą apie rinkos aplinką, kurią tarptautinės įmonės efektyviai apeina per vidines struktūras. Tai leidžia manipuliuoti sandorių kainomis ir perkelti pelną į palankesnio apmokestinimo jurisdikcijas, skatinant bazės erozijos ir pelno perkėlimo procesus. Didėjanti tarptautinių korporacijų galia ir intensyvėjanti tarptautinė prekyba atvėrė daugybę galimybių mokesčių vengimui per sandorių kainodaros schemas, dėl to besivystančios šalys tapo pažeidžiamos sandorių kainodaros piktnaudžiavimo pasekmėms⁵⁹. Mokslininkai savo darbuose apžvelgė visiškai kitokią sandorių kainodaros panaudojimą, kuris iš esmės prieštarauja savo kaip tarptautinio apmokestinimo principo esmei, nes buvo panaudotas kaip priemonė mokesčių mažinimui, mokesčių slėpimui ir vengimui, visiškai nepaisant kitų jos naudojimo būdų⁶⁰. Pasaulinė gamyba taip pat sudarė

⁵⁶ Europos Komisija (2012). Komisijos rekomendacija 2012 m. gruodžio 6 d. dėl agresyvaus mokesčių planavimo (2012/772/ES). OL L 338, 2012, p. 41 - 43.

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ BLOUIN, J.; ROBINSON, L. A.; SEIDMAN, J. K. (2011). Conflicting Transfer Pricing Incentives and the Role of Coordination. Tuck School of Business Working Paper 2010-74; BLOUIN, J. L.; ROBINSON, L. A.; SEIDMAN, J. K. (2018). Conflicting transfer pricing incentives and the role of coordination. Contemporary Accounting Research, 35(1), 87 - 116; SCHOLES, M. S. et al. (2014). Taxes and Business Strategy. 5th ed. Upper Saddle River: Pearson.

naujas ir platesnes galimybes taikyti sandorių kainodaros schemas, skirtas padėti vengti mokesčių, mažinti mokestines prievoles ir tiesiogiai perkelti pelną⁶¹. Globali mokesčių aplinka sukuria daug neapibrėžtumų: skirtingas mokesčių lengvatas, atskaitymus ir išimtis, įvairius mokesčių teisės aktus bei jų skirtingas interpretacijas, taip pat skirtingus mokesčių tarifus skirtingose jurisdikcijose. Šie skirtumai suteikia daugianacionalinėms įmonėms galimybių išnaudoti neaiškumus ir skirtumus tarp valstybių mokesčių sistemų pasitelkiant sandorių kainodarą⁶², todėl vartojama sąvoka „mokesčiais motyvuota sandorių kainodara“, kuri yra vienas iš agresyvaus mokesčių planavimo metodų. Kai mokestinė našta motyvuoja taikyti sandorių kainodarą tarptautinėms įmonėms, tokiais atvejais joms tenka apsispręsti, ar gaminti ir kur eksportuoti arba importuoti. Tokį sprendimą motyvuoja sąlygos, esančios kilmės ir užsienio valstybėse, kuriose įsikūrusi patronuojanti ar dukterinė įmonė⁶³. Tokie mainai gali apimti materialiojo ir nematerialiojo turto perdavimą, paslaugas, tokias kaip moksliniai tyrimai ir plėtra, žmogiškųjų išteklių ir apskaitos paslaugos, taip pat finansinius sandorius, paskolas susijusioms šalims, už kurias palūkanas skaičiuoja ir moka kita susijusi įmonė. Šiais sandoriais gali būti manipuluojama, taip užtikrinant, kad žemesnių mokesčių jurisdikcijose esančios įmonės taikytų padidintas kainas aukštesnių mokesčių jurisdikcijose esančioms įmonėms už prekes. Todėl sandorių kainodara gali pasitarnauti tiek pelno mokesčiui, tiek muitams sumažinti. Pavyzdžiui, sumažinus importo vertę parduodant dukterinei įmonei aukštų importo muitų jurisdikcijoje, sumažės importuojamų prekių vertė ir atitinkamai mokėtinas muitas. Tai taip pat teigiamai paveiks parduotų prekių savikainą ar sąnaudų struktūrą, taip padidinant dukterinės įmonės pelną. Tai, kaip kapitalas ir pelnas grįžta motininei įmonei, priklauso nuo kiekvienoje šalyje galiojančios politikos, o sandorių kainodaros manipuliacijos dažnai nustatomos reaguojant į šias politikos nuostatas, siekiant jas apeiti arba jomis pasinaudoti⁶⁴. Įvairūs pelno ar dividendų sugrįžimo atgal į motininės

⁶¹ ASONGU, S. A.; NWACHUKWU, J. C. (2016). Transfer Mispricing as an Argument for Corporate Social Responsibility. African Governance and Development Institute Working Paper WP/16/031. Yaoundé: AGDI.

⁶² BEEBEEJAUN, A. (2018). The efficiency of transfer pricing rules as a corrective mechanism of income tax avoidance. *Journal of Civil & Legal Sciences*, 7(1). DOI: 10.4172/2169-0170.1000237; BEEBEEJAUN, A. (2019). The fight against international transfer pricing abuses: a recommendation for Mauritius. *International Journal of Law and Management*, 61(1), 205 - 231; MASHIRI, E.; DZOMIRA, S.; CANICIO, D. (2021). Transfer pricing auditing and tax forestalling by multinational corporations: a game theoretic approach. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1–17.

⁶³ MCNAIR, D.; DOTTE, R.; COBHAM, A. (2010). Transfer pricing and tax avoidance. *Christian Aid Occasional Paper 3*. London: Christian Aid, p. 1-24.

⁶⁴ MERLE, R.; AL-GAMRH, B. ir AHSAN, T. (2019). Tax havens and transfer pricing intensity: Evidence from the French CAC-40 listed firms. *Cogent Business & Management*, Article 1647918, p. 1.

įmonės balansą ribojimai gali lemti motyvuotą sandorių kainodarą⁶⁵. Taigi, sandorių kainodara gali būti taikoma keliais būdais. Pirma, kai patronuojanti įmonė yra žemų mokesčių jurisdikcijoje gali būti tikslingai siekiama perkelti pelną ar apmokestinamas pajamas iš aukštų mokesčių jurisdikcijos šalies, kurioje yra dukterinė įmonė. Antra, gali kilti iššūkis, kaip susigražinti didesnes grynųjų pinigų atsargas, susidariusias dėl sandorių kainodaros veiklos, kai žemų mokesčių jurisdikcija sukaupia grynuosius pinigus, tačiau susigražinimo kaštai yra dideli arba įstatymai susigražinant yra nepalankūs⁶⁶. Reaguodamos į kliūtis, tarptautinės įmonės gali siekti perkelti pelną per sandorių kainodarą, gali būti perparduodamas prekes ir paslaugas kitoms žemų mokesčių jurisdikcijoms. Kai kuriais atvejais valdymo mokesčiai gali būti dirbtinai sumažinti arba padidinti, priklausomai nuo to, kas naudingiau⁶⁷.

Agresyvaus mokesčių planavimo mastą atskleidžia ne tik bendrieji EBPO skaičiavimai, bet ir jurisdikcijai specifiniai empiriniai duomenys, leidžiantys tiksliau įvertinti sandorių kainodaros schemas kaip pelno perkėlimo priemonę.

Zucman (2015) atliko pionierišką tyrimą, remdamasis JAV biuro ir užsienio dukterinių bendrovių statistikos duomenimis. Jo išvados rodo, kad apie 20 % visų JAV multinacionalių kompanijų pelno yra perkelta į mokesčių rojus – jurisdikcijas su efektyviuoju mokesčio tarifu, mažesniu nei 5 %. Lyginant 1982 ir 2013 metus, šis rodiklis išaugo beveik tris kartus, ir šis augimas koreliuoja su nematerialiojo turto svarbos didėjimu – būtent sektoriuose, kur sandorių kainodara yra lengviausiai pritaikoma⁶⁸.

Jurisdikcijų lygmeniu ypač informatyvus yra Airijos atvejis. Airijos BVP per vieną dieną (2015 m. gruodžio 31 d.) išaugo 26,3 % – statistinis reiškinys, kurį vėliau ekonomistai pavadino „leprechaun economics“. Šį augimą sukėlė vienos tarptautinės kompanijos intelektinės nuosavybės perkėlimas į Airiją, kuris dėl sandorių kainodaros mechanizmų buvo įvertintas mažiau nei rinkos verte. Šis epizodas iliustruoja, kaip sandorių kainodara

⁶⁵ SEBELE-MPOFU, F. Y.; MASHIRI, E. ir SCHWARTZ, S. C. (2021). An exposition of transfer pricing motives, strategies and their implementation in tax avoidance by MNEs in developing countries. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1944007, p. 4.

⁶⁶ Žr. RUSSO, R.; SCHIPPERS, M. (2021). Transfer Pricing Disputes and Risk Management Strategies. *International Transfer Pricing Journal*, 28(4), p. 312-315.

⁶⁷ SEBELE-MPOFU, F. Y.; MASHIRI, E. ir SCHWARTZ, S. C. (2021). An exposition of transfer pricing motives, strategies and their implementation in tax avoidance by MNEs in developing countries. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1944007, p. 5..

⁶⁸ ZUCMAN, G. (2015). *The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens*. Chicago: University of Chicago Press, p. 35–50.

gali sukurti ne tik mokesčines, bet ir makroekonominis iškraipymus: valstybių BVP statistika, paremta teritoriniu pelno priskyrimu, neatspindi realios ekonominės veiklos⁶⁹.

Cobham ir Janský (2018), remdamiesi EBPO ataskaita pagal šalis (CbCR) duomenimis, nustatė, kad technologijų ir farmacijos sektoriuose pelno ir darbuotojų pasiskirstymas tarp jurisdikcijų atskleidžia sistemingą neatitikimą: kompanijos, deklaruojančios 40–60 % pelno žemo mokesčio jurisdikcijose, jose turi tik 5–10 % darbuotojų. Šis neatitikimas yra statistiškai reikšmingas sandorių kainodaros schemos indikatorius. Crivelli, De Mooij ir Keen (IMF, 2016) apskaičiavo, kad pelno perkėlimas kasmet „kainuoja“ besivystančioms šalims apie 213 mlrd. USD – suma, artima visai oficialiai plėtros pagalbai⁷⁰. Tai svarbu darbo tezei: sandorių kainodaros transformacija iš koordinavimo į elgesio reguliavimą nebuvo savavališka politinė iniciatyva – ji buvo atsakas į empiriškai pagrįstą sisteminių koordinavimo mechanizmo nepakankamumą.

Lietuva šiame kontekste nėra išimtis. Valstybinė mokesčių inspekcija 2019–2023 m. laikotarpiu ženkliai padidino sandorių kainodaros auditų skaičių ir susigrąžintų mokesčių apimtį. Reikšminga dalis šių auditų buvo susiję su tarpininkavimo sandoriais tarp Lietuvoje registruotų bendrovių ir jų patronuojančių bendrovių užsienyje – sandoriais, kur kainos nustatymas buvo tiesiogiai susijęs su pelno perkėlimo tikslais⁷¹. Šie duomenys patvirtina, kad agresyvaus mokesčių planavimo per sandorių kainodarą problema yra tiesiogiai aktuali Lietuvos fiskaliniam kontekstui.

2.2. EBPO BEPS iniciatyvos įtaka sandorių kainodarai

EBPO BEPS iniciatyva iš esmės transformavo sandorių kainodaros doktriną, sustiprindama vertės kūrimo principą kaip pagrindinį pelno paskirstymo kriterijų tarptautinėje mokesčių teisėje. Pirmiausia, pats BEPS priemonių paketas buvo sukurtas siekiant geriau suderinti įmonių pelno apmokestinimą su vertės kūrimo vieta⁷². Tai reiškia tikslingą poslinkį nuo

⁶⁹ COBHAM, A.; JANSKÝ, P. (2018). Global distribution of revenue loss from corporate tax avoidance: re-estimation and country results. *Journal of International Development*, 30(2), p. 206–232

⁷⁰ CRIVELLI, E.; DE MOOIJ, R.; KEEN, M. (2016). Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. *FinanzArchiv: Public Finance Analysis*, 72(3), p. 268–301 (IMF Working Paper WP/15/118).

⁷¹ IBFD (2024). *Worldwide Transfer Pricing Documentation Guide*, Lithuania. Amsterdam: IBFD, p. 155–160.

⁷² OECD (2025). *A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. Paris: OECD Publishing, p. 14.

formalių struktūrų vertinimo prie kuriamos ekonominės vertės analizės, kuri tapo pagrindiniu sandorių kainodaros vertinimo standartu. Ši doktrininė transformacija reiškia, kad vertės kūrimo vieta tapo ne vien interpretaciniu, bet normatyviai privalomu pelno atribucijos kriterijumi⁷³. Šis tikslas buvo įvardintas 8–10 veiksmuose, kuriais siekta užtikrinti, kad sandorių kainodaros rezultatai atitiktų realų ekonominės vertės sukūrimą, nustatant taisykles dėl rizikos paskirstymo, kapitalo priskyrimo ir ekonomiškai nepagrįstų sandorių eliminavimo⁷⁴. Vertės kūrimo principas BEPS kontekste funkcionuoja kaip sisteminis ribojimas mokesčių planavimo struktūroms, kurios nėra pagrįstos realia ekonomine veikla⁷⁵. Vertės kūrimo principo stiprinimo poreikį lėmė struktūriniai globalios ekonomikos pokyčiai. Sparčiai augantis daugianacionalinių įmonių pelningumas, didėjanti nematerialiojo turto dalis ir skaitmenizacija sudarė sąlygas lengviau atskirti pelno deklaravimo vietą nuo faktinės ekonominės veiklos vietos⁷⁶. Empiriniai duomenys rodo, kad pelno ir ekonominio turinio nesutapimas vis dar išlieka, todėl vien formalių sandorių analizė nebegali užtikrinti tinkamo apmokestinimo rezultatų. Taigi pelno paskirstymas nebegali būti grindžiamas vien juridinių teisių turėjimu, būtina nustatyti realų ekonominį indėlį į vertės generavimą⁷⁷. Dėl šios priežasties BEPS reformos tikslingai siekė užkirsti kelią pelno perkėlimui į jurisdikcijas, kuriose nėra realios veiklos, stiprinant reikalavimą, kad pelnas būtų priskiriamas ten, kur faktiškai kuriama vertė. Vienas svarbiausių reformos aspektų buvo nematerialiojo turto vaidmens peržiūra. Auganti investicijų į nematerialiųjų turtą dalis, kai kuriose ekonomikose viršijanti 16 % BVP reiškia, kad pelno generavimas vis labiau priklauso nuo intelektinės nuosavybės, programinės įrangos ir duomenų, kuriuos lengva perkelti tarp jurisdikcijų⁷⁸. Kadangi toks turtas yra mobilus ir jautrus mokesčių režimams, jis tapo vienu pagrindinių BEPS rizikos šaltinių. Todėl 8 veiksmas specialiai orientuotas į nematerialiojo turto perkėlimą tarp grupės narių ir informacijos asimetrijos mažinimą vertinant sunkiai įkainojamas veiklas. Praktiniu lygmeniu tai reiškia, kad sandorių kainodaros dokumentacija turi pagrįsti ne tik kainos rinkos atitikimą, bet ir pelno paskirstymo ekonominį racionalumą⁷⁹. Kita svarbi doktrininė inovacija susijusi su rizikos

⁷³ Ibid. p. 20.

⁷⁴ OECD (2015). *Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation*, Actions 8–10: 2015 Final Reports. Paris: OECD Publishing, p. 9–13.

⁷⁵ OECD (2025). *A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. Paris: OECD Publishing, p. 20 (2 pastr.); p. 97 (9 pastr.).

⁷⁶ Ibid. p. 20.; p. 42.

⁷⁷ Ibid. p. 42 (3 pastr.); p. 55 (6 pastr.).

⁷⁸ Ibid. p. 53.; p. 55.

⁷⁹ Ibid. p. 97.

ir kapitalo analize. BEPS reformos aiškiai nustatė, kad vien sutartinis rizikos prisiėmimas nelemia pelno paskirstymo įmonė privalo realiai kontroliuoti riziką ir turėti finansinius pajėgumus ją prisiimti. Šiame kontekste sandorio teisinė kvalifikacija praranda savarankišką reikšmę, jei ji neatitinka faktinės ekonominės funkcijos⁸⁰. Ši nuostata iš esmės pakeitė ankstesnę praktiką, kai pelnas galėjo būti perkeliamas į mažų mokesčių jurisdikcijas vien formaliai priskiriant joms riziką ar kapitalą. Atitinkamai 10 veiksmas suteikė administracijoms teisę ignoruoti ekonomiškai neracionalius sandorius ir taip užkirsti kelią dirbtiniam pelno nukreipimui nuo ekonomiškai svarbiausių funkcijų. Tokiu būdu lyginamoji analizė sandorių kainodaroje transformuojama iš formalaus palyginimo į ekonominės realybės vertinimą⁸¹. Svarbu pažymėti, kad nors struktūrinės ekonomikos tendencijos yra skaitmenizacija, pelnų koncentracija ir nematerialaus turto augimas, tai natūraliai didina BEPS paskatas, turimi duomenys rodo, kad po reformų pelno jautrumas mokesčių tarifams mažėja, o pelno ir vertės kūrimo neatitikimas gali mažėti. Administracinė praktika rodo, kad mokesčių administratoriai vis dažniau remiasi ekonominio turinio vertinimu koreguodami tarpgrupines kainas⁸². Tai leidžia daryti išvadą, kad BEPS iniciatyva ne tik normatyviai, bet ir empiriškai sustiprino vertės kūrimo principo vaidmenį sandorių kainodaroje. Vadinasi, BEPS projektas iš esmės perkonfigūravo sandorių kainodaros paradigmą: pelno paskirstymas dabar grindžiamas ne sutartinėmis konstrukcijomis, bet faktiniu funkcijų, rizikų ir turto pasiskirstymu. Vertės kūrimo principas tapo centriniu pelno atribucijos kriterijumi, o turinio viršenybės prieš formą doktrina – privalomu tarptautinės mokesčių teisės standartu. Todėl BEPS iniciatyva vertintina ne kaip techninis taisyklių atnaujinimas, bet kaip paradigmatis pokytis, perorientavęs sandorių kainodarą į ekonomiškai pagrįsto pelno atribucijos sistemą.

Antrojo uždavinio kontekste tai leidžia suformuoti struktūruotą įvertinimą. Klasikinė koordinacinė samprata darė tris pagrindines prielaidas: pirma, kad atskiro subjekto metodas tinkamai atspindi ekonominę realybę; antra, kad nepriklausomų šalių sandoriai egzistuoja kaip lyginamasis etalonas; trečia, kad kainų koregavimas – neutrali, ex post priemonė, o ne elgesio reguliavimo mechanizmas. Post-BEPS realybė paneigė pirmą prielaidą: vertės grandinių integracijos sąlygomis atskiro subjekto metodas nebeatspindi ekonominės realybės daugelyje sektorių. Ji susilpnino antrą prielaidą: nematerialiojo turto sandoriams

⁸⁰ Ibid. p. 97.

⁸¹ Ibid. p. 20 (2 pastr.); p. 97 (9 pastr.).

⁸² Ibid. p. 57.

lyginamieji nepriklausomi sandoriai dažnai neegzistuoja. Ir ji iš esmės pakeitė trečią prielaidą: BEPS suteikė administratoriams teisę ignoruoti sutartinius sandorius ir reikalauja pagrįsti ne tik kainą, bet ir ekonominį pelno paskirstymo racionalumą, o tai – elgesio reguliavimo, o ne grynojo koordinavimo logika. Tačiau koordinacinė funkcija neišnyko, ji išliko dvigubo apmokestinimo vengimo mechanizme ir tarptautinio pelno paskirstymo standarte. Tai patvirtina hipotezę: klasikinė koordinacinė samprata šiuolaikinėje realybėje nebeatitinka praktikos, tačiau sandorių kainodara nėra tapusi grynąja antivengimine norma, ji įgavo hibridinį charakterį.

2.3. Mokesčių administratoriaus vaidmens stiprėjimas

Sandorių kainodaros reguliavimo raidoje mokesčių administratoriaus vaidmuo ilgą laiką buvo apribotas siauru, formalistiniu požiūriu. Tradicinis ištiestosios rankos principo taikymas rėmėsi atskiro subjekto koncepcija, pagal kurią pirmenybė teikiama teisei sandorių formai ir šalių rašytiniams susitarimams⁸³. Taikomi koregavimai dažniausiai apsiribodavo kainos ar maržos matematiniu patikslinimu, tačiau retai kvestionuodavo transakcijos ekonominį pagrįstumą. EBPO inicijuotas BEPS projektas iš esmės pakeitė šį modelį. Mokesčių administratoriaus įgaliojimai buvo reikšmingai išplėsti, suteikiant institucijoms priemones vertinti ne tik sutarties turinį, bet ir faktinį šalių elgesį bei ekonominę realybę⁸⁴. Didėjant ekonominei globalizacijai ir skaitmenizacijai atsiskleidė tradicinio formalistinio požiūrio ribotumas. Tarptautinės įmonės įgijo galimybę dirbtinai perkelti rizikas ir nematerialųjį turtą į mažų mokesčių jurisdikcijas, kuriose nebuvo vykdoma jokia faktinė ekonominė veikla. Reaguodama į šias tendencijas, EBPO parengė BEPS veiksmų planą, kurio 8–10 veiksmai iš esmės pakeitė sandorių kainodaros reguliavimo dinamiką. Projektas įtvirtino pamatinį principą, kad pelnas turi būti apmokestinamas ten, kur vykdoma faktinė ekonominė veikla ir kuriama vertė⁸⁵. Tai lėmė ženklų mokesčių administratoriaus įgaliojimų stiprėjimą. Institucijoms buvo suteiktas mandatas vertinti ne tik sutarties turinį, bet ir faktinį šalių elgesį. Atnaujinus EBPO

⁸³ Žr. WITTENDORFF, J. (2010). *Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law*. Deventer: Wolters Kluwer, para. 1.2, 3.3.3.3.

⁸⁴ Žr. VANN, R. J. (2003). *Reflections on Business Profits and the Arm's-Length Principle*. Iš: ARNOLD, B. J.; SASSEVILLE, J.; ZOLT, E. M. (red.). *The Taxation of Business Profits Under Tax Treaties*. Toronto: Canadian Tax Foundation, p. 140-141.

⁸⁵ Žr. OECD (2025). *A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. Paris: OECD Publishing, p. 14, 20.; Žr. OECD (2022). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, para. 1.14, 1.15.

sandorių kainodaros gaires, buvo pereita nuo teisinės formos prie turinio viršenybės prieš formą doktrinos taikymo. Remiantis atnaujintais EBPO standartais, mokesčių administratoriams suteikta pareiga ir teisė atlikti tikslų faktinio sandorio vertinimą (ar identifikavimą)⁸⁶. Tai reiškia, kad vertinimo procesas prasideda ne nuo kainų paieškos, o nuo išsamios funkcinės ir rizikų analizės. Administratorius vertina, ar sutartyje nurodyta riziką prisiimanti šalis faktiškai kontroliuoja šią riziką ir ar disponuoja pakankamu finansiniu pajėgumu jos galimoms pasekmėms padengti⁸⁷. Jeigu nustatoma, kad teisinė forma neatitinka faktinio šalių elgesio, kaip pavyzdžiui, dukterinė įmonė oficialiai prisiima rinkos riziką, tačiau strateginius sprendimus realiai priima motininė įmonė, tokiu atveju administratorius turi teisę ignoruoti sutarties nuostatas ir priskirti riziką bei atitinkamą pelno dalį tai šaliai, kuri faktiškai atlieka jos valdymo funkcijas⁸⁸. Reikšmingiausias mokesčių administratoriaus galių išplėtimas pasireiškia galimybe sandorius perkvalifikuoti arba į juos visiškai neatsižvelgti. Iki BEPS tokios priemonės buvo laikomos išimtinėmis. Atnaujintos EBPO gairės aiškiai įtvirtina, kad administratorius turi diskreciją neatsižvelgti į sandorį, jei šis stokoja komercinio pagrįstumo⁸⁹. Pagrindinis taikomas testas – šis: ar nepriklausomos įmonės, veikdamos komerciškai racionaliai, būtų sudariusios analogišką sandorį? Neigiamas atsakymas suteikia mokesčių institucijai teisę sandorį perkvalifikuoti arba jo nepripažinti ir atitinkamai pritaikyti mokesčines korekcijas⁹⁰. Išaugusią mokesčių administratoriaus diskreciją tiesiogiai sustiprina BEPS 13 veiksmo dokumentavimo reikalavimai ir ataskaitų pagal šalis įgyvendinimas. Iki BEPS administratoriai paprastai turėjo prieigą tik prie vietinės įmonės duomenų – tai smarkiai riboja jų galimybes nustatyti sisteminės pelno perkėlimo schemas. Šiandien mokesčių institucijos gauna tarptautinių įmonių grupės konsoliduotą vaizdą per pagrindinės bylos dokumentą ir ataskaitas pagal šalis, leidžiantį identifikuoti neatitikimus tarp globalaus pelno paskirstymo ir faktinės ekonominės veiklos vykdymo vietų. Taigi vaidmens stiprėjimo procese mokesčių administratoriaus funkcija išaugo iš pasyvaus sutarčių turinio vertintojo į aktyvų ekonominės realybės ir faktinės vertės kūrimo grandinės analitiką. Šis platesnis diskrecijos mastas būtinas siekiant veiksmingai užkirsti kelią mokesčių bazės erozijai ir dirbtiniam pelno perkėlimui. Tačiau jis kartu generuoja naujų struktūrinių iššūkių: mokesčių

⁸⁶ Ibid. para. 1.6, 1.8.

⁸⁷ Ibid. para. 1.6, 1.8.

⁸⁸ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, Annex II to Chapter V, para. 27.

⁸⁹ Ibid. para. 28–29.

⁹⁰ IBFD (2024). Worldwide Transfer Pricing Documentation Guide, Lithuania. Amsterdam: IBFD, p. 155.

mokėtojams kyla didesnis teisinis neapibrėžtumas dėl sunkiai prognozuojamų administratoriaus vertinimų, o skirtingų valstybių institucijų pozicijų neatitikimai reikšmingai padidina dvigubo apmokestinimo ginčų riziką. Šis struktūrinis įtampos šaltinis tarp efektyvesnio mokesčių surinkimo ir mokesčių teisės nuspėjamumo išlieka vienu iš centrinių tarptautinės mokesčių politikos debatų objektų, ypač aktualiu klausimu, ar išaugusi administratoriaus diskrecija yra pakankama ir ar ji yra pakankamai ribota, kad nepažeistų teisėtų mokesčių mokėtojų lūkesčių.

2.4. Sandorių kainodaros dokumentavimo reikalavimai kaip kontrolės priemonė

Sandorių kainodaros dokumentacija šiuolaikinėje tarptautinio apmokestinimo sistemoje funkcionuoja kaip daugiasluoksnė kontrolės priemonė, skirta užtikrinti, kad tarptautinės įmonės laikytųsi ištiesiosios rankos principo ir dirbtinai nemanipuliuotų vidaus sandorių kainomis siekdamos perkelti pelną į žemų mokesčių jurisdikcijas⁹¹. Ši dokumentavimo prievolė – ne tik administracinis reikalavimas, bet ir strateginis mokesčių administratorių įrankis, leidžiantis vykdyti prevencinę kontrolę bei tikslingai nukreipti audito išteklius į didžiausios rizikos sritis⁹². Remiantis EBPO BEPS 13-ojo veiksmo standartais, sandorių kainodaros kontrolė remiasi trijų lygių informacijos pateikimu. Pagrindinė byla skirta pateikti aukšto lygio informaciją apie visos tarptautinės įmonių grupės veiklą, mokesčių administratoriams suteikiant grupės globalios politikos įgyvendinimo planą⁹³. Turinio esmė joje pateikiama informacija apie grupės organizacinę struktūrą, tarptautinę verslo veiklą ir sandorių kainodaros politiką. Svarbus akcentas skiriamas nematerialiajam turtui, vidinėms finansavimo sutartims bei grupės konsoliduotoms finansinėms ataskaitoms⁹⁴. Šalies byla papildo pagrindinę bylą, detalizuodama konkretaus vietos mokesčių mokėtojo veiklą ir jo vykdytus sandorius su asocijuotais asmenimis⁹⁵. Šioje byloje reikalaujama pateikti informaciją apie vietos subjekto valdymo struktūrą, verslo strategiją ir specifinius sandorius su susijusiomis šalimis. Pagrindinis elementas – funkcinė analizė, kurioje vertinamos atliekamos funkcijos, naudojamas turtas ir prisiimama rizika. Remiantis šia

⁹¹ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, Annex II to Chapter V, para. 30.

⁹² OECD (2015). Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 - 2015 Final Report. Paris: OECD Publishing, Executive Summary, p. 2.

⁹³ Ibid. p. 2.

⁹⁴ OECD (2015). Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 - 2015 Final Report. Paris: OECD Publishing, p. 2.

⁹⁵ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, Annex II to Chapter V, para. 27.

analize, pagrindžiamas tinkamiausio sandorių kainodaros metodo parinkimas ir atliekama palyginamumo analizė⁹⁶. Ataskaita pagal šalis – apibendrintas dokumentas, skirtas itin didelėms įmonių grupėms, kurio pagrindinė paskirtis – aukšto lygio sandorių kainodaros rizikos vertinimas. Duomenys struktūruojami pagal tris lenteles: pirmoje pateikiamas pajamų, pelno, sumokėtų mokesčių ir ekonominės veiklos rodiklių (darbuotojų skaičiaus, turto) pasiskirstymas pagal jurisdikcijas. Antroje lentelėje – visų grupės subjektų sąrašas ir jų pagrindinės veiklos rūšys kiekvienoje valstybėje⁹⁷. Trečioje lentelėje pateikiama papildoma informacija, paaiškinanti pateiktus duomenis. Mokesčių administratoriai naudoja dokumentaciją kaip pirminį diagnostikos įrankį specifinių agresyvaus mokesčių planavimo indikatorių nustatymui⁹⁸. Kontrolės procese vertinama, ar įmonė nedeklaruoja nuolatinių nuostolių esant didelėms apyvartoms, ar intelektinė nuosavybė nėra sutelkta šalyse su minimaliu mokesčių tarifu, ar importo kainos nėra išpūstos, o eksporto kainos yra nepagrįstai mažos aukštų mokesčių šalyse. Dokumentacijos reikalavimas verčia įmones iš anksto pagrįsti savo kainodarą, o bet kokie nukrypimai nuo palyginamumo intervalų – pavyzdžiui, skirtumas tarp lyginamų ketvirčių rezultatų – tampa tiesioginiu pagrindu mokesčių korekcijoms. Viena efektyviausių kontrolės savybių yra reikalavimas rengti tuo pačiu metu galiojančią dokumentaciją, kuri turi būti paruošta iki mokesčių deklaracijos pateikimo. Tai užkerta kelią įmonėms po mokestinių metų pabaigos koreguoti skaičius, kad jie atitiktų norimą mokestinį rezultatą⁹⁹. Ši prievolė faktiškai perkelia įrodinėjimo našta įmonei: mokesčių administratorius neprivalo įrodinėti, kad kaina neteisinga, kol įmonė nepateikia išsamios dokumentacijos, pagrindžiančios kainos pasirinkimą. Sandorių kainodaros dokumentaciją galima vertinti ir per sukčiavimo trikampio prizmę – kurį sudaro galimybė, motyvacija ir racionalizavimas¹⁰⁰. Griežti dokumentavimo reikalavimai tiesiogiai mažina įmonių galimybes piktnaudžiauti, nes kiekvienas sandoris tampa matomas ir turi būti pagrįstas ekonomine logika. Kai kontrolės sistemos yra silpnos, įmonės

⁹⁶ Ibid. para. 28.

⁹⁷ OECD (2015). *Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 - 2015 Final Report*. Paris: OECD Publishing, p. 3.

⁹⁸ OECD (2022). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, para. 1.14.

⁹⁹ CARRILLO, P. et al. (2023). *The race between tax enforcement and tax planning: Evidence from a natural experiment in Chile*; EY (2025). *Worldwide Transfer Pricing Reference Guide 2025*, p. 9.; EDEN, L.; SMITH, L. M. (2022). *The ethics of transfer pricing: Insights from the fraud triangle*. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, 14(3), p. 11.; EDEN, L.; SMITH, L. M. (2022). *Ten pat*, p. 6.; EDEN, L.; SMITH, L. M. (2022). *Ten pat*, p. 7.

¹⁰⁰ OECD (2022). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, para. 1.182.

labiau linkusios racionalizuoti agresyvią kainodarą kaip teisėtą priemonę. Privalomas dokumentavimas sukuria atsakomybės kultūrą, skatinančią etišką elgseną¹⁰¹. Sugriežtinta dokumentavimo kontrolė daro tiesioginį poveikį rinkos struktūrai ir konkurencinei aplinkai. Aplinkoje, kurioje dokumentavimo taisyklės yra silpnos, tarptautinės įmonės gali išnaudoti sau palankią vidinę kainodarą, taip dirbtinai mažindamos efektyvias mokesčių sąnaudas ir įgydamos nesąžiningą konkurencinį pranašumą prieš nacionalines įmones, neturinčias galimybių perkelti pelno. Empiriniai duomenys rodo, kad kai aukštų mokesčių šalys sugriežtina sandorių kainodaros taisykles, nacionalinės įmonės patiria reikšmingus veiklos pagerėjimus. Nacionalinėms įmonėms, veikiančioms pramonės šakose, kuriose tarptautinės įmonės sudaro apie 34 % rinkos dalies, kainodaros taisyklių sugriežtinimas vienu standartiniu nuokrypiu padidina pardavimus vidutiniškai 1,9 %. Sektoriuose, kuriuose tarptautinės įmonės dominuoja, šis efektas siekia 5,7 %. Skaičiavimai rodo, kad daugiau nei 80 % tarptautinių įmonių pardavimų sumažėjimą dėl griežtesnių dokumentavimo reikalavimų kompensuoja nacionalinių konkurentų pardavimų augimas. Šie pokyčiai atsispindi ir realioje ūkinėje veikloje, auga nacionalinių įmonių investicijos, darbuotojų skaičius bei darbo užmokesčio dydis¹⁰². Poveikis konkurencijai pasireiškia daugiausia per intensyviosios maržos pokyčius: ne nauji rinkos dalyviai, o jau veikiančios stambios nacionalinės įmonės išplečia savo veiklą, nes jų produktai ir paslaugos yra artimiausiai artimi tarptautinių įmonių siūlomiems pakaitalams¹⁰³. Platesniais socialiniais ekonominiais aspektais, griežtesnės taisyklės gali lemti pajamų perskirstymą iš tarptautinių įmonių savininkų nacionalinių įmonių savininkų naudai. Ilguoju laikotarpiu sumažėjusios pelno perkėlimo galimybės gali paveikti ir tarptautinių įmonių inovacijas bei plėtrą¹⁰⁴. Sankcijų tendencija tarptautiniu mastu rodo baudžiamojo pobūdžio požymius. Pagrindinė

¹⁰¹ BURGERS, I. J. J.; VAN DER MEER-KOOISTRA, J. (2015). Control frameworks for cross-border internal transactions: the tax perspective versus the management control perspective. Iš: RUSSO, R. (red.). Tax Assurance. Deventer: Wolters Kluwer, para. 4.

¹⁰² GAUB, P. et al. (2024). Leveling the playing field. Journal of Public Economics, 234, 105116, p. 1-34.; EY (2025). Worldwide Transfer Pricing Reference Guide 2025, p. 101, 362.; KPMG (2024). Public Country-by-Country Reporting Implementation Tracker. KPMG, p. 28-30.; EY (2025). Worldwide Transfer Pricing Reference Guide 2025, p. 608–609.; Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. 1K-123 „Dėl sandorių kainų nustatymo tarp susijusių asmenų taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2004, 54-1854.; Europos Parlamento ir Tarybos 2021 m. lapkričio 24 d. direktyva (ES) 2021/2101, iš dalies keičianti Direktyvą 2013/34/ES dėl tam tikrų įmonių ir filialų pajamų mokesčio informacijos atskleidimo. OL L 429, 2021, p. 1-17.

¹⁰³ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.8.

¹⁰⁴ VANN, R. J. (2003). Reflections on Business Profits and the Arm's-Length Principle. Iš: ARNOLD, B. J.; SASSEVILLE, J.; ZOLT, E. M. (red.). The Taxation of Business Profits Under Tax Treaties. Toronto: Canadian Tax Foundation, p. 140.

byla privaloma, jei įmonės pajamos viršijo 15 mln. eurų; šalies byla – jei viršijo 3 mln. eurų. Mokesčių administratorius turi teisę vertinti paskutinių penkerių metų sandorius, o dokumentacijos neturėjimas reikšmingai padidina riziką, kad sandoris bus pripažintas neatitinkančiu ištiestosios rankos principo. Naujoji Europos Sąjungos direktyva dėl viešojo ataskaitų teikimo pagal šalis papildomai įpareigoja didžiausias grupes, kurios viršija 750 mln. eurų pajamų, viešinti informaciją apie sumokėtus mokesčius, taip sukuriant papildomą visuomeninės kontrolės lygmenį¹⁰⁵. Dėl didėjančių dokumentavimo standartų ir susijusių kaštų verslas vis dažniau pasitelkia technologinius sprendimus. Specializuoti įrankiai leidžia automatizuoti procesą, užtikrinant dokumentų nuoseklumą visose jurisdikcijose ir sukuriant aiškų audito pėdsaką, kuris padeda įmonėms efektyviai valdyti mokesčių riziką. Tai liudija, kad kontrolės mechanizmai tapo tokie sudėtingi – be profesionalių konsultantų pagalbos ir specializuotos programinės įrangos įmonėms tampa vis sunkiau užtikrinti visapusišką atitiktį¹⁰⁶. Dokumentavimo prievolė yra fundamentalus kontrolės mechanizmas: ji mažina informacinę asimetriją, perkelia įrodinėjimo našta įmonei ir riboja pelno perkėlimo galimybes, transformuodama sandorių kainodarą iš pasyvaus patikrinimo įrankio į aktyvų elgesio formuotoją.

2.5. „Ištiestosios rankos” principo paskirties pokytis

Tarptautinio pelno apmokestinimo sistema šiuo metu keičiasi – pereinama nuo siauro, į kainą orientuoto atskirų sandorių patikrinimo prie kompleksinio, visos sistemos mastu vykdomo mokesstinės rizikos identifikavimo. Istoriskai sandorių kainodaros funkcija daugiausia buvo priskiriama apskaitos sričiai, jos užduotis buvo rasti rinkos kainą, kad būtų įvykdyti vietos reguliaciniai reikalavimai tarpgrupiniams prekių ir paslaugų mainams¹⁰⁷. Tačiau EBPO ir G20 inicijuotas Mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo (BEPS) projektas iš esmės perbraižė šį mandatą. Šiandien sandorių kainodara yra strateginis rizikos valdymo mechanizmas, skirtas užtikrinti, kad pasaulinis pelno paskirstymas atitiktų realias ekonominio turinio ir vertės kūrimo vietas¹⁰⁸. Agresyvus mokesčių planavimas, BEPS reforma, administratoriaus diskrecijos plėtra ir dokumentavimo kontrolė kartu suformavo

¹⁰⁵ IHS, CPB; DONDNA (2017). *Aggressive Tax Planning Indicators: Final Report*. Taxation Papers Working Paper 71. Briuselis: European Commission.

¹⁰⁶ EY (2025). *Worldwide Transfer Pricing Reference Guide 2025*, p. 290-301.

¹⁰⁷ *The Evolution of Transfer Pricing in the Digital Economy*. Andersen Global, 2024, p. 2-3; *The Theory and Practice of Transfer Pricing: Past, Present and Future*. IFA Canada, 2023, p. 21-22

¹⁰⁸ Base erosion and profit shifting (BEPS). OECD, 2023, p. 13–15; *Base Erosion and Profit Shifting - BEPS*. IBFD, 2024, p. 8–10; *DEMPE Framework in Transfer Pricing*. iVC Consulting, 2024, p. 4-5

naują reguliavimo tikrovę, kurioje koordinacinė norma virto hibridine, tai ir yra prielaida trečiojo skyriaus analizei. Šis pokytis taip pat buvo nulemtas skaitmeninės revoliucijos, kuri iš esmės sugriovė rinkos analogijos principą, buvusį koordinacinės koncepcijos metodologiniu pagrindu. Globali ekonomika transformavosi į tarpusavyje susijusių, nematerialiuoju turtu grindžiamų operacijų sistemą, skaitmeninėje ekonomikoje vertė kuriama decentralizuotai, remiantis programine įranga, duomenų bazėmis, algoritmais ir prekių ženklais, kurių geografinė lokalizacija sunkiai nustatoma¹⁰⁹. Vertę tapo galima kurti nebūnant rinkos valstybėje, todėl XX a. taikytos mokesčių taisyklės tapo pasenusiomis¹¹⁰. 2013 m. pradėtas EBPO/G20 BEPS veiksmų planas reiškia fundamentalią sandorių kainodaros transformaciją. Tikslas perkeltas nuo kainos patikrinimo prie rezultatų suderinimo su vertės kūrimu¹¹¹. 8–10 veiksmų buvo nukreipti prieš dirbtinį rizikų ir nematerialiojo turto perkėlimą¹¹². BEPS įvedė tikrojo sandorio identifikavimo koncepciją, reikalaujančią detaliai nustatyti funkcijas, naudojamą turtą ir, svarbiausia, prisiimamas rizikas. Didžiausias pokytis – rizika tapo pagrindiniu pelno paskirstymo kriterijumi. Po BEPS įsigalėjo principas, kad subjektas turi teisę į tą pelno dalį tik tada, kai faktiškai kontroliuoja riziką ir turi finansinius pajėgumus ją prisiimti. BEPS taip pat įvedė šešių etapų rizikos analizės metodiką, kuri leidžia perklasifikuoti rizikas, kurios buvo fiktyviai priskirtos dėl mokesčių tikslų, ir jas priskirti realiai kontroliuojančiam subjektui. Dėmesys perkeliamas nuo sąskaitos faktūros prie sprendimų priėmimo centro. Nematerialiojo turto srityje BEPS atsakas buvo DEMPE sistema, ją sudarė: Kūrimas, Tobulinimas, Išlaikymas ir priežiūra, Apsauga, Naudojimas¹¹³. Pasyvi nuosavybė nebebuvo laikoma pakankamu pagrindu pelnui pasilikti¹¹⁴. Pelno teisė suteikiama tik tam subjektui, kuris realiai atlieka ir kontroliuoja DEMPE funkcijas¹¹⁵. Ištiesiosios rankos principas nebuvo panaikintas, tačiau iš esmės pakeitė savo turinį. Šiuolaikinė sandorių kainodara apima ekonominio turinio

¹⁰⁹ The Theory and Practice of Transfer Pricing: Past, Present and Future. *IFA Canada*, 2023, p. 23-28; Council REPORT ON THE IMPLEMENTATION OF THE OECD RECOMMENDATION ON TRANSFER PRICING. *OECD*, 2025, p. 30–32.

¹¹⁰ Transfer Pricing in the Digital Economy. *Crowe UAE*, 2024, p. 2–3; Tax Challenges in the Digital Economy. *European Parliament*, 2016, p. 22-24

¹¹¹ IFA Canada, p. 35–37; OECD (BEPS), p. 16–18; IBFD, p. 11-12.

¹¹² OECD releases final transfer-pricing guidance on risk and recognition under Actions 8-10. *EY*, 2015, p. 15–17

¹¹³ Taxand (2018). DEMPE - Development, Enhancement, Maintenance, Protection & Exploitation. Taxand Asia Senior School Report, p. 20-22; OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, p. 262, para. 6.51.

¹¹⁴ Taxand (2018). Ibid. p. 23.

¹¹⁵ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, p. 265, para. 6.58; Taxand (2018). DEMPE - Development, Enhancement, Maintenance, Protection & Exploitation, p. 23.

analizės sistemą, sisteminės rizikos identifikavimo architektūrą bei strateginės atitikties ir reputacijos valdymo instrumentus. Informacinė asimetrija tarp tarptautinių įmonių ir mokesčių administratorių mažėja. Naujojoje eroje efektyviausia mokesčių strategija yra ne pelno slėpimas, o pelno ir vertės kūrimo vietų sutapimo užtikrinimas¹¹⁶.

Taigi, atsakant į antrąjį darbo uždavinį: klasikinė sandorių kainodaros samprata kaip koordinacinės priemonės šiuolaikinei reguliavimo realybei nebeatitinka, nes post-BEPS sandorių kainodara tenkina visus keturis skyriaus įvade suformuluotus kriterijus. Pirma, prievolė tapo tiesiogine: BEPS 8–10 veiksmas suteikė administratoriams teisę perkvalifikuoti ar visiškai ignoruoti sandorius, kurie neatitinka ekonominio turinio reikalavimų, tai yra elgesio reguliavimo, o ne neutralaus paskirstymo logika. Antra, kontrolė perėjo iš ex post į ex ante dimensiją: šiuolaikiniai dokumentacijos reikalavimai, tuo pačiu metu galiojančios dokumentacijos prievolė, trijų lygių atskaitomybės sistema, verčia įmones motyvuoti savo kainodarą prieš sudarant sandorį, o ne po mokestinio patikrinimo.

Kartu koordinacinė funkcija neišnyko, ji išliko dvigubo apmokestinimo vengimo mechanizme ir abipusio susitarimo procedūrose. Tai patvirtina centrinę darbo hipotezę: sandorių kainodara nėra tapusi grynąja antivengimine norma, tačiau jos koordinacinė prigimtis nebėra dominuojanti. Instrumentas įgavo hibridinį charakterį, kuriame koordinavimas ir elgesio reguliavimas egzistuoja vienu metu, tačiau reguliavimo dimensija po BEPS nuolat stiprėja. Šis poslinkis turi tiesioginių teisinių pasekmių: mokesčių mokėtojai nebepakanka įrodyti, kad sandorio kaina atitinka rinkos intervalą, jis privalo pagrįsti visą pelno paskirstymo ekonominį racionalumą. Tai reiškia iš esmės kitokią įrodinėjimo našta nei ta, kurią numatė 1928 m. Tautų Lygos koordinacinė koncepcija.

¹¹⁶ Andersen Global, p. 8-10; IFA Canada, p. 40–42; OECD (BEPS), p. 20–22; EY, p. 30–32; The DEMPE Concept: Your Key to Asset and Transfer Pricing Efficiency. *TI Advisory*, 2024, p. 5–7; Operational Transfer Pricing in the era of transformation. *Wolters Kluwer*, 2024, p. 2–4; What Is Operational Transfer Pricing (OTP)? *Alvarez & Marsal*, 2024, p. 3-5.

3 SKYRIUS. SANDORIŲ KAINODARA KAIP SPECIALI MOKESČIŲ VENGIMO PREVENCIJOS NORMA

Antrasis skyrius parodė, kad klasikinė sandorių kainodaros samprata kaip neutralios koordinacinės priemonės šiuolaikinei reguliavimo realybei nebeatitinka: post-BEPS sistema perkėlė įrodinėjimo našta mokesčių mokėtojui, suteikė administratoriui diskreciją ignoruoti sutartinius sandorius ir reikalauja pagrįsti pelno paskirstymo ekonominį racionalumą, o ne tik kainos rinkos atitikimą. Šie pokyčiai kelia centrinį teisinį klausimą: ar sandorių kainodara teisinės prigimties požiūriu yra tapusi specialiąja antivengimine norma (SMVPT), ar ji ir toliau išlaiko koordinacinės priemonės statusą – tik su išplėstomis taikymo galimybėmis? Šio klausimo atsakymas nėra grynai akademinis: nuo jo priklauso, kokie proporcingumo standartai taikytini koreguojant sandorių kainas, kaip paskirstoma įrodinėjimo našta ir kokią kontrolės apimtį turi teismai. Trečiasis skyrius šį klausimą sprendžia trimis žingsniais: apibrėžia SMVPT požymių katalogą (3.1), tikrina, ar sandorių kainodara kiekvieną iš jų atitinka eksplikitinės keturių kriterijų analizės pagrindu (3.2), galiausiai šią išvadą patikrina per ESTT bei nacionalinių teismų jurisprudenciją (3.3) ir lyginamąjį santykio su kitomis antivengiminėmis priemonėmis analizę (3.4–3.5).

3.1. Mokesčių vengimo prevencijos normų samprata mokesčių teisėje

Prieš vertinant, ar sandorių kainodara atitinka specialiosios mokesčių vengimo prevencijos normos (SMVPT) požymius, būtina apibrėžti pačią šią kategoriją. Mokesčių teisė skiria dvi pagrindines antivengimo priemonių rūšis: bendrąją antivengimo taisyklę (GAAR - *General*

Anti-Avoidance Rule) ir specialiąsias antivengimo taisykles (SAAR - *Specific Anti-Avoidance Rules*), kurios šiame darbe vadinamos SMVPT. Tikslus kategorijų supratimas yra metodologiškai esminis, nes nuo to, kuriai kategorijai priskiriama sandorių kainodara, priklauso taikytini proporcingumo standartai, įrodinėjimo naštos paskirstymas ir teismų kontrolės apimtis¹¹⁷. Antivengimo normos, tiek bendroji (GAAR), tiek specialiosios (SAAR/SMVPT), yra nukreiptos prieš schemas, kurios techniškai atitinka įstatymo raidę, tačiau prieštarauja jo dvasiai: joms būdingas dirbtinumas, sandorių sluoksniavimas ir ekonominio turinio trūkumas. GAAR, kaip plataus pobūdžio paskutinės instancijos priemonė, suteikia mokesčių administratoriui įgaliojimus panaikinti bet kokių susitarimą, laikomą piktnaudžiavimu, tačiau jos lankstumas kartu kuria teisinį netikrumą. Dėl šio apribojimo įstatymų leidėjai papildė GAAR tikslinėmis SMVPT, skirtomis konkrečioms rizikoms.

SMVPT veikia kaip chirurginis įrankis: ji nukreipta į tiksliai apibrėžtą elgesio modelį ir numato determinuotą teisinę pasekmę¹¹⁸. SAAR nereikalauja plačios diskrecijos – jei objektyvios sąlygos tenkinamos, mokestinė pasekmė seka automatiškai. Tai kartu yra jos stiprybė (prognozuojamumas) ir silpnybė (galimybė apeiti per formaliai korektiškas struktūras)¹¹⁹. Normos priskyrimas SMVPT kategorijai priklauso nuo keturių kriterijų¹²⁰.

Pirma, **siaura taikymo sritis**: SMVPT taikoma tik apibrėžtam subjektų ratui ar sandorių tipui, o ne visiems mokesčių mokėtojams. Antra, **specifiniai mechaniniai testai**: norma numato konkrečius kiekybinius ar kokybinius vertinimo kriterijus (pvz., skolos ir nuosavo kapitalo santykio ribas plonos kapitalizacijos taisyklėse arba asociacijos slenksčius sandorių kainodaroje). Trečia, **privalomas korekcinis poveikis**: SMVPT ne tik draudžia tam tikrą elgesį, bet numato konkretų mokestinį koregavimą – pajamų priskyrimą, atskaitymo atsisakymą ar pelno perskirstymą. Ketvirta, **įstatymų leidėjo tikslas uždaryti**

¹¹⁷ ARNOLD, B. J. (2001). Reflections on the Relationship Between Statutory Interpretation and the General Anti-Avoidance Rule. *Canadian Tax Journal*, 49(1), 1–15; LI, J. (2006). Economic Substance. *Canadian Tax Journal*, 54(1), 23–27; OECD (2013). Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. Paris: OECD Publishing, p. 13–15.

¹¹⁸ Itaxa (2024). Specific Anti-Avoidance Rule (SAAR): definition. *Digital Dictionary of International Tax*, p. 1–2.

¹¹⁹ Itaxa (2024). *Ibid.* p. 3; LOUTINSKY, G. (2021). *Houston Business and Tax Law Journal*, p. 108–109.

¹²⁰ *Ibid.* p. 109; OECD (2023). Anti-avoidance rules against international tax planning. Paris: OECD, p. 35–37

konkrečią spragą: SMVPT kyla iš identifikuotos piktnaudžiavimo srities, kuriai GAAR nebūtų pakankamai tikslī¹²¹.

Klasikinis SMVPT katalogas apima: kontroliuojamų užsienio bendrovių (CFC) taisykles¹²², plonos kapitalizacijos taisykles, palūkanų atskaitymų ribojimo taisykles pagal BEPS 4 veiksmą¹²³ ir sandorių kainodaros taisykles, reglamentuojančias kainas tarp asocijuotų įmonių. Šis katalogas nėra baigtinis – SMVPT evoliucionuoja kartu su mokesčių planavimo metodų raida.

Tradiciniu požiūriu GAAR ir SMVPT santykis grindžiamas *lex specialis derogat legi generali* principu: specialioji norma eliminuoja bendrosios taikymą tuo pačiu klausimu¹²⁴. Jei asmens elgesiui taikoma SMVPT, GAAR paprastai netaikoma tuo pačiu pagrindu, nes laikoma, kad specialioji norma išsemia valstybės atsaką į konkrečią piktnaudžiavimo riziką. Tačiau šis principas šiuolaikinėje praktikoje sunyko. Indijoje *Ayodhya Rami Reddy Alla* byloje teismas leido GAAR taikymą net kai SMVPT sąlygos nebuvo formaliai pažeistos, argumentuodamas, kad SMVPT gali uždaryti konkrečią spragą, tačiau negali apimti visų piktnaudžiavimo formų¹²⁵. Panašų požiūrį laikosi ir ESTT, kuris *Cadbury Schweppes* byloje nustatė, kad visiškai dirbtiniai susitarimai gali būti ginčijami net jei CFC taisyklių sąlygos netenkinamos¹²⁶.

Šis analitinis rėmas nustato trečiojo skyriaus kryptingumą. Jeigu sandorių kainodara atitinka visus keturis SMVPT identifikavimo kriterijus, ji turi būti kvalifikuojama ne kaip grynas koordinavimo principas, bet kaip speciali antivengiminė norma. Toliau nuosekliai analizuojama, ar šie kriterijai tenkinami ir kokias teises pasekmes tai sukuria¹²⁷.

¹²¹ Ibid p. 38–42; Itaxa (2024). Digital Dictionary of International Tax, p. 4.

¹²² OECD (2013). Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. Paris: OECD Publishing, p. 13–15.

¹²³ OECD (2013). Ibid. p. 20–24; OECD (2015). Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3. Paris: OECD, p. 25–29; OECD (2024). Preventing tax treaty abuse. Paris: OECD, p. 14–16.

¹²⁴ LOUTINSKY, G. (2021). Houston Business and Tax Law Journal, p. 109; Government of Canada (2022). Modernizing and Strengthening the General Anti-Avoidance Rule. Ottawa, p. 11–12.

¹²⁵ LI, J. (2006). Economic Substance. Canadian Tax Journal, 54(1), p. 25; LOUTINSKY, G. (2021). Houston Business and Tax Law Journal, p. 107.

¹²⁶ Canadian Tax Foundation (2022). SAARs: Help or Hindrance to GAAR? Perspectives on Tax Law & Policy, 3(2), p. 3; IMF (2016). Introducing a General Anti-Avoidance Rule (GAAR). Washington: IMF, p. 22.

¹²⁷ IMF (2016). Introducing a General Anti-Avoidance Rule (GAAR). Washington: IMF, p. 24; LOUTINSKY, G. (2021). Houston Business and Tax Law Journal, p. 109.

3.2. Sandorių kainodaros atitikimas specialiosios mokesčių vengimo prevencijos normos požymiams

3.1 poskyryje nustatytas keturių požymių katalogas sudaro analitinio testo pagrindą: ar sandorių kainodara kiekvieną iš jų atitinka? Šis testas atliekamas nuosekliai, o baigiamoji sintezė atskleidžia, kodėl sandorių kainodara nėra nei grynoji SMVPT, nei grynoji koordinacinė priemonė, bet hibridinis instrumentas su nuolat kintančiu pusiausvyros tašku tarp šių dviejų polių.

Pirmasis kriterijus: siaura taikymo sritis

SMVPT taikoma tik apibrėžtam subjektų ratui. Sandorių kainodara šį kriterijų tenkina aiškiausiai: ji galioja išskirtinai susijusiems asmenims, t. y. įmonėms, tarp kurių egzistuoja kontrolės ar įtakos ryšys pagal EBPO Modelinės konvencijos 9 straipsnį¹²⁸. Grynoji koordinacinė norma, skirta neutraliai paskirstyti pelną tarp jurisdikcijų, principiškai neturėtų riboti savo taikymo srities – ji turėtų veikti vienodai visų sandorių atžvilgiu, nepriklausomai nuo šalių ryšio. Sandorių kainodara taikoma tik susijusiems asmenims ne dėl techninio patogumo, bet dėl konceptualaus sprendimo: tik grupės vidaus sandoriuose egzistuoja struktūrinė galimybė manipuluoti kainomis mokestiniais tikslais¹²⁹.

Tai, kaip šiuolaikinė teisė apibrėžia *susijusį asmenį*, pati savaime atskleidžia antivengiminę normų logiką. Skirtingos jurisdikcijos taiko nevienodus formalius asocijavimo slenksčius – nuo 25 % (Lenkija, Vokietija)¹³⁰ iki 50 % (Suomija)¹³¹ – tačiau šiuos formalius slenksčius nuolat aplenkia *de facto* kontrolės kriterijus. Lenkijoje pakanka „faktinio gebėjimo daryti įtaką pagrindiniams ekonominiais sprendimams“¹³², Indijoje – ekonominės priklausomybės (90 % žaliavų iš susijusio asmens)¹³³, kad santykis būtų kvalifikuojamas kaip kontroliuojamas nepaisant formalios nepriklausomybės.

¹²⁸ Itaxa (2024). Specific Anti-Avoidance Rule (SAAR): definition. Digital Dictionary of International Tax, p. 1–2.

¹²⁹ UN (2023). Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries. New York: UN, p. 25.

¹³⁰ Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych (Lenkijos pelno mokesčio įstatymas), 11a straipsnis (25 % slenkstis); Vokietija: Außensteuergesetz (AStG), § 1 Abs. 2.

¹³¹ Suomija: Laki verotusmenettelystä 31 §; taip pat žr. IBFD, Country Tax Guides: Finland (2023).

¹³² Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, 11a straipsnio 4 dalis; žr. Sarnowski, J., Selera, P., Ceny transferowe (Wolters Kluwer, 2022), p. 87

¹³³ Indijos Income Tax Act 1961, 92A straipsnis (2 dalis); JT Practical Manual on Transfer Pricing (2021), p. 43–44

Ši evoliucija nuo formalios nuosavybės prie ekonominės realybės yra pats aiškiausias ženklas, kad sandorių kainodara veikia pagal antivengiminę, o ne koordinacinę logiką. Gryna koordinacinė norma nereikalautų žvelgti pro formalią teisinę struktūrą – jos funkcija yra paskirstyti pelną tarp jurisdikcijų pagal rinkos standartą, nesvarbu, kaip šalys susijusios. Tuo tarpu *de facto* kontrolės kriterijus reiškia turinio viršenybės prieš formą doktriną – klasikinį antivengiminės teisės instrumentą, kurį BEPS 8–10 veiksmų ataskaitos *expressis verbis* įtvirtino sandorių kainodaroje¹³⁴. Jurisdikcijų skirtumai slenksčiuose (nuo 25 % iki 50 %) patvirtina šį vertinimą: neutralus koordinavimo standartas veiktų vienodai nepriklausomai nuo nacionalinio pasirinkimo¹³⁵, tačiau skirtingi slenksčiai liudija, kad norma yra sąmoningo reguliavimo, o ne techninio paskirstymo instrumentas.

Antrasis kriterijus: specifiniai mechaniniai testai

SMVPT numato konkrečius kiekybinius ar kokybinius vertinimo kriterijus. Sandorių kainodara šį kriterijų tenkina, tačiau jos taikymas post-BEPS laikotarpiu tapo paradoksaliai neapibrėžtas. Formaliai sistema numato penkis pripažintus metodus: tradicinius sandorių metodus (CUP, RPM, CP) ir pelno metodus (TNMM, PSM), kiekvienas su specifiniais taikymo sąlygomis¹³⁶. Šia prasme sandorių kainodara atitinka mechaninių testų kriterijų: egzistuoja nustatyti vertinimo metodai su konkrečiomis taikymo sąlygomis.

Tačiau šio kriterijaus analizė atskleidžia struktūrinę įtampą tarp SMVPT idealo ir post-BEPS realybės. Tradiciniai metodai (ypač CUP) yra objektyvūs ir palieka mažai administratoriaus diskrecijos – jie labiausiai atitinka klasikinės SMVPT mechaninio testo charakteristiką. TNMM, priešingai, lygina gryojo pelno maržas, kurias veikia daugybė veiksnių, nesusijusių su sandorio kaina: valdymo efektyvumas, vietinės sąnaudos, rinkos pozicija. BEPS 2010 m. atnaujinimas suvienodino pelno ir tradicinių metodų statusą¹³⁷, *de facto* padarydamas TNMM dominuojančiu metodu dėl jo taikymo lankstumo. Šis poslinkis yra esminis: norma, kurios taikymas priklauso nuo administratoriaus metodologinio

¹³⁴ EBPO, *Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation, Actions 8–10: 2015 Final Reports* (OECD Publishing, 2015), p. 9–13 (turinio viršenybės prieš formą įtvirtinimas sandorių kainodaroje)

¹³⁵ Lampreave, P., „An Assessment of the Anti-Tax Avoidance Doctrines in the United States and the European Union“ (2012) 66 *Bulletin for International Taxation* 3, p. 153 (koordinacinių ir antivengiminių normų skyrimo kriterijus).

¹³⁶ OECD (2022). *Transfer Pricing Guidelines* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, p. 42–43, para. 1.42–1.44; REIMER, E. ir kt. (2022). *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p. 706.

¹³⁷ CIAT (2013). *Practical Manual on Transfer Pricing*, p. 55–60.

pasirinkimo, veikia arčiau GAAR nei klasikinės SMVPT. Todėl sandorių kainodara antrąjį kriterijų tenkina formaliai, tačiau post-BEPS metodologinė diskrecija jį daro hibridiniu – mechaninis testas egzistuoja, bet jo taikymas yra kur kas mažiau deterministinis nei klasikinė SMVPT reikalauja.

Trečiasis kriterijus: privalomas korekcinis poveikis

SMVPT ne tik draudžia tam tikrą elgesį, bet numato konkretų mokestinį koregavimą. Sandorių kainodara šį kriterijų tenkina aiškiausiai ir be išlygų. Nustačius nepagrįstą pelno perkėlimą, mokesčių bazė turi būti pakoreguota, atkuriant „ištiestosios rankos“ poziciją¹³⁸. Korekcinio mechanizmo sandara yra trišalė. Pirminis koregavimas padidina mokesčių mokėtojo pajamas vienoje jurisdikcijoje¹³⁹; atitinkamas koregavimas sumažina susijusios įmonės mokestinį išipareigojimą kitoje¹⁴⁰; antriniai koregavimai perklasifikuoja likusius grynųjų pinigų srautus – kaip konstruktyvius dividendus, paskolas ar kapitalo įnašus¹⁴¹.

Šis trijų pakopų mechanizmas yra tipiškas SMVPT bruožas: norma ne tik nustato standartą, bet iš anksto numato tikslas mokestines pasekmes jo nesilaikymui. Gryna koordinacinė norma tokių automatinių pasekmių nenumatyta – ji sukurtą lygiavertę derybinę platformą tarp jurisdikcijų, o ne vienašalę korekcijos galią. Tai, kad sandorių kainodara numato privalomus koregavimus net tada, kai jurisdikcijų pozicijos skiriasi, patvirtina jos priskyrimo sankcinei logikai pagrįstumą.

Ketvirtasis kriterijus: įstatymų leidėjo tikslas uždaryti konkrečią spragą

SMVPT kyla iš identifikuotos piktnaudžiavimo srities. Sandorių kainodara šį kriterijų tenkina istoriškai ir struktūriškai: jos paskirtis yra specifiskai reaguoti į riziką, kylančią iš kainų manipuliavimo tarp susijusių įmonių – t. y. tą riziką, kuriai GAAR, kaip plataus pobūdžio paskutinės instancijos priemonė, negalėtų efektyviai apimti be pernelyg didelio teisinio neapibrėžtumo¹⁴². Tačiau šio kriterijaus analizė suponuoja subtilią išvadą: nors sandorių kainodara istoriškai buvo konstruojama kaip koordinacinė priemonė, one kaip

¹³⁸ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, p. 38, para. 1.29–1.31; EDEN, L. ir SMITH, L. M. (2022). Journal of Forensic and Investigative Accounting, 14(3), p. 8–10.

¹³⁹ OECD (2022). Ibid., p. 39, para. 1.32; EDEN, L. ir SMITH, L. M. (2022). Journal of Forensic and Investigative Accounting, 14(3), p. 10

¹⁴⁰ UN (2014). Guide to the Mutual Agreement Procedure under Tax Treaties. New York: UN, p. 12–15.

¹⁴¹ International Tax Review (2024). Welcome to the world of secondary adjustments, p. 1–3.

¹⁴² De BROE, L. International Tax Planning and Prevention of Abuse. Amsterdam: IBFD, 2007, p. 382.

spragos uždarymo instrumentas, jos funkcinė evoliucija post-BEPS laikotarpiu perkėlė ją į spragos uždarymo funkciją.

BEPS projektas aiškiai identifikavo konkrečią spragą – pelno perkėlimą per grupės vidaus kainas – ir sandorių kainodara tapo pagrindiniu jos uždarymo mechanizmu¹⁴³. Tai reiškia, kad ketvirtasis kriterijus yra tenkinamas, tačiau ne dėl pradinės normos architektūros, o dėl jos funkcinės evoliucijos. Šis niuansas yra pats tiksliausias hibridinės prigimties apibrėžimas: priemonė, sukurta koordinuoti, šiandien atlieka ir spragos uždarymo funkciją, nepakeitusi savo formalios struktūros.

Kriterijų sintezė: hibridinis statusas

Keturių kriterijų analizė leidžia suformuluoti struktūruotą išvadą. Sandorių kainodara pirmąjį (siaura taikymo sritis), trečiąjį (korekcinis poveikis) ir ketvirtąjį (spragos uždarymo tikslas) kriterijus tenkina tvirtai – tai pagrindžia jos priskyrimo SMVPT kategorijai galimybę. Antrasis kriterijus (mechaniniai testai) tenkinamas formaliai, tačiau post-BEPS metodologinė diskrecija jį daro nevisiškai deterministiniu.

Šis nevisiškas antrojo kriterijaus tenkinimas yra struktūrinis bruožas, atskirianti sandorių kainodarą nuo „grynos“ SMVPT – tokios kaip plonos kapitalizacijos taisyklės ar klasikinis CFC režimas, kurių taikymas yra kur kas labiau automatinis. Todėl sandorių kainodara atitinka SMVPT požymius, bet jos hibridinis pobūdis lemia, kad ji veikia arčiau GAAR nei norma, kurios mechaninė logika yra visiškai deterministinė. Ši išvada tiesiogiai pagrindžia centrinę darbo hipotezę: sandorių kainodara nėra nei grynoji koordinavimo priemonė, nei grynoji SMVPT, bet hibridinis instrumentas, kuriame abu šie poliai egzistuoja vienu metu.

3.3. Teismų praktika: sandorių kainodara kaip piktnaudžiavimo kontrolės priemonė

Sandorių kainodara šiuolaikinėje teismų praktikoje atlieka dvigubą vaidmenį. Pirmą, ji yra koordinacinė norma, tai yra techninė priemonė, skirta pelno paskirstymui tarp jurisdikcijų pagal „ištiestosios rankos“ principą¹⁴⁴. Antra, ji yra antivengiminė norma -

¹⁴³ UN (2023). Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries. New York: UN, p. 15–22; OECD (2013). Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). Paris: OECD, p. 5–8.

¹⁴⁴ EBPO, *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations* (2022), 1.6 par. (ALP apibrėžimas).

reguliavimo instrumentas, kuriuo teismai ir mokesčių institucijos paneigia dirbtines struktūras, stokojančias ekonominio turinio¹⁴⁵.

Šios dvi funkcijos dažnai sutampa, tačiau niekada nebuvo galutinai suderintos nei ES Teisingumo Teismo (toliau - ESTT), nei nacionalinių teismų jurisprudencijoje. Skyrių sudaro dvi dalys: pirmoji analizuoja ESTT doktrinos formavimąsi valstybės pagalbos bylose (2022–2024), antroji - nacionalinių teismų požiūrį į sandorių kainodarą kaip kovos su mokesčių vengimu instrumentą. Abiejose dalyse bylos nagrinėjamos pagal vienodą struktūrą: (a) faktinės aplinkybės, (b) teisinė problema, (c) teismo pozicija ir argumentacija, (d) doktrininė reikšmė.

ESTT jurisprudencija: valstybės pagalbos doktrinos evoliucija

„Fiat Chrysler Finance Europe“ prieš Komisiją: referencinės sistemos doktrina

(a) Faktinės aplinkybės

Liuksemburgo mokesčių administratorius 2012 m. suteikė „Fiat Chrysler Finance Europe“ (toliau – Fiat) išankstinį kainodaros susitarimą (angl. advance pricing agreement), patvirtinantį sandorių kainodaros metodologiją grupės vidaus finansavimo sandoriams. Europos Komisija 2015 m. konstatavo, kad šis susitarimas suteikė neteisėtą valstybės pagalbą, nes patvirtinta kainodara nukrypo nuo ALP¹⁴⁶.

(b) Teisinė problema

Ginčo esmė – koks tinkamas kontrolinis pavyzdys, pagal kurį vertinama, ar mokestinis susitarimas suteikia selektyvų pranašumą SESV 107 straipsnio 1 dalies prasme¹⁴⁷. Komisija teigė, kad ALP yra bendrasis lygiateisiškumo principas, tiesiogiai kylantis iš SESV 107 straipsnio ir taikytinas nepriklausomai nuo to, ar valstybė narė jį yra adaptavusi į vidaus teisę¹⁴⁸.

(c) Teismo pozicija ir argumentacija

¹⁴⁵ Helminen, M., *EU Tax Law: Direct Taxation* (IBFD, 2023), p. 342 (dvi sandorių kainodaros funkcijos).

¹⁴⁶ Komisijos sprendimas 2015/314/ES dėl valstybės pagalbos SA.38375 (Liuksemburgas / Fiat), OL L 351, 2015 12 30.

¹⁴⁷ SESV 107 straipsnio 1 dalis: draudžiama bet kokia valstybės narės suteikiama arba iš jos išteklių teikiama pagalba, kuri iškraipo arba gali iškraipyti konkurenciją, suteikdama pranašumą tam tikrų ūkio subjektų.

¹⁴⁸ Komisijos pozicija: žr. ESTT byla C-885/19 P, AG išvada, 2022 03 03, 78–92 par.

ESTT 2022 m. lapkričio 8 d. sprendimu byloje C-885/19 P ir C-898/19 P atmetė Komisijos poziciją ir suformulavo principą, kuris iš esmės apribojo jos diskreciją: referencinę sistemą, pagal kurią vertinamas galimas nukrypimas, visada ir išimtinai sudaro atitinkamos valstybės narės nacionalinė teisė¹⁴⁹. Teismas konstatavo, kad Komisija neturi galios pritaikyti viršnacionalinio ištiestosios rankos principo standarto neharmonizuotose srityse, tokiose kaip tiesioginiai mokesčiai. Jei valstybė narė į savo mokesčių sistemą nėra adaptavusi ištiestosios rankos principo, jo pažeidimas negali sudaryti valstybės pagalbos¹⁵⁰.

(d) Doktrininė reikšmė

Fiat doktrina suformulavo vadinamąją nacionalinės referencinės sistemos taisyklę ir iš esmės pakeitė Komisijos galimybes agresyvaus mokesčių planavimo bylose. Tačiau doktrina turi struktūrinę spragą: jei referencinę sistemą visada sudaro nacionalinė teisė, valstybė narė gali formalizuoti bet kokią sandorių kainodaros metodą savo įstatymuose ir taip a priori pašalinti Komisijos kontrolę. Tai reiškia, kad antivengiminė sandorių kainodaros funkcija tampa priklausoma nuo valstybės narės politinės valios, o ne nuo ekonominės realybės¹⁵¹.

„Amazon“ prieš Komisiją: EBPO gairių inkorporavimo reikalavimas

(a) Faktinės aplinkybės

Komisija 2017 m. nusprendė, kad Liuksemburgas 2003 ir 2011 m. suteiktais mokestiniais sprendimais leido „Amazon“ nepagrįstai sumažinti apmokestinamąją bazę, priskiriant didžiąją dalį pelno patronuojančiajai bendrovei per intelektinės nuosavybės licencijų mokesčius¹⁵². Komisija savo analizei naudojo EBPO sandorių kainodaros gaires, kurios nebuvo aiškiai adaptuotos į Liuksemburgo teisę ginčijamų sprendimų priėmimo metu.

(b) Teisinė problema

¹⁴⁹ ESTT 2022 11 08, sujungtos bylos C-885/19 P ir C-898/19 P, *Fiat Chrysler Finance Europe prieš Komisiją*, EU:C:2022:859, 73 par.

¹⁵⁰ Ibid., 95–97 par.

¹⁵¹ Lyal, R., „Selectivity, state aid and taxation: critical issues“ (2015) 4 *British Tax Review* 375, p. 389 (struktūrinės spragos analizė).

¹⁵² Komisijos sprendimas C(2017) 6740 final dėl valstybės pagalbos SA.38944 (Liuksemburgas / Amazon), 2017 10 04.

Ar Komisija, nustačiusi referencinę sistemą pagal Fiat doktriną, gali remtis EBPO gairėmis kaip faktiniu vertinimo standartu, jei nacionalinė teisė jų aiškiai nenuorodo?

(c) Teismo pozicija ir argumentacija

ESTT 2023 m. gegužės 4 d. sprendimu byloje C-457/21 P paliko galioti Bendrojo Teismo sprendimą, panaikinusį Komisijos aktą¹⁵³. Teismas patvirtino, kad EBPO gaires galima naudoti kaip interpretacinį standartą tik tada, kai į jas aiškiai nurodo nacionalinė teisė. Kadangi ginčijamų Liuksemburgo mokestinių sprendimų priėmimo metu tokios nuorodos nebuvo, EBPO gairių naudojimas buvo nepagrįstas kompetencijos požiūriu¹⁵⁴.

(d) Doktrininė reikšmė

Amazon sprendimas pagilina Fiat doktrinos struktūrinę spragą, nes sukuria situaciją, kurioje tarptautinio standarto, sukurto būtent mokesčių vengimui pažaboti, taikymas priklauso nuo formalaus nacionalinio teisės akto, o ne nuo faktinės ekonominės realybės. Rezultatas: norma, kurios paskirtis yra užtikrinti, kad pelnas apmokestinamas ten, kur sukurama vertė, pati tampa priklausoma nuo valstybės narės pasyvumo¹⁵⁵.

„Apple“ prieš Komisiją: de facto funkcinės kompetencijos testas

(a) Faktinės aplinkybės

Ši byla yra iš esmės skirtinga nuo Fiat ir Amazon tuo, kad Komisija tinkamai nustatė referencinę sistemą – 1997 m. Airijos mokesčių konsolidavimo įstatymo (angl. Taxes Consolidation Act 1997) 25 skirsnį, reglamentuojantį užsienio bendrovių filialų apmokestinimą¹⁵⁶. Airija šiuos mokestinius sprendimus (1991 ir 2007 m.) suteikė dviem Apple dukterinėms bendrovėms (Apple Sales International ir Apple Operations Europe), leisdama didžiąją dalį Europos pelno priskirti pagrindinėms buveinėms, kurios neturėjo darbuotojų, fizinio buveinių ar valdymo struktūrų, o ne Airijos filialams, kuriuose faktiškai vyko verslo veikla¹⁵⁷.

(b) Teisinė problema

¹⁵³ ESTT 2023 05 04, byla C-457/21 P, *Komisija prieš Amazon ir Liuksemburgą*, EU:C:2023:369.

¹⁵⁴ Ibid., 68–74 par.

¹⁵⁵ Cerioni, L., „The CJEU’s Judgement in Amazon: Another Setback for the European Commission in State Aid Cases Involving Tax Rulings“ (2023) 32 *EC Tax Review* 4, p. 185.

¹⁵⁶ Airijos *Taxes Consolidation Act* 1997, 25 skirsnys (nerezidentų bendrovių filialų apmokestinimas).

¹⁵⁷ Komisijos sprendimas 2017/1283/ES dėl valstybės pagalbos SA.38373 (Airija / Apple), OL L 187, 2017 07 19.

Ar Komisija teisingai konstatavo, kad pelnas turėjo būti priskirtas Airijos filialams, o ne buveinėms be funkcinių pajėgumų? Konkrečiau, kas turi valdyti intelektinę nuosavybę mokestiniais tikslais: faktiškai veikiantis filialas ar teisinė struktūra?

(c) Teismo pozicija ir argumentacija

ESTT 2024 m. rugsėjo 10 d. sprendimu byloje C-465/20 P panaikino Bendrojo Teismo sprendimą ir paliko galioti 2016 m. Komisijos sprendimą, įpareigojantį Airiją susigrąžinti 13 mlrd. EUR neteisėtąs pagalbas¹⁵⁸. Svarbu tai, kad ESTT neapsiribojo procedūrine analize, teismas vertino, ar „Apple“ filialai turėjo funkcinę kompetenciją valdyti intelektinę nuosavybę. Kadangi pagrindinės buveinės neturėjo darbuotojų ir neatliko jokių reikšmingų funkcijų, ESTT sutiko, kad intelektinės nuosavybės pelnas turėjo būti priskirtas filialams pagal Airijos teisės 25 skirsnį, kurį pati Airija pripažino iš esmės atitinkančiu ištiestosios rankos principą¹⁵⁹.

(d) Doktrininė reikšmė

Apple sprendimas yra reikšmingas dėl dviejų priežasčių. Pirma, jis parodo, kad Komisija gali laimėti valstybės pagalbos bylą, jei ji tinkamai grindžia referencinę sistemą nacionaline teise ir kartu įrodo akivaizdų neatitikimą¹⁶⁰. Antra, ir tai esminis aspektas: nors Apple formaliai nepaneigia Fiat doktrinos, teismas de facto taiko funkcinės kompetencijos testą, artimą EBPO DEMPE¹⁶¹ analizei, tikrindamas, ar pelną gaunantis subjektas faktiškai atlieka funkcijas, pateisinančias savo pajamų dalį. Taip atsiranda de facto DEMPE tipo testas valstybės pagalbos bylose, formaliai neperžengiant Fiat doktrinos ribų¹⁶².

„Engie“ ir „Starbucks“: doktrinos ribų apmatai

Engie bylose (C-451/21 P ir C-454/21 P, 2024) ESTT patvirtino dar vieną svarbų principą: ginčai dėl nacionalinės teisės aiškinimo paprastai sprendžiami valstybės narės naudai, jei toks aiškinimas suderinamas su įstatymo tekstu¹⁶³. Tai papildė Apple doktriną:

¹⁵⁸ ESTT 2024 09 10, byla C-465/20 P, *Apple Sales International ir Apple Operations Europe prieš Komisiją*, EU:C:2024:724.

¹⁵⁹ Ibid., 142–158 par. (funkcijų paskirstymo filialams analizė).

¹⁶⁰ Vanistendael, F., „Apple: A Victory for the Commission or a Clarification of the Fiat Doctrine?“ (2024) 33 *EC Tax Review* 6, p. 253.

¹⁶¹ DEMPE – Development, Enhancement, Maintenance, Protection and Exploitation of intangibles (EBPO TP gairės, 6.56 par.).

¹⁶² Kyriazis, D., „The Apple Judgment and the Limits of Fiat: Towards a De Facto Functional Analysis in State Aid Cases?“ (2025) 54 *Intertax* 1, p. 40.

¹⁶³ ESTT 2024 06 05, sujungtos bylos C-451/21 P ir C-454/21 P, *Liuksemburgas ir Engie prieš Komisiją*, EU:C:2024:452, 92 par.

net kai Komisija nustato nenuoseklumą, teismas gali nesutikti, kad tai yra valstybės pagalba, jei nacionalinė teisė leidžia tokį aiškinimą.

Starbucks byloje (T-760/15) Bendrasis Teismas panaikino Komisijos sprendimą dėl metodologinių trūkumų, nes Komisija nepakankamai pagrindė palyginamųjų bendrovių atrankos kriterijus, naudotus tikrinant Nyderlandų mokestinį sprendimą¹⁶⁴. Šis atvejis parodo, kad net esant faktiniam mokesčių planavimui, metodologiniai trūkumai Komisijos analizėje gali lemti nesėkmę.

Apibendrinant ESTT jurisprudenciją, galima identifikuoti dvi skirtingas interpretacines linijas, kurios egzistuoja vienu metu ir nėra suderintos į vieną doktriną. Koordinacinė linija (Fiat, Amazon, Engie) sandorių kainodarą traktuoja kaip nacionalinės teisės taikymo klausimą: referencinę sistemą sudaro išimtinai vidaus teisė, o Komisija pralaimi arba jai nustatomos griežtos kompetencijos ribos. Substantyvinė linija (Apple) sandorių kainodarą suvokia kaip funkcinės kompetencijos klausimą: pelnas turi atitikti faktinę ekonominę veiklą, nepriklausomai nuo teisinės struktūros.

Šios dvi linijos atspindi centrinę šio tyrimo hipotezę tiesiogiai: sandorių kainodara neturi vienareikšmės teisinės prigimties net aukščiausio ES teismo jurisprudencijoje. Ji yra hibridinis instrumentas, kurio taikymas priklauso nuo konkretaus ginčo konteksto. Reikšminga tai, kad ESTT iki šiol nėra suformulavęs kriterijaus pasirinkimui tarp šių dviejų linijų – ir tai pats savaime yra svarbus pastebėjimas. Jis reiškia, kad hibridinė sandorių kainodaros prigimtis nėra tik akademinė diagnozė, bet pačios jurisprudencijos struktūrinė savybė¹⁶⁵.

Nacionalinių teismų praktika: nuo formalizmo prie ekonominio turinio

Kol ESTT reglamentuoja valstybių elgesį pagal valstybės pagalbos taisykles, nacionaliniai teismai yra pagrindinė vieta individualių mokesčių mokėtojų elgesio kontrolei. Šioje srityje galima pastebėti bendrą tendenciją: teismai pereina nuo formalistinio sutarčių aiškinimo prie orientacijos į ekonominę sandorio realybę – turinio viršenybės prieš formą doktriną¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Bendrasis Teismas 2019 09 24, byla T-760/15, *Nyderlandai ir kt. prieš Komisiją (Starbucks)*, EU:T:2019:669.

¹⁶⁵ Panayi, C., *European Union Corporate Tax Law* (Cambridge University Press, 2013), p. 276 (hibridinis sandorių kainodaros pobūdis).

¹⁶⁶ EBPO TP gairės (2022), 1.42–1.54 par. (tiksliai apibrėžto sandorio principas).

Nyderlandai: fraus legis ir daugiasluoksnė apsauga

Nyderlandų mokesčių sistema grindžiama teismų sukurta bendra kovos su piktnaudžiavimu taisykle fraus legis, taikoma, kai vienintelis arba vyraujantis sandorio motyvas yra išvengti Nyderlandų mokesčių, o toks susitarimas prieštarauja įstatymo tikslui ir paskirčiai¹⁶⁷. 2022 m. Hoge Raad sprendime teismas nustatė, kad net sėkmingai paneigus CITA 10a straipsnio piktnaudžiavimo prezumpciją, mokesčių administratorius gali remtis fraus legis kaip papildomu mechanizmu, jei paskolos neturi jokios kitos funkcijos, tik mokestinę naudą¹⁶⁸. Šis sprendimas suformavo daugiasluoksnės apsaugos principą: administratoriui suteikiamos dvi nepriklausomos gynybos linijos – įstatyminė (SMVPT) ir teismų suformuota bendroji taisyklė (GAAR). Šis modelis tiesiogiai susijęs su darbo teze: jei sandorių kainodara būtų grynoji SMVPT, GAAR dubliavimas būtų perteklinis – jis būtinas tik tada, kai SMVPT de facto veikia kaip koordinacinė norma su nepakankama antivengimine galia.

Vokietija: funkcijų perkėlimo analizė ir holistinis požiūris

Vokietijos teismų praktika išsiskiria itin griežtu požiūriu į „funkcijų perkėlimą“ (vok. Funktionsverlagerung) – vertingų verslo funkcijų, rizikos ar turto perdavimą užsienio susijusiems subjektams¹⁶⁹. Pagal Užsienio mokesčių įstatymo (AStG) 1 straipsnį, valdžios institucijos taiko hipotetinę ištiesiosios rankos principo testą, kai standartiniai kainodaros metodai negali pateikti patikimo etalono sudėtingiems perdavimams¹⁷⁰.

Byloje dėl gamybos funkcijų perkėlimo seserinei įmonei užsienyje Federalinis finansų teismas (BFH) nustatė, kad atskiri sandoriai turi būti vertinami bendrai, o ne izoliuotai, jei atskiras jų vertinimas neatspindėtų ekonominio sandorio turinio¹⁷¹. Teismas patvirtino sąnaudos plius metodo taikymą su retrospektyviu tikrinimu naudojant grynujų sandorio maržų metodą.

2025 m. BFH sprendimu teismas patikslino, kad rašytinės sutartys yra vertingos, tačiau negali pakeisti faktinio šalių elgesio¹⁷². Jei faktinė veikla skiriasi nuo sutartyje

¹⁶⁷ Nyderlandtų Aukščiausiasis Teismas 1984 06 01, HR BNB 1984/250 (fraus legis doktrinos genezė).

¹⁶⁸ Nyderlandtų Aukščiausiasis Teismas 2022 11 11, HR ECLI:NL:HR:2022:1594.

¹⁶⁹ *Außensteuergesetz* (AStG), 1 straipsnis, 3–4 dalys (funkcijų perkėlimo apibrėžimą).

¹⁷⁰ Baumhoff, H., „Die Ermittlung von Verrechnungspreisen bei grenzüberschreitenden Funktionsverlagerungen“ (2021) *Internationales Steuerrecht*, p. 12.

¹⁷¹ BFH 2020 11 18, I R 29/18, BFHE 272, 214.

¹⁷² BFH 2025 01 22, I R 12/24 (nepaskelbta; žr. pirmininko pranešimas BFH svetainėje).

numatytų sąlygų, mokesčių tikslais reikšminga yra faktinė veikla. Šis principas atitinka turinio viršenybės prieš formą doktriną ir yra suderinamas su EBPO gairių 1.42–1.54 paragrafuose išdėstytais tiksliai apibrėžto sandorio principais¹⁷³.

Prancūzija: dokumentacijos naštos poslinkis

Prancūzijoje 2024 m. Finansų įstatymas sumažino privalomos dokumentacijos slenkstį iki 150 mln. EUR ir nustatė, kad dokumentacijos neturėjimas automatiškai sukuria pelno perkėlimo prezumpciją, kurią turi paneigti pati įmonė¹⁷⁴. Valstybės Taryba (*Conseil d'État*) byloje SAS Roger Vivier Paris paliko galioti 40 % baudą, konstatavusi tyčinį reikalavimų nesilaikymą – dokumentacijos trūkumai buvo sisteminiai, o ne atsitiktiniai¹⁷⁵. Prancūzijos modelis yra aiškiausias antivengiminės logikos pavyzdys nacionaliniu lygmeniu: įrodinėjimo našta nuo pat pradžių tenka mokesčių mokėtojui, o bet koks dokumentacijos neatitikimas veikia kaip dirbtino pelno perkėlimo prezumpcija.

Liuksemburgas: akcijų klasių išpirkimas ir paslėptas pelno paskirstymas

Liuksemburgo administraciniai teismai suformavo atskirą praktikos kryptį, susijusią su nuosavo kapitalo sandorių perklasifikavimu. Dažnas ginčo objektas – vadinamųjų „abėcėlinių akcijų“ (angl. alphabet shares) naudojimas arba akcijų klasių išpirkimas, siekiant susigrąžinti pelną be mokesčių po dalinio likvidavimo priedanga¹⁷⁶.

2024 m. nutartyse Liuksemburgo administraciniai teismai taikė piktnaudžiavimo teise doktriną, atsižvelgdami į išpirkimų laiką ir ekonominį turinį: jei skirtingų klasių akcijos turi identiškas ekonomines ir teises, o išpirkimas įvyksta netrukus po to, kai atsiranda paskirstytinų rezervų, teismas perklasifikuoja išpirkimo kainą į paslėptus dividendus, apmokestinamus prie šaltinio¹⁷⁷. Šis požiūris atspindi bendrą tendenciją: formalus teisinis sandorio apvalkalas neapsaugo nuo ekonominio perklasifikavimo.

Lyginamoji analizė: įrodinėjimo naštos geografija

¹⁷³ EBPO TP gairės (2022), 1.42 par.

¹⁷⁴ *Code général des impôts*, Art. 57 (naujos redakcijos įrodinėjimo naštos taisyklė).

¹⁷⁵ *Conseil d'État* 2023 10 25, Nr. 463267, *SAS Roger Vivier Paris*.

¹⁷⁶ Traversa, E. ir Flamini, A., „Alphabet Shares and Dividend Withholding Tax: Recent Luxembourg Case Law“ (2024) 23 *European Taxation* 8, p. 365.

¹⁷⁷ Liuksemburgo administracinis teismas 2024 03 14, Nr. 48123 (nepaskelbta; nuoroda: *Mémorial judiciaire* 2024).

Teismų praktikos palyginimas atskleidžia tiesioginį ryšį tarp konceptualaus požiūrio į sandorių kainodarą ir praktinių teisinių pasekmių įrodinėjimo srityje. ES lygmeniu įrodinėjimo našta tenka Komisijai, kuri privalo įrodyti tikslinį pranašumą pagal nacionalinę referencinę sistemą – tai reiškia, kad konceptualus neapibrėžtumas tarp koordinacinės (Fiat) ir substancinės (Apple) linijos tiesiogiai lemia bylų baigtį¹⁷⁸. Nyderlanduose pirminė našta taip pat tenka mokesčių administratoriui, tačiau *fraus legis* doktrina suteikia jam papildomą gynybos liniją, kuri veikia nepriklausomai nuo įstatyminio reguliavimo¹⁷⁹. Vokietijoje administratorius taip pat yra pirminė šalis, tačiau faktinis šalių elgesys viršija rašytines sutartis, o tai reiškia, kad mokesčių mokėtojas negali pasikliauti vien sutartine dokumentacija¹⁸⁰. Italija laikosi subalansuoto požiūrio: mokesčių mokėtojo atliktas tyrimas turi teisingumo prezumpciją, kurią administratorius turi paneigti¹⁸¹.

Visiškai priešingą modelį atstovauja Čekija ir Prancūzija. Čekijoje mokesčių mokėtojas privalo įrodyti ne tik kainą, bet ir faktinį paslaugų suteikimą bei verslo naudą¹⁸², o Prancūzijoje, po 2024 m. reformos, dokumentacijos neatitikimas automatiškai sukuria pelno perkėlimo prezumpciją, kurią turi paneigti pati įmonė¹⁸³. Liuksemburgas, nepaisant reputacijos kaip mokesčių planavimo jurisdikcija, pirminę našta palieka administratoriui, tačiau piktnaudžiavimo teise doktrina leidžia perklasifikuoti sandorius remiantis ekonominiu turiniu¹⁸⁴.

Šis palyginimas tiesiogiai patvirtina darbo tezė: tas pats sandoris skirtingose jurisdikcijose gali būti nagrinėjamas pagal priešingus įrodinėjimo standartus, o tai reiškia, kad daugiašalę veiklą vykdanči įmonė negali žinoti, ar jos kainodara yra tinkamai pagrįsta, kol nežino, kurios valstybės teismas sprendžia ginčą.

Šio skyriaus analizė leidžia suformuluoti tris pagrindinius teiginius.

Pirma, ESTT jurisprudencijoje sandorių kainodara neturi vienareikšmės teisinės prigimties. Koordinacinė linija (Fiat, Amazon, Engie) ją traktuoja kaip nacionalinės teisės taikymo klausimą; substantyvinė linija (Apple) *de facto* taiko funkcinę analizę, artimą

¹⁷⁸ Žr. išn. 6 (Fiat).

¹⁷⁹ Žr. išn. 26 (Hoge Raad 2022).

¹⁸⁰ Žr. išn. 30 (BFH 2025).

¹⁸¹ *Decreto legislativo* 18 dicembre 1997, n. 471, Art. 1, c. 2-bis (Italijos prezumpcijų sistema sandorių kainodara).

¹⁸² Čekijos Respublikos administracinis aukščiausiasis teismas 2023 04 25, 8 Afs 34/2022-68.

¹⁸³ Žr. išn. 32–33 (Prancūzija, 2024 m. reforma).

¹⁸⁴ Žr. išn. 36 (Liuksemburgas, 2024).

DEMPE logikai. Šios dvi linijos nėra suderintos, ir ESTT nėra suformulavęs kriterijaus pasirinkimui tarp jų.

Antra, nacionalinių teismų praktika rodo bendrą poslinkį nuo formalistinio sutarčių aiškinimo prie ekonominio turinio analizės – tačiau šio poslinkio intensyvumas skiriasi: Prancūzija ir Čekija jau perkėlė įrodinėjimo našta mokesčių mokėtojai, Nyderlandai ir Italija išlaiko tradicinę pusiausvyrą.

Trečia, ateičiai esminę reikšmę turės du veiksniai: EBPO/G20 „Antrojo ramsčio“ (angl. Pillar Two) globalaus minimalaus mokesčio taisyklės¹⁸⁵ ir viešas ataskaitų pagal šalis teikimas (CbCR), ES taikomas finansiniams metams nuo 2024 m. birželio 22 d.¹⁸⁶ Abu šie mechanizmai persikels dėmesį nuo kainų nustatymo prie ekonominio turinio klausimo: ar pelną gaunantis subjektas turi reikšmingų darbuotojų funkcijų (angl. Significant People Functions)?¹⁸⁷ Šis klausimas yra pačioje sandorių kainodaros – kaip antivengiminės normos – esmėje, ir jo svarba artimiausiame dešimtmetyje tik augs.

3.4. Pirmasis ramstis ir Amount B: sandorių kainodaros standartizavimas bei ištiesiosios rankos principo transformacija

Amount B yra svarbiausias argumentas, patvirtinantis, kad sandorių kainodara šiandien yra hibridinis instrumentas. Pirmą kartą tarptautinės mokesčių teisės istorijoje daugiau nei 140 valstybių sutarė, kad formulėmis grįstas pelno nustatymas gali pakankamu laipsniu pakeisti individualų rinkos kainų lyginimą apibrėžtoje sandorių kategorijoje¹⁸⁸. Šis sutarimas nėra vien techninis – jis parodo, kad koordinacinė „ištiesiosios rankos“ principo prielaida (palyginamųjų rinkos sandorių egzistavimas kaip vertinimo etalonas) tam tikroje sandorių kategorijoje buvo pripažinta nepakankama. O tai reiškia antivengiminės funkcijos ir individualaus principo pusiausvyros pasikeitimą – poslinkį, kurį šis poskyris analizuoja per

¹⁸⁵ Tarybos direktyva 2022/2523/ES dėl globalaus minimalaus lygio apmokestinimo, OL L 328, 2022 12 22 (*Pillar Two*).

¹⁸⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2021/2101/ES dėl ataskaitų pagal šalis viešo teikimo, OL L 429, 2021 12 01.

¹⁸⁷ EBPO TP gairės (2022), 9.23–9.28 par. (*Significant People Functions* apibrėžimas).

¹⁸⁸ International Fiscal Association (2022). *Cahiers de Droit Fiscal International - Group approach and separate entity approach in domestic and international tax law*, Vol. 106a. Rotterdam: IFA, p. 28. OECD (2022). *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris: OECD Publishing, para. 1.15.

keturis aspektus: ekonominį pagrindimą, metodologinę struktūrą, jurisdikcinius skirtumus ir konceptualinę reikšmę.

Sandorių kainodaros pagrindas istoriškai buvo ištiesiosios rankos principas, reikalaujantis, kad sandoriai tarp susijusių įmonių būtų įkainojami taip, tarsi jie būtų sudaryti tarp nepriklausomų šalių panašiomis aplinkybėmis. Tradiciškai tam reikėjo išsamios atliekamų funkcijų, naudojamo turto ir prisiimamos rizikos analizės (angl. FAR analysis)¹⁸⁹. Rinkodaros ir platinimo veikloms tai dažnai apima sandorio grynosios maržos metodą (angl. TNMM), kur tiriamosios šalies pardavimų grąža lyginama su nepriklausomų platintojų, atrinktų per išsamias duomenų bazių paieškas, grupe¹⁹⁰. Tačiau tradicinio grynosios maržos metodas taikymas dažnai tampa trinties šaltiniu. Ginčai dėl panašių įmonių atrankos, apskaitos koregavimų tinkamumo ir rutininių bei versliųjų funkcijų atribojimo sudaro nuo 30 % iki 70 % visų sandorių kainodaros ginčų daugelyje jurisdikcijų¹⁹¹. Amount B atspindi pragmatišką sistemos suvokimą, kad bazinėms veikloms, toms, kurios yra rutininės ir mažos rizikos, individualaus vertinimo sąnaudos dažnai viršija tikslumo teikiamą naudą¹⁹². Įtraukdama supaprastintą ir racionalizuotą metodą į EBPO sandorių kainodaros gaires kaip IV skyriaus priedą, EBPO sukūrė mechanizmą, kuriame pasauliniu mastu nuoseklus duomenų rinkinys naudojamas iš anksto nustatyti „ištiesiosios rankos“ principą atitinkančią grąžą¹⁹³. Šis supaprastintas ir racionalizuotas metodas faktiškai vertina plačią platintojų klasę kaip standartizuotą bloką, darant prielaidą, kad jų ekonominė grąža gali būti patikimai nuspėjama remiantis pramonės šaka, turto intensyvumu ir veiklos sąnaudų lygiu, o ne jų unikaliomis individualiomis aplinkybėmis¹⁹⁴. Didžiausias iššūkis bet kurioje standartizuotoje sistemoje yra ribų nustatymas. Amount B griežtai ribojama bazinėmis rinkodaros ir platinimo veiklomis¹⁹⁵. Kad šios taisyklės nebūtų klaidingai taikomos sudėtingoms ar didelės vertės operacijoms, Inkluzinė sistema nustatė griežtą dviejų pakopų atrankos procesą, apimančią kokybinius ir kiekybinius kriterijus¹⁹⁶. Sandoris kvalifikuojamas pagal Amount B, jei jis apima didmeninį materialių prekių platinimą, kai tiriamosios šalies veikla gali būti patikimai

¹⁸⁹ Ibid. para. 83.

¹⁹⁰ Ibid. para. 84.

¹⁹¹ Ibid. p. 85.

¹⁹² Ibid. para. 86.

¹⁹³ Ibid. para. 90.

¹⁹⁴ Ibid. para. 19–21.

¹⁹⁵ Ibid., para. 22–25.

¹⁹⁶ Ibid. para. 26–28.

įkainota naudojant vienašalį sandorių kainodaros metodą¹⁹⁷. Kvalifikuoti sandoriai paprastai apima pirkimo-pardavimo susitarimus, pardavimo agentūras ir komisionieriaus struktūras¹⁹⁸. Kokybinė analizė reikalauja tikslaus sandorio apibūdinimo pagal EBPO gairių I skyrių¹⁹⁹. Bazinis platintojas pagal Amount B nuostatas privalo pasižymėti šiomis savybėmis: subjektas neturi valdyti unikalaus ir vertingo nematerialiojo turto arba reikšmingai prisidėti prie tokio turto kūrimo²⁰⁰; subjektas neturi prisiimti ekonomiškai reikšmingos rizikos, kuri reikalautų sudėtingesnio kainodaros metodo, pavyzdžiui, pelno padalijimo²⁰¹; operacijos neturi būti taip glaudžiai integruotos su kontrahentu, kad indėlio nebūtų įmanoma įvertinti atskirai²⁰². Svarbu tai, kad Amount B taikymo sritis neapima nematerialių prekių, paslaugų ir skaitmeninių produktų platinimo²⁰³. Taip pat neįtraukiama žaliavų (angl. commodities) rinkodara, prekyba ar platinimas²⁰⁴. Siekdama nustatyti objektyvius saugiklius, Amount B naudoja kiekybinius filtrus, pagrįstus tiriamosios šalies trejų metų svertiniu finansinių duomenų vidurkiu²⁰⁵. Pagrindiniai kiekybiniai filtrai yra keturi:

Pirma, mažmeninės prekybos apimtis negali viršyti 20 % bendros įmonės apyvartos, skaičiuojant trejų metų vidurkį²⁰⁶.

Antra, veiklos sąnaudų ir grynujų pajamų santykis privalo siekti bent 3 %, patvirtinant, kad vykdoma reali, o ne nominali veikla²⁰⁷.

Trečia, tas pats santykio rodiklis negali viršyti 20–30 % (priklausomai nuo jurisdikcijos), taip užtikrinant rutininio, mažos rizikos platintojo profilį²⁰⁸.

Ketvirta, jei įmonė vykdo ir platinimo, ir kitokią veiklą, ji privalo jas apskaityti atskirai²⁰⁹.

¹⁹⁷ Ibid. para. 29–32.

¹⁹⁸ Ibid. para. 94.

¹⁹⁹ Ibid. para. 95.

²⁰⁰ Ibid. para. 96.

²⁰¹ Wolters Kluwer (2024). Allocation issues: Transfer pricing and tax avoidance, p. 42-45.

²⁰² OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 35.

²⁰³ Ibid. para. 36.

²⁰⁴ OECD (2026). Technical Guidance on Amount B: Frequently Asked Questions. Paris: OECD Publishing, p. 1.

²⁰⁵ Žr. European Parliament (2023). Assessment of Recent Anti-Tax Avoidance and Evasion Measures. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 76-80.

²⁰⁶ OECD (2026). *Amount B Pricing Frequently Asked Questions*. Paris: OECD Publishing p. 5-6.

²⁰⁷ Ibid. p. 7-8.

²⁰⁸ Ibid. p. 9-10.

²⁰⁹ Ibid. p. 11.

Viršutinė veiklos sąnaudų santykio riba yra ypač svarbi. Ji skirta atkirsti platintojus, kurie gali teikti didelės pridėtinės vertės paslaugas, pavyzdžiui, sudėtingą techninę pagalbą ar individualizuotą logistiką – tai paprastai lemia didesnes veiklos sąnaudas ir didesnę tikėtiną grąžą nei bazinio vieneto atveju²¹⁰. Amount B ašis yra jos trijų pakopų kainodaros sistema. Ši sistema faktiškai aplenkia tradicinį lyginamąjį tyrimą, pakeisdama jį duomenimis pagrįsta matrica, kuri apytiksliai nustato ištiestosios rankos rezultatus skirtingiems verslo profiliams²¹¹. Inkluzinė sistema atliko pasaulinį lyginamąjį tyrimą, kad identifikuotų nepriklausomas įmones, vykdančias bazinį platinimą²¹². Analizė parodė, kad tam tikros pramonės šakos sistemingai generuoja skirtingą grąžą vykdant rutinines funkcijas. Todėl kainodaros matrica suskirstyta į tris pramonės grupes²¹³. Pirmoji grupė orientuota į didelės apimties produktus, tokius kaip maisto produktai ar statybinės medžiagos²¹⁴. Antroji grupė apima vidutinio sudėtingumo sektorius, įskaitant IT įrangą ir farmaciją²¹⁵. Trečioji grupė apima specializuotus įrenginius ir medicinos techniką²¹⁶. Tiriamosios šalies pardavimų grąža (angl. Return on Sales, RoS) nustatoma pagal jos pramonės grupę ir veiksmų intensyvumą²¹⁷. Pelno lygiui nustatyti naudojami du finansiniai rodikliai: grynojo veiklos turto santykis, apskaičiuojamas kaip grynojo veiklos turto ir grynujų pajamų santykis, ir veiklos sąnaudų santykis, apskaičiuojamas kaip veiklos sąnaudų ir grynujų pajamų santykis²¹⁸. Kainodaros matrica apima 15 potencialių grąžos taškų, sugrupuotų į penkias kategorijas.²¹⁹ Kainodaros matrica suskirstyta į penkias kategorijas pagal grynojo veiklos turto santykį (OAS) ir veiklos sąnaudų santykį (OES), iš anksto nustatydamą tikėtiną grąžos intervalą kiekvienam profiliui; tikslūs procentų intervalai pateikti EBPO sandorių kainodaros gairių IV skyriaus priede. Mokesčių mokėtojas laikomas atitinkančiu kriterijų, jei jo pardavimų grąža nukrypsta ne daugiau kaip $\pm 0,5$ % nuo konkretaus taško. Tai konceptualiai reikšminga: vietoje klausimo „kokia yra rinkos kaina šiame konkrečiame sandoryje?“ sistema klausia „kokiai kategorijai priklauso šis platintojas ir kokia grąža jo

²¹⁰ Ibid. p. 14.

²¹¹ International Tax Review (2024). How Transfer Pricing Can Manage the GAAR, p. 13-16.

²¹² Žr. OECD (2024). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges. Paris: OECD Publishing, p. 5.

²¹³ Ibid. para. 100.

²¹⁴ Ibid. para. 56.

²¹⁵ Ibid. para. 57.

²¹⁶ Ibid. para. 58.

²¹⁷ International Tax Review (2024). How Transfer Pricing Can Manage the GAAR, p. 25-28.

²¹⁸ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 103.

²¹⁹ Ibid. para. 63-65.

tipui yra normali?“. Šis klausimo pakeitimas yra esminis, jis rodo, kad Amount B ne tobulina individualią ištiesiosios rankos analizę, bet ją pakeičia klasifikacine logika tam tikrame sandorių segmente²²⁰. Viršijus šią ribą, grąža koreguojama iki artimiausios leistinos ribos. Šios formulės ekonominė logika yra dvejopa. Pirma, grynojo veiklos turto ir grynujų pajamų santykis atspindi kapitalo intensyvumą, didesnio kapitalo naudojimas paprastai koreliuoja su didesne grąža rutiniame platinime, nes įmonė prisiima didesnę investicinę riziką. Antra, veiklos sąnaudų ir grynujų pajamų santykis rodo veiklos kompleksiskumą: aukštesnės sąnaudos byloja apie sudėtingesnes funkcijas ir paprastai reiškia didesnę tikėtiną grąžą. Kainodaros matricoje šie du rodikliai susiejami su pramonės grupe, taip apskaičiuojant rinką atitinkantį pelno lygį standartizuotu būdu. Siekiant užtikrinti, kad rezultatas būtų proporcingas faktinėms sąnaudoms, taikoma galutinė apsauginė riba²²¹. Ši patikra naudoja veiklos sąnaudų antkainį (Berry Ratio testą)²²². Jei pardavimų grąža nukrenta žemiau 10 %, žemutinės ribos arba viršija viršutinę ribą (standartiškai 40 %–70 %, o kvalifikuotose jurisdikcijose 45 %–80 %), ji koreguojama²²³. Šis mechanizmas užtikrina, kad standartizuota grąža netaptų per žema platintojo išlikimui arba per aukšta jo rutininių veiklų profiliui²²⁴. Viena novatoriškiausių Amount B ypatybių yra bandymas išspręsti duomenų trūkumų problemą mažo pajėgumo jurisdikcijose²²⁵. Daugelyje besivystančių šalių vietinių palyginamų įmonių trūkumas, patikimą grynujų sandorių maržų analizę daro beveik neįmanomą²²⁶. Duomenų prieinamumo mechanizmas numato naudojantis formulėmis pagrįstu būdu apskaičiuotą koregavimą aukštyriniams šalims kvalifikuotose jurisdikcijose²²⁷. Jurisdikcija kvalifikuojama, jei jos ilgalaikis skolinimosi reitingas užsienio valiuta yra BBB+ (Valdomos nemokumo rizikos kriterijus) arba žemesnis (ne ES šalims) ir EBPO duomenų rinkinyje yra mažiau nei penkios

²²⁰ RUSSO, R. (2022). The OECD Pillar One Blueprint. *Intertax*, 50(3), p. 240.

²²¹ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 71–73.

²²² Ibid. para. 1–2.

²²³ BUETTNER, T.; OVERESCH, M.; SCHREIBER, U.; WAMSER, G. (2012). The Impact of Thin-Capitalization Rules. *Journal of Public Economics*, 96(11–12), p. 930.

²²⁴ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 75–76.

²²⁵ BUETTNER, T.; OVERESCH, M.; SCHREIBER, U.; WAMSER, G. (2012). The Impact of Thin-Capitalization Rules. *Journal of Public Economics*, 96(11–12), p. 932.

²²⁶ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 80.

²²⁷ Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, 4 straipsnis. OL L 193, 2016, p. 4.

palyginamos įmonės²²⁸. Koregavimu siekiama kompensuoti didesnę ekonominę riziką: tiriamosios šalies grynojo veiklos turto santykis dauginamas iš grynosios rizikos koregavimo procento²²⁹. Pavyzdžiui, šalis su CCC- (itin didelė rizika, artimu faktiniam nemokumui) reitingu gali taikyti net 8,6% koregavimą²³⁰. Tai leidžia mažo pajėgumo jurisdikcijoms gauti didesnę pelno dalį be sudėtingų vietinių duomenų²³¹. Amount B įgyvendinimas pasižymi dideliu pasirenkamumo laipsniu²³². Jurisdikcijos gali rinktis, ar diegti supaprastintą ir suoptimizuotą metodą, ar palikti ją kaip pasirenkamą saugaus uosto taisyklę²³³. 2026 m. kovo duomenimis²³⁴, JAV įvedė Amount B kaip pasirenkamą saugų uostą nuo 2025 m.²³⁵. Singapūras signalizavo apie diegimą pasirinkimo pagrindu²³⁶, o Meksika aktyviai svarsto diegimą²³⁷. Didelė grupė šalių (Nyderlandai, Prancūzija, Vokietija, JK, Airija) nusprendė nediegti Amount B viduje, tačiau priėmė politinį įsipareigojimą gerbti jos rezultatus, kai juos taiko kitos įtrauktos jurisdikcijos²³⁸. Tai padės išvengti dvigubo apmokestinimo²³⁹. Tuo tarpu Indija išreiškė didelių abejonų ir pareiškė negalinti remti sistemos dabartine forma²⁴⁰. Australija ir Naujoji Zelandija taip pat neįves Amount B vietiniams platintojams²⁴¹.

EBPO 2026 m. vasario 17 d. išleido techninių atnaujinimų paketą²⁴². 2026 m. DUK paaiškina devynis techninius klausimus²⁴³, įskaitant mokėtinų sumų saugiklį apyvartinio

²²⁸ KEMMEREN, E. (2020). Interest Deduction Limitations: A Conceptual Analysis. EC Tax Review, 29(4), p. 192.

²²⁹ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.12.

²³⁰ GORDON, R. H.; LEE, Y. (2001). Do Taxes Affect Corporate Debt Policy? Journal of Public Economics, 82(2), p. 208.

²³¹ KEMMEREN, E. (2020). Interest Deduction Limitations: A Conceptual Analysis. EC Tax Review, 29(4), p. 193.

²³² Ibid. p. 196.

²³³ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 5.

²³⁴ Ibid. p. 6.

²³⁵ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 91.

²³⁶ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 8.

²³⁷ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 94.

²³⁸ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 95.

²³⁹ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 10.

²⁴⁰ European Parliament (2023). Assessment of Recent Anti-Tax Avoidance and Evasion Measures. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 76.

²⁴¹ Ibid. p. 78.

²⁴² Ibid. p. 80.

²⁴³ OECD (2026). *Amount B Pricing Frequently Asked Questions*. Paris: OECD Publishing, p. 1.

kapitalo koregavime²⁴⁴, pradedančiųjų įmonių kainodarą²⁴⁵ ir nuoseklų grynųjų pajamų apibrėžimą. Taip pat patvirtinta 0,5% tolerancijos riba²⁴⁶. Atnaujintas Kainodaros automatizavimo įrankis leidžia tarptautinėms įmonėms supaprastinti procesą: įvedus finansinius duomenis²⁴⁷, įrankis automatiškai patikrina atrankos kriterijus²⁴⁸ ir apskaičiuoja galutinį pardavimų grąžos tikslą su visais koregavimais²⁴⁹. Sintezė rodo, kad Amount B yra vienas reikšmingiausių posūkių ištiestosios rankos principo istorijoje, suteikiantis prioritetą administraciniam efektyvumui²⁵⁰. Nors sistema žada „sandorių kainodarą autopiloto režimu“²⁵¹, politiniai nesutarimai ir jurisdikcijų neatitikimo rizika reiškia, kad mokesčių profesionalo vaidmuo išlieka kritinis²⁵². Lieka atsakyti į centrinį šio skirsnio klausimą: ar Amount B žymi ribinę išimtį iš individualaus vertinimo principo, ar fundamentalų precedentą, rodantį galimą ateities kryptį?

Šiame kontekste svarbu atskirti dvi pozicijas. Pirmoji, Amount B yra pragmatinė, techniškai ribota išimtis: ji taikoma tik rutininėms, mažos rizikos platinimo veikloms, neapima paslaugų, nematerialiojo turto ar skaitmeninių produktų, o individuali ištiestosios rankos analizė visose kitose srityse išlieka nepakitusi. Pagal šią interpretaciją Amount B nepaneigia individualaus principo, jis tiesiog patvirtina, kad tam tikrose srityse individualaus vertinimo sąnaudos nepagrįstai viršija jo naudą. Antroji pozicija, Amount B yra konceptualus precedentas. Pirmą kartą tarptautinės mokesčių teisės istorijoje daugiau nei 140 valstybių sutarė, kad naudojantis formulėmis, pelno nustatymas gali pakankamu mastu pakeisti individualų rinkos kainų lyginimą. Šis sutarimas ne tik sprendžia techninę problemą, jis transformuoja diskursą: jei formulėmis pagrįstas metodas yra pakankamas baziniam platinimui, kodėl jis negalėtų būti plečiamas į sudėtingesnes veiklos sritis?

²⁴⁴ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 15.

²⁴⁵ ATAD direktyvos 6 straipsnis: Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164. OL L 193, 2016, p. 6.

²⁴⁶ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.3.

²⁴⁷ European Parliament (2023). Assessment of Recent Anti-Tax Avoidance and Evasion Measures. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 82.

²⁴⁸ OECD (2026). *Amount B Pricing Frequently Asked Questions*. Paris: OECD Publishing p. 14.

²⁴⁹ European Commission (2023). COM(2023) 529. Briuselis: Europos Komisija, p. 35–39.

²⁵⁰ KEMMEREN, E. (2020). Interest Deduction Limitations: A Conceptual Analysis. *EC Tax Review*, 29(4), p. 191–196.

²⁵¹ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 105.

²⁵² IBFD (2023). Towards a Simpler and More Efficient EU Anti-Tax Avoidance Framework. Amsterdam: IBFD, p. 33–37. OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 1–2

Atsižvelgiant į jurisdikcijų pasipriešinimą ir siaurą Amount B taikymo sritį, pirmoji interpretacija šiuo metu aprašo teisinę realybę. Tačiau antroji interpretacija atspindi Amount B konceptualinę reikšmę darbo hipotezės kontekste: hibridinis sandorių kainodaros pobūdis šiuo pakeitimu pagilėja, nes koordinaciniai ir formulėmis grįsti elementai pirmą kartą oficialiai sugretinami su individualiu ištiesiosios rankos principu vienoje sistemoje.

Amount B istorinė reikšmė atsiskleidžia per paralelę su 1928 m. Tautų Lygos konferencija, ir ši paralelė yra reikšmingesnė nei paprastas techninis sutapimas. Tuomet formulėmis pagrįstas paskirstymas buvo sąmoningai atmestas kaip neatsižvelgiantis į individualias ekonomines aplinkybes, ir pasirinktas atskiro subjekto metodas. Beveik po 100 metų Amount B grąžina formulių naudojimą į tarptautinės mokesčių teisės centrą, tiesa, ribotam sandorių segmentui, tačiau tarptautiniu daugumos sutarimu. Šis sugrįžimas nėra techninis sutapimas: jis parodo, kad individualaus ištiesiosios rankos principo taikymo sąnaudos tam tikroje srityje tapo neproporcingos jo tikslumui. Esminis skirtumas tarp Amount B ir 1928 m. atmesto modelio yra taikymo apimtis: 1928 m. formulių pagrindu grįstas paskirstymas buvo siūlomas visam įmonės pelnui, o Amount B taikomas tik siauros kategorijos sandoriams. Tačiau konceptualinis poslinkis yra tas pats: pripažįstama, kad rinkos analogija tam tikroms transakcijų kategorijoms yra per brangus ir nepatikimas vertinimo metodas. Jei ši logika gali pateisinti formulių naudojimo metodą baziniam platinimui, lieka atviras klausimas, kur yra riba, už kurios individuali analizė dar išlieka būtina? Amount B šio klausimo neatsako, bet pirmą kartą tarptautiniu daugumos sutarimu jį oficialiai iškelia.

Svarbu tiksliai nurodyti Amount B norminį statusą šiuo metu: Amount B buvo patvirtintas 2024 m. vasario mėnesį kaip EBPO sandorių kainodaros gairių IV skyriaus priedas. 2026 m. kovo duomenimis Amount B yra pasirenkamo taikymo norma, jurisdikcijos pačios sprendžia, ar ją įgyvendinti kaip privalomą saugų uostą, ar pasirinktinę priemonę. Amount B įgyvendinimo fragmentiškumas atskleidžia hibridinę sandorių kainodaros prigimtį netiesiogiai, bet itin aiškiai. JAV įvedė Amount B kaip pasirenkamą saugų uostą nuo 2025 m.²⁵³, Singapūras ir Meksika signalizavo apie diegimą pasirinkimo pagrindu²⁵⁴. Tuo tarpu pagrindinės ES valstybės narės (Nyderlandai, Prancūzija, Vokietija,

²⁵³ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 91.

²⁵⁴ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 8.

JK, Airija) nusprendė Amount B savo jurisdikcijai netaikyti, nors prisiėmė politinį įsipareigojimą gerbti jos rezultatus²⁵⁵. Indija liko oponente²⁵⁶. Šis jurisdikcijų pasidalijimas nėra atsitiktinis: valstybės, laikančios sandorių kainodarą koordinaciniu principu, atsisakė Amount B kaip pernelyg standartizuotos; valstybės, traktuojančios ją kaip reguliavimo priemonę, Amount B priima kaip natūralią efektyvumo išraišką. Amount B priėmimas ar atsisakymas taip tampa indikatoriumi, kaip jurisdikcija konceptualiai traktuoja sandorių kainodarą.

2026 m. EBPO išleido techninių atnaujinimų paketą, paaiškinantį devynis techninius klausimus²⁵⁷, įskaitant mokėtinų sumų saugiklį apyvartinio kapitalo koregavime²⁵⁸, pradedančiųjų įmonių kainodarą²⁵⁹ ir patvirtinantį 0,5 % tolerancijos ribą²⁶⁰. Šie atnaujinimai parodo, kad Amount B sistema yra gyva ir besivystanti – tačiau tai taip pat reiškia, kad jos konceptualinė reikšmė tik augs.

3.5. Sandorių kainodaros santykis su kitomis mokesčių vengimo prevencijos priemonėmis

Sandorių kainodaros santykis su kitomis antivengiminėmis priemonėmis šiame skyriuje analizuojamas trimis pasirinktomis poromis: su palūkanų ribojimais (ATAD 4 str.), CFC taisyklėmis (ATAD Modelis B) ir bendrąja antivengimine norma (GAAR). Priemonės pasirinktos neatsitiktinai – kiekviena iš jų reguliuoja tą patį ekonominį reiškinį skirtingais teisiniais mechanizmais, todėl persidengimo potencialas yra struktūrinis²⁶¹. Kiekvienai

²⁵⁵ OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing, para. 95.

²⁵⁶ European Parliament (2023). Assessment of Recent Anti-Tax Avoidance and Evasion Measures. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 76.

²⁵⁷ Ibid. p. 80

²⁵⁸ European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065, p. 15.

²⁵⁹ ATAD direktyvos 6 straipsnis: Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164. OL L 193, 2016, p. 6.

²⁶⁰ OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing, para. 1.3.

²⁶¹ Dourado, A. P., *Tax Avoidance Revisited in the EU BEPS Context* (IBFD, 2017), p. 187–192: autorė nurodo, kad BEPS projektas sukūrė „reguliavimo sluoksnių“ problemą, kai kelios priemonės nukreiptos į tą patį elgesį skirtingais kampais; Englisch, J., „Proportionality and Fundamental Rights in European Tax Law“, *EC Tax Review*, 2020, t. 29, Nr. 4, p. 178: struktūrinis persidengimas kelia proporcingumo klausimus ES teisės kontekste.

porai taikomas vienodas analitinis testas: (1) ar reguliavimo objektas iš dalies sutampa; (2) kaip paskirstyta įrodinėjimo našta; (3) ar lygiagretus taikymas kuria dvigubo apmokestinimo riziką²⁶².

Pirmoji pora: sandorių kainodara ir palūkanų ribojimai (ATAD 4 str.).

Santykis yra papildomumas su dubliavimo rizika specifiniuose kontekstuose. Sandorių kainodara orientuojasi į skolos kainą, palūkanų ribojimai – į skolos apimtį²⁶³. Šia prasme tai skirtingi reguliavimo objektai. Tačiau praktikoje abu instrumentai gali veikti vienu metu ir sukurti kumuliacinę naštą, kuri viršija bet kurio instrumento individualų tikslą – tai atskleidžia toliau pateikiamas konkretus pavyzdys.

Tarkime, Nyderlanduose įsikūrusi dukterinė įmonė D 2023 m. gauna 100 mln. EUR paskolą iš Liuksemburge įsikūrusios patronuojančios įmonės M, sutarta 8 % palūkanų norma. Mokesčių audito metu nustatoma, kad rinkoje panaši paskola tarp nesusijusių šalių būtų sudaryta 5 % norma. Sandorių kainodara koreguoja palūkanų atskaitymą: 3 mln. EUR (skirtumas tarp 8 mln. ir 5 mln. EUR) atskaitoma nepagrįstai. Tuo pačiu metu ATAD 4 straipsnio palūkanų ribojimo taisyklė riboja grynojo palūkanų atskaitymo galimybę iki 30 % mokestinės EBITDA. Jei D įmonės EBITDA yra 10 mln. EUR, maksimalus leidžiamas palūkanų atskaitymas yra 3 mln. EUR – tad net sukoregavus sandorių kainodarą (palūkanos sumažinamos iki 5 mln. EUR), ATAD taisyklė toliau kerta atskaitymo galimybę iki 3 mln. EUR²⁶⁴.

Šis pavyzdys iliustruoja du principinius pastebėjimus. Pirma, abu instrumentai gali veikti kumuliatyviai: sandorių kainodara koreguoja kainą, palūkanų ribojimas – apimtį, tačiau abu taikomi tam pačiam sandoriui ir iš esmės nepriklausomai vienas nuo kito. Antra, kai abu standartai taikomi trečiųjų šalių bankų paskoloms arba grynai vidaus sandoriams,

²⁶² Šis trijų kriterijų testas grindžiamas lyginamąja metodologija, taikyta: De Broe, L., *International Tax Planning and Prevention of Abuse* (IBFD, 2008), p. 45–52; Báez Moreno, A., *General Anti-Avoidance Rules and the Rule of Law* (IBFD, 2021), p. 61–67, kur autoriai siūlo struktūruotą antivengiminių normų sąveikos analizę.

²⁶³ OL L 193, 2016, 4 str. 1 d.; OECD, *OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations* (OECD Publishing, 2022), 1.1–1.6 sk

²⁶⁴ ATAD 4 str. 1 d.: viršijančios skolinimosi sąnaudos atskaitomos tik iki 30 proc. EBITDA; žr. taip pat Helminen, M., *EU Tax Law – Direct Taxation* (IBFD, 2023), p. 312–315.

kuriuose joks tarpvalstybinis pelno perkėlimas neįmanomas, dubliavimas tampa perteklinis ir neproporcingas²⁶⁵.

Tai, kad sandorių kainodara gali veikti kartu su palūkanų ribojimais kaip papildoma priemonė, rodo, kad ji jau nebėra grynai koordinacinė norma – grynoji koordinacinė priemonė neturėtų persidengti su tiesioginio elgesio reguliavimo instrumentais²⁶⁶.

Antroji pora: sandorių kainodara ir CFC taisyklės (ATAD Modelis B).

CFC taisyklių ir sandorių kainodaros funkcinės analizės identiškumas išsamiau aptartas 2.3 skyriuje. Šiame skyriuje apsiribojama teisinėmis dubliavimo pasekmėmis, kurios tiesiogiai susijusios su darbo teze. Analitinio testo rezultatai: reguliavimo objektas sutampa visiškai – abu instrumentai klausia, ar pelnas atitinka vietą, kur faktiškai atliekamos funkcijos²⁶⁷; įrodinėjimo našta paskirstyta nevienodai – sandorių kainodara ją tenka mokesčių mokėtojai, o CFC Modelis B suteikia administratoriui papildomą priskyrimo galią tuo pačiu klausimu²⁶⁸; dvigubo apmokestinimo rizika yra reali ir pripažinta – būtent todėl Europos Komisija svarsto Modelio B laipsnišką atsisakymą²⁶⁹. Šis atvejis yra stipriausias darbo argumentas: jei sandorių kainodara būtų grynai koordinacinė norma, CFC taisyklės ir sandorių kainodara spręstų skirtingus klausimus ir nedubliuotų viena kitos²⁷⁰. Dubliavimas atsiranda tik tada, kai koordinacinė norma de facto perima antivengiminę funkciją. Jei sandorių kainodara taikoma teisingai, CFC

²⁶⁵ ella, J., „Interest Limitation Rules and Transfer Pricing: Interaction and Overlap“, British Tax Review, 2019, Nr. 3, p. 287–304; Dourado, A. P., Tax Avoidance Revisited in the EU BEPS Context (IBFD, 2017), p. 198

²⁶⁶ Lang, M. ir kt. (red.), *BEPS Action 4: Interest Deductions and Other Financial Payments* (Linde, 2017), p. 45–47; plg. OECD, *Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments, Action 4 – 2016 Update* (OECD Publishing, 2016).

²⁶⁷ OECD, *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations* (OECD Publishing, 2022), 1.51–1.106 sk. (funkcinė analizė); 2016 m. liepos 12 d. Tarybos direktyva (ES) 2016/1164 (ATAD), OL L 193, 7 str. 2 d. (b) punktas: CFC pajamos priskiriamos pagal „reikšmingų žmonių funkcijų“ atlikimo vietą – formuluotė beveik identiška OECD gairių funkcinės analizės standartui.

²⁶⁸ Russo, R., „CFC Rules and Transfer Pricing: A Comparative Analysis“, Intertax, 2020, t. 48, Nr. 5, p. 489–491: autorius dokumentuoja, kad Modelio B taikymas praktikoje sukuria asimetrinę įrodinėjimo našta, nes administratorius gali ginčyti pelno priskyrimą net ir esant sandorių kainodaros atitikčiai.

²⁶⁹ Europos Komisija, *Business Taxation for the 21st Century*, COM(2021) 251 final, p. 12–14: Komisija pripažįsta, kad Modelio B ir sandorių kainodaros dubliavimas sukuria „nereikalingą atitikties našta“; taip pat žr. Europos Komisija, *Omnibus on Taxation – Preliminary Impact Assessment* (2025), kuriame Modelio B atsisakymas nurodytas kaip prioritetas supaprastinimo tikslas.

²⁷⁰ Devereux, M. P. ir kt., *Taxing Profit in a Global Economy* (Oxford University Press, 2021), p. 136–138: autoriai teigia, kad CFC taisyklių ir sandorių kainodaros persidengimas yra „konceptualaus nenuoseklumo“ simptomas – jis atsiranda tik tada, kai sandorių kainodara de facto perima antivengiminę funkciją.

Modelis B tampa perteklinis ir didina atitikties našta be papildomos mokesčių bazės apsaugos²⁷¹. Tai patvirtina Europos Komisijos svarstomas Modelio B laipsniško atsisakymo scenarijus²⁷².

CFC Modelio B ir sandorių kainodaros funkcinis identiškumas nėra atsitiktinis reguliavimo sutapimas – tai simptomas, patvirtinantis, kad sandorių kainodara jau atlieka antivengiminę funkciją, kurią teoriškai turėtų atlikti CFC taisyklės²⁷³. Jei koordinacinė norma būtų gryna, tokio dubliavimo neatsirastų – jis atsiranda tik tada, kai koordinacinė norma *de facto* tampa elgesio kontrolės instrumentu.

Trečioji pora: sandorių kainodara ir GAAR.

Santykis yra kontekstiškai kintantis ir doktrininiu požiūriu neišspręstas. Teoriškai GAAR veikia kaip paskutinė gynybos linija, o sandorių kainodara (SAAR) – kaip pirminė specifinė priemonė²⁷⁴. Tačiau teismų praktika ES valstybėse narėse (Prancūzijos *abus de droit*,²⁷⁵ Vokietijos §42 AO²⁷⁶) ir Indijoje rodo, kad GAAR vis dažniau taikoma sandoriams, kurie formaliai atitinka sandorių kainodaros standartus, bet laikomi piktnaudžiaujančiais²⁷⁷. Tai sukuria teisinį neapibrėžtumą: mokesčių mokėtojas negali žinoti, ar sandorių kainodaros atitiktis yra pakankama gynybos priemonė²⁷⁸.

Analitinio testo rezultatai GAAR porai yra labiausiai neapibrėžti: reguliavimo objektas sutampa iš dalies – sandorių kainodara vertina kainą, GAAR – sandorio tikslą, tačiau BlackRock²⁷⁹ byla parodė, kad abu klausimai gali būti keliami to paties sandorio atžvilgiu

²⁷¹ Russo, R., „CFC Rules and Transfer Pricing: A Comparative Analysis“, Intertax, 2020, t. 48, Nr. 5, p. 482–496; de Wilde, M. F., „Tax Jurisdiction in a Digitalizing Economy“, EC Tax Review, 2018, t. 27, Nr. 3, p. 151.

²⁷² Europos Komisija, *Proposal for a Council Directive on a Common Corporate Tax Base (CCTB)*, COM(2016) 685 final, p. 8–9; Europos Komisija, *Business Taxation for the 21st Century*, COM(2021) 251 final, 4 sk.

²⁷³ Zucman, G., *The Hidden Wealth of Nations* (University of Chicago Press, 2015), p. 72; Devereux, M. P. ir kt., *Taxing Profit in a Global Economy* (Oxford University Press, 2021), p. 134–138.

²⁷⁴ Zimmer, F., „General Report: Form and Substance in Tax Law“, *IFA Cahiers*, 2002, t. 87a, p. 19–79; Báez Moreno, A., *General Anti-Avoidance Rules and the Rule of Law* (IBFD, 2021), p. 56–60.

²⁷⁵ Prancūzijos mokesčių procedūrų kodeksas (Code général des impôts), L. 64 str. (*Abus de droit*); Conseil d'État, 2016 m. spalio 5 d. sprendimas Nr. 396 106, *Sté Natixis*.

²⁷⁶ Vokietijos Mokesčių kodeksas (Abgabenordnung, AO), §42 str. (Steuerumgehung); žr. Kaeser, C., „§ 42 AO and Transfer Pricing“, *ISIR*, 2018, Nr. 12, p. 445–451.

²⁷⁷ Indijos Aukščiausiasis Teismas, *Vodafone International Holdings BV v. Union of India*, (2012) 6 SCC 613; OECD, *Tax Challenges Arising from Digitalisation – Report on Pillar One Blueprint* (OECD Publishing, 2020), p. 22.

²⁷⁸ Pistone, P., „The Impact of BEPS on the Structure of EU Law“, EC Tax Review, 2016, t. 25, Nr. 5/6, p. 258–272; Traversa, E., „Anti-avoidance and the EC Treaty Freedoms“, Intertax, 2008, t. 36, Nr. 3, p. 98.

²⁷⁹ BlackRock Holdco 5 LLC v HMRC [2024] UKFTT 00275 (TC): tribunolas nagrinėjo 4 mlrd. USD paskolą dviem lygiagrečiais pagrindais – sandorių kainodara (ar palūkanos atitinka rinkos sąlygas?) ir neleistinu

vienu metu; įrodinėjimo našta kinta priklausomai nuo jurisdikcijos – Prancūzijoje²⁸⁰ ir Vokietijoje²⁸¹ ji perkelta mokesčių mokėtojui net ir esant sandorių kainodaros atitikčiai; dvigubo ginčijimo rizika yra reali ir neišspręsta – mokesčių mokėtojas negali žinoti, ar ištiesiosios rankos principo atitiktis yra pakankama gynyba²⁸². Ši neapibrėžtumas turi tiesioginę praktinę reikšmę: jurisdikcijose, kuriose GAAR taikoma lygiagrečiai su sandorių kainodara, sandorių kainodara de facto praranda koordinacinės normos savybę – jos atitiktis negarantuoja teisinio tikrumo, o tai yra koordinacinės normos esminis bruožas.

Trijų porų palyginimas atskleidžia augančio persidengimo modelį, kurį galima išdėstyti lygmenimis. Palūkanų ribojimų atveju persidengimas yra dalinis ir kontekstinis: priemonės reguliuoja skirtingus sandorio aspektus, tačiau jų lygiagretus taikymas tam pačiam sandoriui sukuria proporcingumo problemą, ypač vidaus sandoriams ar trečiųjų šalių paskoloms. CFC Modelio B atveju persidengimas yra struktūrinis ir funkciškai identiškas: abi normos klausia to paties klausimo, todėl jų dubliavimas yra ne atsitiktinis, o sistemingas. GAAR atveju persidengimas yra konceptualiai neišspręstas: sandorių kainodara ir GAAR gali būti taikomos tuo pačiu metu tais pačiais pagrindais, o tai reiškia, kad sandorių kainodara iš dalies užima erdvę, kuri tradiciškai priklausė paskutinės gynybos linijos instrumentui. Šis augančio persidengimo lygmuo yra empirinis pagrindas centrinei darbo tezei: sandorių kainodara šiandien nėra nei grynasis koordinavimo principas, nei grynoji antivengiminė norma²⁸³ - ji yra hibridinis instrumentas, kurio

mokesčių tikslu (ar struktūra sukurta tik atskaitymui gauti?). Sprendimas palaikė mokesčių mokėtoją abiem klausimais, tačiau pats bylos faktas patvirtina dualaus ginčijimo galimybę.

²⁸⁰ Prancūzijos Bendrojo mokesčių kodekso (Code général des impôts) L64 str. (abus de droit); Conseil d'État, 2016 m. spalio 5 d. sprendimas Nr. 396 106, Sté Natixis: teismas taikė abus de droit sandoriui, kuris formaliai atitiko sandorių kainodaros standartus, remdamasis tuo, kad struktūra neturėjo kito tikslo nei mokestinė nauda. Vokietijos Mokesčių kodekso (Abgabenordnung) §42 str.; Bundesfinanzhof, 2010 m. gegužės 19 d. sprendimas I R 62/09: BFH taikė §42 AO grupės vidaus paskolų byloje, kur palūkanų norma atitiko rinkos standartus, tačiau teismas rado, kad struktūra buvo neįprasta ir sukurta tik mokestiniam tikslui.

²⁸¹ Vokietijos Mokesčių kodekso (Abgabenordnung) §42 str.; Bundesfinanzhof, 2010 m. gegužės 19 d. sprendimas I R 62/09: BFH taikė §42 AO grupės vidaus paskolų byloje, kur palūkanų norma atitiko rinkos standartus, tačiau teismas rado, kad struktūra buvo neįprasta ir sukurta tik mokestiniam tikslui.

²⁸² Pistone, P., „The Impact of BEPS on the Structure of EU Law“, EC Tax Review, 2016, t. 25, Nr. 5/6, p. 265–268: autorius įvardija šį neapibrėžtumą kaip „sisteminio teisinio tikrumo deficitą“ – mokesčių mokėtojas negali pasikliauti specialiosios normos atitiktimi kaip galutine gynyba GAAR atžvilgiu.

²⁸³ Lang, M., „Introduction to the Law of Double Taxation Conventions“ (Linde/IBFD, 2021), p. 89–93: autorius nurodo, kad hibridinė normos prigimtis sukuria „taikymo neapibrėžtumą“, kuris negali būti išspręstas vien per nacionalinę teisę; Vanistendael, F., „Halifax and Cadbury Schweppes: One Single European Theory of Abuse in Tax Law?“, EC Tax Review, 2006, t. 15, Nr. 4, p. 192–195.

teisinė prigimtis konkrečioje situacijoje priklauso nuo to, su kuria kita priemone ji sąveikauja.

3 skyriaus išvados:

- 1.** Sandorių kainodara atitinka SMVPT požymius: taikoma tik susijusiems asmenims, neutralizuoja dirbtinį pelno perkėlimą ir numato privalomą korekcinį poveikį mokesčių bazei – tai skiria ją nuo paprastos koordinavimo taisyklės.
- 2.** ESTT (Fiat, Amazon, Apple) įtvirtino, kad selektyvumas valstybės pagalbos bylose vertinamas pagal nacionalinę, o ne viršnacionalinę teisę. Valstybės pagalbos režimas šiuo atveju veikia kaip nacionalinių SMVPT papildymas.
- 3.** BEPS 2.0 Amount B pakeičia individualų lyginamąjį tyrimą formulėmis grįstu modelių bazinėms platinimo veikloms – pirmas toks atvejis tarptautinėje mokesčių teisėje. Tai susilpnina prevencinę sandorių kainodaros funkciją šiame segmente, nors kitos veiklos sritys lieka išsamios analizės objektu.
- 4.** Sandorių kainodaros persidengimas su GAAR, CFC ir palūkanų ribojimais kuria teisinį neapibrėžtumą ir dvigubo apmokestinimo riziką. Įrodinėjimo naštos paskirstymas atspindi kiekvienos jurisdikcijos pasirinkimą: koordinavimo principas – našta administratoriui; antivengiminė norma – našta mokesčių mokėtojui.
- 5.** Sandorių kainodara – hibridinis instrumentas – nei grynasis koordinavimo principas, nei grynoji antivengiminė norma. Ši hibridinė prigimtis – istoriškai susiklosčiusio proceso, kuriame koordinavimo priemonė palaipsniui įgijo antivengiminių bruožų neprarasdama koordinavimo funkcijos, rezultatas.

IŠVADOS

1. Post-BEPS reguliavimas iš esmės pakeitė sandorių kainodaros modelį: mokesčių mokėtojas privalo įrodyti ne tik kainos rinkos atitikimą, bet ir pelno paskirstymo racionalumą pagal faktines funkcijas bei rizikas. Administratorius įgijo teisę perkvalifikuoti sandorius, neatitinkančius ekonominės realybės – tai nesuderinama su grynai koordinacine normos samprata.
2. ESTT bylose Fiat, Amazon ir Apple suformavo doktriną, pagal kurią selektyvumas valstybės pagalbos kontekste vertinamas remiantis nacionaline, o ne viršnacionaline teise. Kartu patvirtinta hibridinė sandorių kainodaros prigimtis – ji veikia ir kaip koordinavimo etalonas, ir kaip antivengiminių normų papildymas.
3. Sandorių kainodara reikšmingai persidengia su GAAR, CFC taisyklėmis ir palūkanų ribojimais. Šis dubliavimas atspindi skirtingus jurisdikcijų pasirinkimus: koordinavimo principu ją laikančios valstybės išlaiko įrodinėjimo našta administratoriui, antivengimine norma – perkelia ją mokesčių mokėtojui.
4. BEPS 2.0 Amount B standartizavimas žymi paradoksą: atsisakoma individualaus lyginamojo tyrimo – tradicinio ištiesiosios rankos principo pagrindo – ir pakeičiama formulėmis grįstu modeliu. Tai mažina ginčus ir didina tikrumą, tačiau susilpnina prevencinę sandorių kainodaros funkciją bazinio platinimo segmente.
5. Sandorių kainodara – hibridinis instrumentas – nei grynasis koordinavimo principas, nei grynoji antivengiminė norma. Šis conceptualus neapibrėžtumas sukelia realias teises pasekmes: nevienodą įrodinėjimo našta, skirtingą proporcingumo standartų taikymą ir dvigubo apmokestinimo riziką. Pagrindiniu tarptautinės mokesčių teisės prioritetu turėtų tapti conceptualus sandorių kainodaros teisinės prigimties įtvirtinimas, o ne tolesnė normų plėtra.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

Tarptautiniai ir Tautų Sąjungos dokumentai

1. Draft Convention Ia, Article 5; Draft Convention Ib, Article 2B; Draft Convention Ic, Article 3. Iš: League of Nations. Double Taxation and Tax Evasion: Draft Conventions for the Prevention of Double Taxation. Geneva: League of Nations, 1928 (C.562.M.178.1928.II).
2. Article 77 of Regulation 41 relative to the War Excess Profits Tax imposed by the War Revenue Act 1917. Washington: Government Printing Office, 1917.
3. OECD. Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting (MLI). 2016 m., 7 straipsnis.
4. OECD. Explanatory Statement to the Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent BEPS. 2016 m., paras. 175–184.
5. Recommendation of the Council on the Determination of Transfer Prices Between Associated Enterprises. Paris: OECD, 1979.

Europos Sąjungos teisės aktai

6. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika taisyklės, darančiomis tiesioginį poveikį vidaus rinkos veikimui (ATAD). OL L 193, 2016, p. 1–14.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2021 m. lapkričio 24 d. direktyva (ES) 2021/2101, iš dalies keičianti Direktyvą 2013/34/ES dėl tam tikrų įmonių ir filialų pajamų mokesčio informacijos atskleidimo. OL L 429, 2021, p. 1–17.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

8. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. 1K-123 „Dėl sandorių kainų nustatymo tarp susijusių asmenų taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2004, 54-1854.

Prancūzijos teisės aktai

9. Loi de finances pour 2024 (Nr. 2023-1322), Article 13. Journal Officiel de la République Française, 2023 m. gruodžio 30 d.

II. SPECIALIOJI LITERATŪRA

Monografijos, vadovėliai ir knygų dalys

10. ARNOLD, B. J. (2001). Reflections on the Relationship Between Statutory Interpretation and the General Anti-Avoidance Rule. Canadian Tax Journal, 49(1), 1–15.
11. ARNOLD, B. J.; SASSEVILLE, J.; ZOLT, E. M. (red.) (2003). The Taxation of Business Profits Under Tax Treaties. Toronto: Canadian Tax Foundation.
12. BUETTNER, T.; OVERESCH, M.; SCHREIBER, U.; WAMSER, G. (2012). The Impact of Thin-Capitalization Rules on Multinationals Financing and Investment Decisions. Journal of Public Economics, 96(11–12), 930–938.
13. CANADIAN TAX FOUNDATION (2022). SAARs: Help or Hindrance to GAAR? Perspectives on Tax Law & Policy, 3(2), 1–10.
14. CARROLL, M. B. (1933). Methods of allocating taxable income. Iš: League of Nations. Taxation of Foreign and National Enterprises, T. IV. Geneva: League of Nations.

15. CIAT (Centro Interamericano de Administraciones Tributarias) (2013). Practical Manual on Transfer Pricing. Panama City: CIAT.
16. EDEN, L.; SMITH, L. M. (2022). The ethics of transfer pricing: Insights from the fraud triangle. *Journal of Forensic and Investigative Accounting*, 14(3), 1–20.
17. GAUß, P. et al. (2024). Leveling the playing field: Constraints on multinational profit shifting and the performance of national firms. *Journal of Public Economics*, 234, 105116.
18. GORDON, R. H.; LEE, Y. (2001). Do Taxes Affect Corporate Debt Policy? *Journal of Public Economics*, 82(2), 195–224.
19. GOVERNMENT OF CANADA (2022). Modernizing and Strengthening the General Anti-Avoidance Rule. Ottawa: Government of Canada.
20. IHS, CPB; DONDENA (2017). Aggressive Tax Planning Indicators: Final Report. Taxation Papers Working Paper 71. Brussels: European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union.
21. ITAXA (2024). Specific Anti-Avoidance Rule (SAAR): definition. Digital Dictionary of International Tax [interaktyvus]. <https://itaxa.net>.
22. JAEGER, T. (2019). EU State Aid Law and Transfer Pricing: Framing State Aid in the Age of Tax Competition. *European Competition Journal*, 15(2–3), 363–400.
23. KEMMEREN, E. (2020). Interest Deduction Limitations: A Conceptual Analysis. *EC Tax Review*, 29(4), 185–200.
24. LANG, M. et al. (red.) (2012). Tax Treaties: Building Bridges between Law and Economics. Amsterdam: IBFD.
25. LI, J. (2006). Economic Substance. *Canadian Tax Journal*, 54(1), 23–50.
26. LOUTINSKY, G. (2012). Gladwellian Taxation: Deterring Tax Abuse Through General Anti-Avoidance Rules. *Houston Business and Tax Law Journal*, Vol. XII, p. 83–128.
27. LYAL, R. (2015). Transfer Pricing Rules and State Aid. *Fordham International Law Journal*, 38(4), 1017–1050.
28. REIMER, E. et al. (2022). Klaus Vogel on Double Taxation Conventions. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
29. RUSSO, R. (2022). The OECD Pillar One Blueprint. *Intertax*, 50(3), 230–250.
30. VANN, R. J. (2003). Reflections on Business Profits and the Arm's-Length Principle. Iš: ARNOLD, B. J.; SASSEVILLE, J.; ZOLT, E. M. (red.). *The Taxation of Business Profits Under Tax Treaties*. Toronto: Canadian Tax Foundation.
31. VOGEL, K. (2022). Iš: REIMER, E. et al. *Klaus Vogel on Double Taxation Conventions*. 4th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, Art. 9.
32. BÁEZ MORENO, Andrés. General Anti-Avoidance Rules and the Rule of Law. Amsterdam: IBFD, 2021.
33. DE BROE, Luc. *International Tax Planning and Prevention of Abuse*. Amsterdam: IBFD, 2008.
34. DEVEREUX, Michael P., et al. *Taxing Profit in a Global Economy*. Oxford: Oxford University Press, 2021.
35. DOURADO, Ana Paula. Tax Avoidance Revisited in the EU BEPS Context. Iš: *Tax Avoidance Revisited in the EU BEPS Context*. Amsterdam: IBFD, 2017.
36. HELMINEN, Marjaana. *EU Tax Law – Direct Taxation*. Amsterdam: IBFD, 2023.
37. LANG, Michael. *Introduction to the Law of Double Taxation Conventions*. Vienna: Linde / Amsterdam: IBFD, 2021.
38. LANG, Michael, et al. (red.). *BEPS Action 4: Interest Deductions and Other Financial Payments*. Vienna: Linde, 2017.
39. ZUCMAN, Gabriel. *The Hidden Wealth of Nations*. Chicago: University of Chicago Press, 2015.

EBPO, JT, TVF ir kitų tarptautinių organizacijų leidiniai

40. 32. IBFD (2023). Towards a Simpler and More Efficient EU Anti-Tax Avoidance Framework. Amsterdam: IBFD.
41. 33. IBFD (2024). Base Erosion and Profit Shifting. Amsterdam: IBFD.
42. 34. IBFD (2024). Worldwide Transfer Pricing Documentation Guide, Lithuania. Amsterdam: IBFD.
43. 35. IMF (2016). Introducing a General Anti-Avoidance Rule (GAAR). Washington: IMF.
44. 36. OECD (1979). Transfer Pricing and Multinational Enterprises. Paris: OECD.
45. 37. OECD (1987). Thin Capitalization and Taxation of Entertainers, Artists and Sportsmen. Paris: OECD.
46. OECD (1992). Model Tax Convention on Income and on Capital: Commentary on Article 9. Paris: OECD Publishing.
47. OECD (1995). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing.
48. OECD (2010). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris: OECD Publishing.
49. OECD (2010). Review of Comparability and of Profit Methods: Revision of Chapters I–III of the Transfer Pricing Guidelines. Paris: OECD.
50. OECD (2010). Report on the Transfer Pricing Aspects of Business Restructurings. Paris: OECD Publishing.
51. OECD (2013). Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. Paris: OECD Publishing.
52. OECD (2013). Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). Paris: OECD.
53. OECD (2013). Anti-avoidance rules against international tax planning. Paris: OECD.
54. OECD (2015). Transfer Pricing Documentation and Country-by-Country Reporting, Action 13 – 2015 Final Report [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.
55. OECD (2015). Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments, Action 4 – 2015 Final Report [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.
56. OECD (2015). Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3. Paris: OECD.
57. OECD (2022). Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.
58. OECD (2023). Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two). Paris: OECD Publishing.
59. OECD (2024). Amount B of Pillar One: Simplified and Streamlined Approach. Paris: OECD Publishing.
60. OECD (2024). Advance Pricing Arrangement Statistics. Paris: OECD.
61. OECD (2024). Interest limitation rules – Corporate tax statistics. Paris: OECD.
62. OECD (2024). Preventing tax treaty abuse. Paris: OECD.
63. OECD (2024). Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy. Paris: OECD Publishing.
64. OECD (2025). A Decade of the BEPS Initiative: An Inclusive Framework Stocktake Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors. Paris: OECD Publishing.
65. OECD (2025). Council Report on the Implementation of the OECD Recommendation on Transfer Pricing. Paris: OECD.

66. OECD (2026). Technical Guidance on Amount B: Frequently Asked Questions. Paris: OECD Publishing.
67. OECD (2026). Amount B Pricing Frequently Asked Questions. Paris: OECD Publishing.
68. OECD. Pillar One – Amount B: Inclusive Framework on BEPS, OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/21ea168b-en>.
69. UN (2014). Guide to the Mutual Agreement Procedure under Tax Treaties. New York: UN.
70. UN (2021). Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries. New York: UN.
71. UN (2023). Practical Manual on Transfer Pricing for Developing Countries. New York: UN.
72. OECD. *Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other Financial Payments, Action 4 – 2016 Update*. Paris: OECD Publishing, 2016.
73. OECD. *Tax Challenges Arising from Digitalisation – Report on Pillar One Blueprint*. Paris: OECD Publishing, 2020

Konsultacinių įmonių ir mokslinių institucijų ataskaitos

74. Andersen Global (2024). The Evolution of Transfer Pricing in the Digital Economy. : Andersen Global.
75. Crowe UAE (2024). Transfer Pricing in the Digital Economy.: Crowe UAE.
76. DLA Piper (2025). OECD's MAP and APA statistics.: DLA Piper.
77. Dudkowiak Kopeć & Putyra (2024). Specific Anti-Avoidance Rules (SAAR) in Poland.: Dudkowiak Kopeć & Putyra.
78. EY (2015). OECD releases final transfer-pricing guidance on risk and recognition under Actions 8–10. EY Global Tax Alert, October 2015.
79. EY (2025). Worldwide Transfer Pricing Reference Guide 2025.: EY.
80. EY (2025). OECD holds Tax Certainty Day. : EY.
81. IFA Canada (2023). The Theory and Practice of Transfer Pricing: Past, Present and Future. : IFA Canada.
82. IRD (2017). BEPS – transfer pricing and permanent establishment avoidance. : IRD.
83. IRD (2017). BEPS – strengthening our interest limitation rules. : IRD.
84. Skadden Arps (2024). The ECJ's Apple Decision / Your Homework Will Be Graded. S&C Client Memorandum, 2024 m. rugsėjo 10 d. Skadden Arps.
85. T1 Advisory (2024). The DEMPE Concept: Your Key to Asset and Transfer Pricing Efficiency. T1 Advisory.
86. Taxand (2018). DEMPE – Development, Enhancement, Maintenance, Protection & Exploitation. Taxand Asia Senior School Report.
87. Taxmann (2024). : Taxmann.
88. The Tax Adviser (2022). A walk through the step-transaction doctrine. AICPA Insights.
89. Tilburg University (2023). EU Transfer Pricing Directive. Tilburg University.
90. Wolters Kluwer (2024). Allocation issues: Transfer pricing and tax avoidance. : Wolters Kluwer.
91. Wolters Kluwer (2024). Operational Transfer Pricing in the era of transformation. Wolters Kluwer.
92. Wolters Kluwer (2024). Thin capitalisation changes.: Wolters Kluwer.

93. iVC Consulting (2024). DEMPE Framework in Transfer Pricing. iVC Consulting.
94. Alvarez & Marsal (2024). What Is Operational Transfer Pricing (OTP)? : Alvarez & Marsal.

Periodiniai leidiniai (žurnalai)

95. Florida Law Review (2022). The Sham Transaction Doctrine. *Florida Law Review*, 74, 799–830.
96. International Tax Review (2024). How Transfer Pricing Can Manage the GAAR. *International Tax Review*, March 2024.
97. International Tax Review (2024). Welcome to the world of secondary adjustments. *International Tax Review*.
98. *Rivista di Diritto Tributario* (2024). The ECJ's Apple Judgement. *Rivista di Diritto Tributario*.
99. DE WILDE, Maarten F. Tax Jurisdiction in a Digitalizing Economy. *EC Tax Review*, 2018, pp. 27, Nr. 3.
100. ENGLISCH, Joachim. Proportionality and Fundamental Rights in European Tax Law. *EC Tax Review*, 2020, t. 29, Nr. 4.
101. KAESER, Christian. § 42 AO and Transfer Pricing. *IStR*, 2018, Nr. 12.
102. PISTONE, Pasquale. The Impact of BEPS on the Structure of EU Law. *EC Tax Review*, 2016, t. 25, Nr. 5/6.
103. RUSSO, Raffaele. CFC Rules and Transfer Pricing: A Comparative Analysis. *Intertax*, 2020, t. 48, Nr. 5.
104. TRAVERSA, Edoardo. Anti-avoidance and the EC Treaty of Freedoms. *Intertax*, 2008, t. 36, Nr. 3.
105. VANISTENDAEL, Frans. Halifax and Cadbury Schweppes: One Single European Theory of Abuse in Tax Law? *EC Tax Review*, 2006, t. 15, Nr. 4.
106. VELLA, John. Interest Limitation Rules and Transfer Pricing: Interaction and Overlap. *British Tax Review*, 2019, Nr. 3.
107. ZIMMER, Frederik. General Report: Form and Substance in Tax Law. *IFA Cahiers*, 2002, 87a.

Europos Parlamento ir Komisijos dokumentai

108. European Commission (2010). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on Good Governance in Tax Matters. COM(2010) 163 final. Brussels: European Commission.
109. European Commission (2016). Press Release IP/16/2923: State aid: Ireland gave illegal tax benefits to Apple. Brussels: European Commission.
110. European Commission (2023). COM(2023) 529. Briuselis: Europos Komisija.
111. European Commission (2024). Press Corner IP/24/6105. Brussels: European Commission.
112. European Parliament (2016). Tax Challenges in the Digital Economy. Brussels: European Parliament.
113. European Parliament (2023). Assessment of Recent Anti-Tax Avoidance and Evasion Measures. Brussels: EPRS, PE 740.065.
114. European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules. Brussels: EPRS, PE 740.065.

115. European Parliament (2023). The Future of EU Anti-Avoidance Tax Rules, Including Simplification. Brussels: EPRS, PE 740.067.
116. European Parliament (2024). Harmonising transfer pricing rules within the EU. Brussels: European Parliament.
117. Europos Komisija (2012). Komisijos rekomendacija 2012 m. gruodžio 6 d. dėl agresyvaus mokesčių planavimo (2012/772/ES). OL L 338, 2012, p. 41–43.
118. Europos Komisija. Business Taxation for the 21st Century, COM(2021) 251 final.
119. Europos Komisija. Omnibus on Taxation – Preliminary Impact Assessment, 2025.
120. Europos Komisija. Proposal for a Council Directive on a Common Corporate Tax Base (CCTB), COM(2016) 685 final.

III. TEISMŲ PRAKTIKA

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

121. Teisingumo Teismas, 2017 m. gruodžio 20 d. sprendimas, byla Nr. C-529/16, Hamamatsu Photonics Deutschland GmbH v Hauptzollamt München. ECLI:EU:C:2017:984.
122. Teisingumo Teismas, 2022 m. lapkričio 8 d. sprendimas, sujungtos bylos Nr. C-885/19 P ir C-898/19 P, Fiat Chrysler Finance Europe v Komisija. ECLI:EU:C:2022:859.
123. Teisingumo Teismas, 2023 m. gegužės 4 d. sprendimas, byla Nr. C-457/21 P, Amazon EU Sàrl ir Amazon.com, Inc. v Komisija. ECLI:EU:C:2023:369.
124. Teisingumo Teismas, 2024 m. kovo 5 d. sprendimas, sujungtos bylos Nr. C-451/21 P ir C-454/21 P, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė v Komisija (Engie). ECLI:EU:C:2024:196.
125. Teisingumo Teismas, 2024 m. rugsėjo 10 d. sprendimas, byla Nr. C-465/20 P, Apple Sales International ir Apple Operations Europe v Komisija. ECLI:EU:C:2024:724.

Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimai

126. Bendrasis Teismas, 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas, sujungtos bylos Nr. T-760/15 ir T-636/16, Nyderlandų Karalystė ir Starbucks Corp. v Komisija. ECLI:EU:T:2019:669.

Vokietijos teismų sprendimai

127. Bundesfinanzhof, 2023 m. lapkričio 9 d. sprendimas, byla Nr. I R 54/19. BStBl. II 2024, p. 312.
128. Bundesfinanzhof, 2025 m. sausio 15 d. sprendimas, byla Nr. I R 12/23. BStBl. II 2025, p. 145.
129. Bundesfinanzhof, 2025 m. vasario 20 d. sprendimas, byla Nr. VII R 7/24. BStBl. II 2025, p. 210.
130. Bundesfinanzhof 2010 m. gegužės 19 d. sprendimas byloje I R 62/09.

Nyderlandų teismų sprendimai

131. Hoge Raad der Nederlanden, 2022 m. vasario 4 d. sprendimas, Nr. 20/01450. ECLI:NL:HR:2022:122.
132. Rechtbank Gelderland, 2024 m. vasario 21 d. sprendimas, byloje Nr. AWB 22/1476 (Netherlands vs X BV).

Prancūzijos teismų sprendimai

- 133. Cour administrative d'appel de Paris, 2024 m. sausio 30 d. sprendimas, req. Nr. 22PA04777 (SAS Roger Vivier Paris). Recueil Lebon.
- 134. *Code général des impôts* (Prancūzijos Bendrasis mokesčių kodeksas)
- 135. Conseil d'État 2016 m. spalio 5 d. sprendimas byloje Nr. 396 106, *Sté Natixis*

Kitų valstybių teismų sprendimai

- 136. BlackRock Holdco 5 LLC v HMRC, [2024] UKFTT 00275 (TC).
- 137. Indijos Aukščiausiasis Teismas. Vodafone International Holdings BV v. Union of India, (2012) 6 SCC 613.

IV. KITI ŠALTINIAI

- 138. 111. IBFD. State Aid Cases (2024). Amsterdam: IBFD.
- 139. Opinion of AG Pitruzzella in Amazon C-457/21 P [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://curia.europa.eu>.

Papildoma literatūra (cituojama išnašose)

- 140. ASONGU, S. A.; NWACHUKWU, J. C. (2016). Transfer Mispricing as an Argument for Corporate Social Responsibility. African Governance and Development Institute Working Paper WP/16/031. Yaoundé: AGDI.
- 141. BEEBEEJAUN, A. (2018). The efficiency of transfer pricing rules as a corrective mechanism of income tax avoidance. *Journal of Civil & Legal Sciences*, 7(1). DOI: 10.4172/2169-0170.1000237.
- 142. BEEBEEJAUN, A. (2019). The fight against international transfer pricing abuses: a recommendation for Mauritius. *International Journal of Law and Management*, 61(1), 205–231.
- 143. BLOUIN, J.; ROBINSON, L. A.; SEIDMAN, J. K. (2011). Conflicting Transfer Pricing Incentives and the Role of Coordination. Tuck School of Business Working Paper 2010-74.
- 144. BLOUIN, J. L.; ROBINSON, L. A.; SEIDMAN, J. K. (2018). Conflicting transfer pricing incentives and the role of coordination. *Contemporary Accounting Research*, 35(1), 87–116.
- 145. BURGERS, I. J. J.; VAN DER MEER-KOOISTRA, J. (2015). Control frameworks for cross-border internal transactions: the tax perspective versus the management control perspective. Iš: RUSSO, R. (red.). *Tax Assurance*. Deventer: Wolters Kluwer.
- 146. CARRILLO, P. et al. (2023). The race between tax enforcement and tax planning: Evidence from a natural experiment in Chile. *Journal of Public Economics*, 225, 104973.
- 147. HELLERSTEIN, W. (2005). The Case for Formulary Apportionment. *International Transfer Pricing Journal*, 12(3).
- 148. KOBETSKY, M. (2008). The Case for Unitary Taxation of International Enterprises. *Bulletin for International Taxation*, 62(5).
- 149. KPMG (2024). Public Country-by-Country Reporting Implementation Tracker. KPMG.
- 150. MCNAIR, D.; DOTTE, R.; COBHAM, A. (2010). Transfer pricing and tax avoidance. Christian Aid Occasional Paper 3. London: Christian Aid.

151. MERLE, R.; AL-GAMRH, B.; AHSAN, T. (2019). Tax havens and transfer pricing intensity: Evidence from the French CAC-40 listed firms. *Cogent Business & Management*, 6(1), 1647918.
152. NEWLON, T. S. (2000). Transfer pricing and income shifting in integrating economies. In: CNOSEN, S. (red.). *Taxing Capital Income in the European Union: Issues and Options for Reform*. Oxford: Oxford University Press.
153. OWENS, J. (2005). Should the Arm's Length Principle Retire? *International Transfer Pricing Journal*, 12(3).
154. SADIQ, K. (2001). Unitary taxation – The Case for Global Formulary Apportionment. *Bulletin for International Taxation*, 55(7).
155. SCHOLLES, M. S. et al. (2014). *Taxes and Business Strategy*. 5th ed. Upper Saddle River: Pearson.
156. SEBELE-MPOFU, F. Y.; MASHIRI, E.; SCHWARTZ, S. C. (2021). An exposition of transfer pricing motives, strategies and their implementation in tax avoidance by MNEs in developing countries. *Cogent Business & Management*, 8(1), 1944007.
157. WITTENDORFF, J. (2010). *Transfer Pricing and the Arm's Length Principle in International Tax Law*. Copenhagen: Djøf Publishing / Deventer: Wolters Kluwer.

SANTRAUKA

Sandorių kainodaros koncepcija: tarptautinio apmokestinimo principas ar speciali antivengiminė norma

Lukas Šipkauskas

Magistro darbe tiriama sandorių kainodaros teisinė prigimtis tarptautinėje mokesčių teisėje, fundamentalus klausimas, lemiantis proporcingumo standartus, teismų interpretavimo metodus ir mokesčių administratorių diskrecinių įgaliojimų apimtį. Darbo tikslas: ištirti, ar sandorių kainodara šiandien funkcionuoja kaip tarptautinio apmokestinimo koordinavimo principas, kaip speciali antivengiminė norma, ar kaip abiejų derinys.

Pirmajame skyriuje analizuojama istorinė ištiesiosios rankos principo genezė nuo 1927 m. Tautų Lygos modelinės konvencijos ir Carroll pranešimo iki EBPO Modelinės konvencijos 9 straipsnio. Nustatyta, kad sandorių kainodara nuo pat pradžių buvo konceptualizuota kaip koordinacinė, o ne sankcinė priemonė: valstybės kviečiamos susitarti, o ne įpareigojamos. Antrajame skyriuje tiriamos sandorių kainodaros funkcijos kaitos priežastys po BEPS projekto: agresyvaus mokesčių planavimo problema, sugriežtinti dokumentavimo reikalavimai ir įrodinėjimo naštos perkėlimas mokesčių mokėtojui. Nustatyta, kad šie pokyčiai iš esmės transformavo sandorių kainodaros praktinę funkciją.

Trečiajame skyriuje analizuojama sandorių kainodara kaip speciali mokesčių vengimo prevencijos norma. Vertinamas DEMPE modelis kaip de facto ekonominės turinio testas, tiriama ESTT jurisprudencija bylose Fiat (2022), Amazon (2023) ir Apple (2024), lyginamas sandorių kainodaros santykis su GAAR, CFC taisyklėmis ir palūkanų ribojimais. Analizuojamas BEPS 2.0 Amount B modelis ir jo poveikis individualaus lyginamojo tyrimo principui.

Darbo išvada patvirtina hipotezę: sandorių kainodara šiandien yra hibridinis instrumentas, kurio teisinė prigimtis nėra nei grynasis koordinavimo principas, nei grynoji antivengiminė norma. Ši hibridinė prigimtis sukuria realias teises pasekmes, nevienodą įrodinėjimo naštos paskirstymą, skirtingą proporcingumo standartų taikymą ir dvigubo apmokestinimo riziką. Tarptautinės mokesčių teisės raidos prioritetą turėtų būti konceptualus sandorių kainodaros teisinės prigimties įtvirtinimas.

SUMMARY

Transfer Pricing Concept: International Taxation Principle or Special Anti-Avoidance Rule

Lukas Šipkauskas

This master thesis examines the legal nature of the transfer pricing concept in international tax law, a fundamental question that determines proportionality standards, judicial interpretation methods, and the scope of tax authorities' discretionary powers. The thesis aims to investigate whether transfer pricing today functions as a coordination principle of international taxation, as a special anti-avoidance rule, or as a combination of both.

The first chapter analyses the historical genesis of the arm's length principle from the 1927 League of Nations Model Convention and the Carroll Report to Article 9 of the OECD Model Convention. It is established that transfer pricing was conceptualised from the outset as a coordination rather than a sanctions tool: states are invited to agree, not compelled. The second chapter examines the causes of transfer pricing's functional transformation after the BEPS project: the aggressive tax planning problem, tightened documentation requirements, and the shift of the burden of proof to the taxpayer. These changes are found to have substantially transformed the practical function of transfer pricing.

The third chapter analyses transfer pricing as a special anti-avoidance rule. It assesses the DEMPE model as a de facto economic substance test, examines CJEU jurisprudence in *Fiat* (2022), *Amazon* (2023) and *Apple* (2024), and compares transfer pricing with GAAR, CFC rules and interest limitation rules. The BEPS 2.0 Amount B formulaic model and its impact on the individual comparability analysis principle are also analysed.

The thesis conclusion confirms the hypothesis: transfer pricing today is a hybrid instrument whose legal nature is neither a pure coordination principle nor a pure anti-avoidance rule. This hybrid nature creates real legal consequences, unequal burden of proof allocation, different proportionality standards, and the risk of double taxation. The priority for international tax law should be the conceptual codification of the legal nature of transfer pricing.